Badanie kondycji podmiotów ekonomii społecznej: spółdzielni socjalnych, spółek non-profit, centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego

Raport końcowy

Puszczykowo/Szczecin, grudzień 2013r.

Spis treści

Spis używanych skrótów 3
1. Streszczenie 4
2. Wprowadzenie 7
3. Opis metodologii badania 8
4. Opis i analiza wyników 11
4.1. Podstawowe informacje o PES 14
4.2. Działalność komercyjna PES 20
4.3. Działalność PES na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym 24
4.4. Działalność PES na rzecz społeczności lokalnych 27
4.5. Zatrudnienie w PES 29
4.6. Analiza działalności KIS/CIS 34
4.7. Wyniki finansowe lubelskich spółdzielni socjalnych 38
4.8. Wsparcie otrzymywane przez PES. Współpraca PES z otoczeniem zewnętrznym 41
4.9. Oczekiwania PES co do zakresu wsparcia 55
4.10. Samoocena kondycji PES 56
4.11. Rozwój pracowników PES 58
5. Podsumowanie najważniejszych wyników badania w podziale na typy podmiotów 59
6. Analiza SWOT 64
7. Rekomendacje 66
Aneks nr 1. Kwestionariusz badania PAPI 68
Aneks nr 2 Lista podmiotów ekonomii społecznej poddanych badaniu 79
Aneks nr 3 Spis tabel i wykresów 84

Spis używanych skrótów

CIS	Centrum Integracji Społecznej/Centra Integracji Społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KIS	Klub/y Integracji Społecznej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
PES	Podmioty ekonomii społecznej. Na potrzeby badania rozumiane jako zbiorowość obejmująca: centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, spółdzielnie socjalne oraz spółki non-profit.
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PI	Priorytet Inwestycyjny
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
SpS	Spółdzielnia socjalna/spółdzielnie socjalne
UE	Unia Europejska

1. Streszczenie

W województwie lubelskim funkcjonuje relatywnie mało (na tle innych województw) podmiotów ekonomii społecznej. Podczas badania zidentyfikowano ich 42, w tym 21 spółdzielni socjalnych, 3 spółki non-profit, 10 klubów integracji społecznej oraz 8 centrów integracji społecznej. W przypadku spółdzielni socjalnych zauważalna jest istotna rozbieżność pomiędzy danymi rejestrowymi Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych, wg których spółdzielni socjalnych funkcjonuje aż 40, a danymi pozyskanymi w toku badania, wg których de facto funkcjonuje 21 spółdzielni socjalnych. Ponad 40% lubelskich PES ulokowanych jest na wsi. W miastach ulokowanych jest ok. 60% lubelskich PES, równomiernie rozłożonych pomiędzy miastami małymi, średnimi i dużymi.

Lubelskie PES są bardzo zróżnicowane pod kątem podejmowanej działalności komercyjnej. Oprócz usług reintegracyjnych stanowiących statutową działalność centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej dominują 3 branże: catering/gastronomia oraz usługi remontowo-budowlane oraz działalność w branży „sprzątanie/pielęgnacja zieleni". Zdecydowanie dominuje sektor usług nad sektorem produkcyjnym (piekarnia, produkcja mebli) oraz handlowym (sklep).

W ostatnich latach sektor ekonomii społecznej liczebnie się rozwija, głównie dzięki wsparciu ze środków Unii Europejskiej, w tym przede wszystkim dotacjom na zakładanie spółdzielni socjalnych oraz wsparciu podmiotów o charakterze integracyjnym. Ilość nie przekłada się niestety na jakość – tworzone podmioty, w tym szczególnie spółdzielnie socjalne są mało stabilne. Ich żywotność jest bardzo niska – na dzień realizacji badania funkcjonowało 40% spółdzielni założonych w 2010r., 33% spółdzielni założonych w 2011r., 58% spółdzielni założonych w 2012r.

Lubelskie spółdzielnie socjalne wydają się być w bardzo trudnej sytuacji. Ich słabą stroną jest działalność biznesowa – 40% spółdzielni nie ma stałych odbiorców dóbr i usług. Spółdzielnie zatrudniają średnio 6 osób, czyli minimalnie ponad próg wymagany do funkcjonowania spółdzielni określony w ustawie. W podmiotach są zatrudnione przede wszystkim osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, co z jednej strony jest dla nich szansą na reintegrację zawodową, z drugiej jednak, w formule spółdzielni osób fizycznych, również ciężarem pełnej odpowiedzialności za firmę. Również dochody osiągane przez lubelskie PES są bardzo niskie. Średni przychód spółdzielni socjalnych, które udostępniły informacje finansowe wynosi nieco ok. 100 tys. zł, z czego przychód z tytułu sprzedaży dóbr i usług wyniósł niespełna 72 tys. zł. Do utrzymania 5 miejsc pracy z pensją minimalną potrzeba ok. 120 tys. zł brutto. Pomimo niskich dochodów spółdzielnie dokonywały znacznych inwestycji (średnia wartość ok. 75 tys. zł), przede wszystkim finansowanych ze środków z UE.

Lubelskie centra i kluby integracji społecznej cechują się większą stabilnością niż spółdzielnie, co wynika z odmiennego typu działalności i innego charakteru instytucjonalnego. W zajęciach organizowanych przez badane kluby integracji społecznej w 2012r. uczestniczyło średnio prawie 43 os./1 KIS, w badanych CIS było to średnio 45 os./1 CIS.

Średni koszt miesięcznego wsparcia w ramach podmiotu zatrudnienia socjalnego to w przypadku CIS 1222 zł, natomiast w przypadku KIS nieco mniej – 905 zł.

Efektywność zatrudnieniowa podmiotów zatrudnienia socjalnego jest niska, na otwartym rynku pracuje: 19,3% absolwentów KIS, w przypadku CIS jest to 21,1%. W przypadku KIS wskaźnik efektywności zatrudnieniowej wzrasta do 46% jeżeli weźmiemy pod uwagę także absolwentów KIS, którzy podejmują zatrudnienie wspierane. Tym niemniej, w kontekście średniego kosztu utrzymania szczególnie mało efektywne wydają się być KIS, których uczestnicy nie muszą mieć zapewnionego tak kompleksowego pakietu świadczeń jak w przypadku CIS (np. posiłek, świadczenie integracyjne).

Lubelskie podmioty ekonomii społecznej otrzymują relatywnie dużo wsparcia ze strony otoczenia zewnętrznego. Wsparcie ze strony samorządu lokalnego otrzymały wszystkie lubelskie spółki non-profit, 75% klubów integracji społecznej, 56% spółdzielni socjalnych oraz połowa centrów integracji społecznej. Najpopularniejszą formą pomocy dla lubelskich podmiotów ekonomii społecznej ze strony samorządu lokalnego było przyznanie przez powiatowe urzędy pracy wsparcia zatrudnienia z Funduszu Pracy. Samorząd lokalny jest również wymieniany najczęściej jako partner we współpracy, tylko spółdzielnie socjalne częściej współpracują z lokalnymi organizacjami pozarządowymi. Najczęstszą formą współpracy jest wspólna realizacja przedsięwzięć oraz informowanie o realizowanych projektach.

Lubelskie podmioty ekonomii społecznej są słabo „usieciowione", do sieci współpracy, izby lub organizacji zrzeszających podobne podmioty należy nieco ponad 40% badanych PES. Najbardziej usieciowionymi podmiotami są KIS, najmniej – spółdzielnie socjalne. Podstawową barierą dla przynależności do sieci jest brak funkcjonującej sieci w okolicy.

Ponad połowa spośród działających w 2012r. PES otrzymało wsparcie od OWES w 2012 r. Najczęstszą formą uzyskanego wsparcia było szkolenie oraz doradztwo. Znacznie rzadziej OWES udzieliły wsparcia w postaci dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz w postaci świadczenia usług (np. księgowych) na rzecz OWES. Bardzo dobrze oceniana jest przez podmioty ekonomii społecznej działalność lubelskich ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, zarówno w wymiarze jej jakości, jak i niezbędności dla PES. Ponad 80% respondentów stwierdziło, że bez wsparcia OWES ich sytuacja byłaby gorsza, albo zdecydowanie gorsza.

Lubelskie PES w dużym stopniu korzystają ze wsparcia finansowego również innych instytucji niż OWES. 2/3 spośród badanych PES, które funkcjonowały w 2012r. zadeklarowało, że otrzymało wsparcie od innych instytucji, w tym przede wszystkim z funduszy unijnych. Fundusze unijne uznawane są przez PES za środki najbardziej dostępne ze wszystkich źródeł finansowania działalności. Najtrudniej dostępne są środki Funduszu Inicjatyw Obywatelskich. PES nie są zainteresowane, nie wierzą w możliwość pozyskania lub w ogóle nie rozważają pozyskania wsparcia w postaci zwrotnych instrumentów finansowych tj. poręczenie, kredyt czy gwarancja bankowa.

PES są zorientowane na podnoszenie kwalifikacji swoich pracowników. W przypadku 2/3 PES, które funkcjonowały w 2012r., w zeszłym roku co najmniej 1 z pracowników wziął udział w podwyższaniu kwalifikacji.

Nowa perspektywa finansowa na lata 2014-2020 stwarza nowe możliwości wsparcia rozwoju podmiotów ekonomii społecznej przy wykorzystaniu środków unijnych. Wśród potrzeb inwestycyjnych, które wskazały badane podmioty (spółdzielnie socjalne) przeważały

przede wszystkim: zakup maszyn i urządzeń, zakup samochodu, remont/zakup lokalu. Średnia wartość inwestycji szacowana jest na 73 tys. zł. W toku badania zdiagnozowano, że program wsparcia inwestycyjnego dla PES powinien spełniać następujące warunki:

- ➔ minimalny wkład własny,
- ➔ łatwość aplikacji (minimum formalności),
- ➔ skierowanie programu do poszczególnych typów jednostek (oddzielna pula pieniędzy dla poszczególnych typów PES).

Realizacja tego typu wsparcia będzie możliwa w ramach nowych regionalnych programów operacyjnych, w Priorytecie Inwestycyjnym 9.3 Wsparcie przedsiębiorstw społecznych.

Przedstawicieli PES zapytano także o potrzeby w zakresie wsparcia doradczo-szkoleniowego ze strony OWES i innych instytucji wspierających.

- ➔ W przypadku CIS dominują wskazania na szkolenia zawodowe oraz szkolenia z zarządzania PES.
- ➔ W przypadku KIS dominują wskazania na bezpośrednie wsparcie finansowe (finansowanie instytucji i jej działań) oraz szkolenia z zakresu pozyskiwania środków UE, a także szkolenia z zakresu pracy z trudnym klientem.
- ➔ W przypadku spółdzielni socjalnych dominują wskazania na szkolenia z zakresu marketingu oraz zarządzania przedsiębiorstwem społecznym, a także – w mniejszym stopniu – pomoc prawną dla spółdzielni socjalnych oraz szkolenia zawodowe dla członków spółdzielni socjalnych.

Tego typu działania będą możliwe w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

W chwili realizacji badania polski sektor ekonomii społecznej znajduje się w przedsionku wielkich zmian systemowych. Oczekiwane jest przyjęcie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, w którym przedstawiona jest wizja i strategia rozwoju sektora w Polsce. Ponadto środki dostępne w nowej perspektywie finansowej stwarzają szanse kompleksowego wspierania rozwoju podmiotów ekonomii społecznej poprzez m.in. możliwość dotacji inwestycyjnych dla PES czy też zwiększenie liczby PES będących członkami różnego rodzaju związków, sieci i stowarzyszeń umożliwiających reprezentację interesów na forum publicznym. Wyzwaniem jest jednak takie wydatkowanie środków, by wspierać działania budujące podmioty trwałe i silne rozwiązujące skutecznie problemy osób wchodzących w system ekonomii społecznej.

2. Wprowadzenie

Niniejszy raport przygotowany został w ramach projektu systemowego „Opracowanie, realizacja i monitoring wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie - Drogowskaz rozwoju społecznego" realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Projekt współfinansowany jest przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Raport przedstawia wyniki badania kondycji podmiotów ekonomii społecznej: spółdzielni socjalnych, spółek non-profit, centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego.

W rozdziale 3 raportu przedstawiono metodologię badania. W rozdziale 4 przedstawiono szczegółowe wyniki badania w podziale na 11 bloków tematycznych (podstawowe informacje o PES; działalność komercyjna PES; działalność PES na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym; działalność PES na rzecz społeczności lokalnych; zatrudnienie w PES; analiza działalności KIS i CIS; wyniki finansowe lubelskich spółdzielni socjalnych; wsparcie otrzymywane przez PES i współpraca PES z otoczeniem zewnętrznym; oczekiwania PES co do zakresu wsparcia; samoocena kondycji PES; rozwój pracowników PES. W ramach podsumowania wyników przeprowadzono analizę SWOT lubelskich podmiotów ekonomii społecznej. W ostatniej części raportu znajdują się rekomendacje dla samorządu województwa lubelskiego oraz innych instytucji odpowiedzialnych za rozwój sektora ekonomii społecznej w regionie.

Badanie zrealizowane zostało przez zespół badawczy Fundacji im. Królowej Polski Św. Jadwigi oraz Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne Sp. z o.o.

3. Opis metodologii badania

Cel główny badania

Głównym celem badania był opis stanu ilościowego i jakościowego spółdzielni socjalnych, spółek non-profit, centrów i klubów integracji społecznej funkcjonujących w woj. lubelskim.

Cele szczegółowe badania/obszary badawcze

a) Uzyskanie informacji na temat spółdzielni socjalnych, spółek non-profit, centrów i klubów integracji społecznych funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego, z podziałem na kategorie:

- liczba spółdzielni socjalnych, spółek non-profit, centrów i klubów integracji społecznej oraz ich rozmieszczenie w województwie lubelskim,
- okres prowadzenia działalności,
- źródła finansowania wymienionych wyżej podmiotów ekonomii społecznej,
- rodzaj źródeł finansowych pozyskanych na utworzenie danego podmiotu ekonomii społecznej,
- liczba osób zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej, w tym liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- obszary działania wskazanych podmiotów ekonomii społecznej,
- wsparcie podmiotu ekonomii społecznej – czy korzystał ze wsparcia ośrodka wsparcia ekonomii społecznej lub innej instytucji na etapie tworzenia i/lub prowadzenia działalności, rodzaj tego wsparcia oraz czy na obecnym etapie funkcjonowania korzysta ze wsparcia OWES lub innej instytucji (rodzaj wsparcia).

b) Ocena potencjału spółdzielni socjalnych, spółek non-profit, centrów i klubów integracji społecznej oraz możliwości rozwoju, w tym m.in. sytuacja ekonomiczna, kadrowa, lokalowa i perspektywy rozwoju.

c) Obszary współpracy między wskazanymi podmiotami ekonomii społecznej a innymi podmiotami (w tym jednostkami samorządu terytorialnego, przedsiębiorcami, ośrodkami wsparcia ekonomii społecznej).

d) Identyfikacja barier i problemów wpływających na działalność istniejących spółdzielni socjalnych, spółek non-profit, centrów i klubów integracji społecznej.

Metodologia badania

W procesie badawczym wykorzystane zostały dwie techniki badawcze:

Analiza danych zastanych. W ramach *desk research* przeanalizowano następujące rejestry: rejestr centrów integracji społecznej województwa lubelskiego prowadzonego przez Wojewodę Lubelskiego; rejestr klubów integracji społecznej województwa lubelskiego prowadzony przez Wojewodę Lubelskiego; rejestr spółdzielni socjalnych na terenie woj.

lubelskiego prowadzony przez Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych. Analiza rejestrów posłużyła do stworzenia operatu do badania PAPI.

Wywiady bezpośrednie (PAPI) z osobami posiadającymi pełną wiedzę na temat funkcjonowania podmiotu ze wszystkich centrów integracji społecznej, wszystkich klubów integracji społecznej, wszystkich spółek non-profit i wszystkich spółdzielni socjalnych. Wywiady PAPI posłużyły do pozyskania informacji we wszystkich obszarach badawczych, a tym samym zrealizowania celu badania. Narzędzie badawcze znajduje się w aneksie nr 1 do raportu.

Założono dobór pełny próby tj. przeprowadzenie wywiadów z przedstawicielami wszystkich PES, które figurują we wskazanych powyżej rejestrach (oraz z przedstawicielami spółek non-profit, których listę przekazał Zamawiający przed przystąpieniem do realizacji badania). W przypadku klubów integracji społecznej, centrów integracji społecznej oraz spółek non-profit udało się to założenie zrealizować. W przypadku spółdzielni socjalnych zdiagnozowano istotną rozbieżność pomiędzy danymi rejestrowymi oraz stanem faktycznym – wiele spośród 42 zarejestrowanych w momencie rozpoczęcia realizacji badania spółdzielni najprawdopodobniej nie funkcjonuje. W przypadku każdej spółdzielni wpisanej do rejestru podjęto próbę kontaktu telefonicznego, próbę poszukiwania informacji na jej temat w Internecie i in. źródłach, a przede wszystkim co najmniej jednokrotną wizytę ankietera pod adresem wskazanym w rejestrze. Jeżeli żaden ze wskazanych sposobów kontaktu nie przyniósł rezultatu, uznać można, że dana spółdzielnia socjalna de facto nie istnieje. Szczegółowe informacje na temat skali tego zjawiska znajdują się w podrozdziale 4.1. W związku z powyższym uznać można, że zrealizowano badanie na pełnej populacji lubelskich CIS, KIS, spółdzielni socjalnych oraz spółek non-profit. Podstawowe informacje o PES. Lista PES, z którymi przeprowadzono wywiad i podjęto próbę kontaktu znajduje się w aneksie nr 2 do raportu.

Próba badawcza

Szczegółowe dane na temat struktury podmiotów ekonomii społecznej, które wzięły udział w badaniu (będące jednocześnie informacjami prawdopodobnie o wszystkich podmiotach ekonomii społecznej funkcjonujących w woj. lubelskim) znajdują się w rozdziale 4.1. W tym rozdziale przedstawiono jedynie informacje na temat respondentów, którzy udzielali wywiadów w ramach badania.

Wykres 1. Płeć respondenta (N=42)

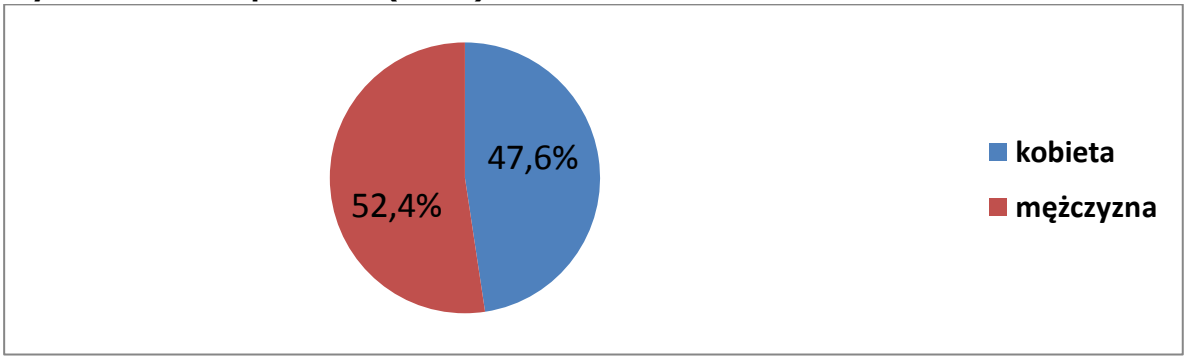

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Podmioty ekonomii społecznej reprezentowane były w badaniu niemal po równo przez mężczyzn i przez kobiety.

Średnia wieku respondenta udzielającego wywiadu wyniosła **41,14** lat.

Wykres 2. Poziom wykształcenia respondenta (N=42)

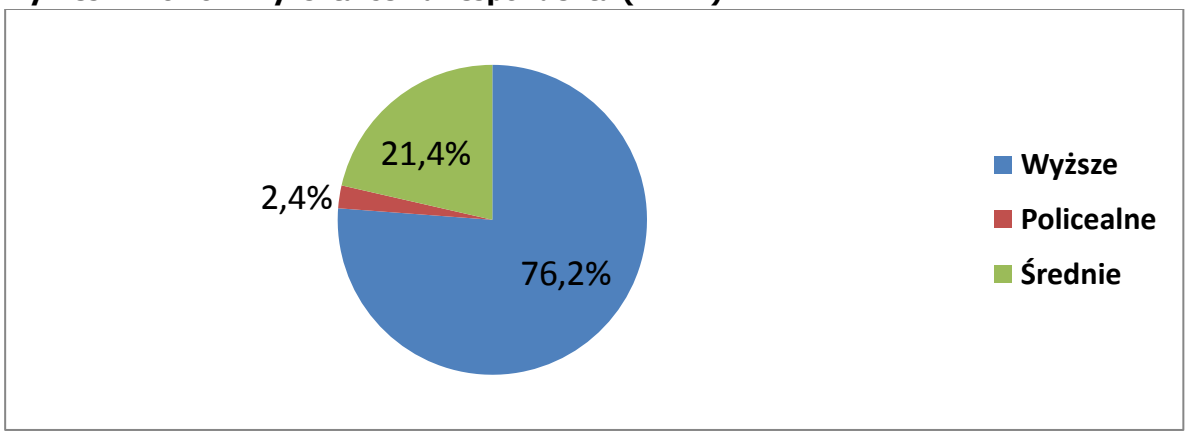

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Zdecydowana większość respondentów (ponad ¾) posiada wykształcenie wyższe. Pozostali posiadają albo wykształcenie średnie albo policealne.

Wykres. 3. Funkcja respondenta pełniona w PES (N=42)

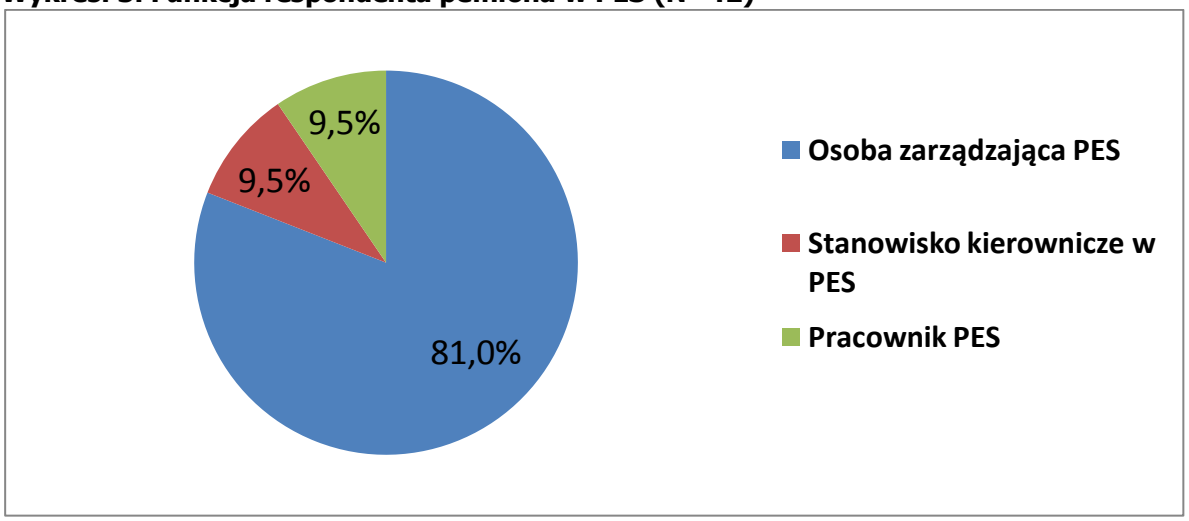

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Ponad 80% wywiadów, na podstawie których powstał niniejszy raport udzielonych została przez osoby zarządzające PES. W pozostałych przypadkach były to osoby na stanowiskach kierowniczych PES lub pracownicy PES oddelegowani przez osoby zarządzające PES do udzielenia wywiadu. Pozyskane w toku wywiady informacje charakteryzują się zatem prawdopodobnie wysoką rzetelnością.

4. Opis i analiza wyników

Wprowadzenie do ekonomii społecznej

Badaniem zostały objęte dwie grupy podmiotów- przedsiębiorstwa społeczne, czyli spółdzielnie socjalne i spółki z o.o. non-profit oraz podmioty ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym – centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej.

Na chwilę obecną podział na przedsiębiorstwa społeczne i podmioty ekonomii społecznej najpełniej zarysowany jest w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej, na którym opiera się także delimitacja wskazana w Wieloletnim regionalnym planie działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020. W związku z czym dalsza interpretacja wyników badania również będzie opierać się na tym rozróżnieniu.

Przedsiębiorstwa społeczne

Przedsiębiorstwem społecznym jest podmiot, który prowadzi działalność gospodarczą, spełnia kryteria małego lub średniego przedsiębiorstwa, działa jako wyodrębniona pod względem organizacyjnym i rachunkowym część organizacji obywatelskiej lub założony przez tę organizację, grupę osób bądź jednostkę samorządu terytorialnego w formie spółki lub spółdzielni, który:

- realizuje cel społeczny poprzez zatrudnianie co najmniej 50% osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub 30% niepełnosprawnych, albo realizuje usługi społeczne użyteczności publicznej (usługi o charakterze socjalnym, edukacyjnym, kulturalnym, rozwoju lokalnego);
- nie dystrybuuje zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznacza go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną – w przypadku przedsiębiorstw o charakterze zatrudnieniowym, lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo;
- jest zarządzany na zasadach demokratycznych, albo co najmniej konsultacyjno-doradczych z udziałem pracowników, zaś wynagrodzenia kadry zarządzającej są ograniczone limitami.

Sektor ekonomii społecznej składa się z trzech segmentów:

1. **Podmioty o charakterze integracyjnym**, które mają umożliwić reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zaliczamy do nich Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej. Formy te nie będą przedsiębiorstwami społecznymi, ale mogą przygotowywać do prowadzenia lub pracy w przedsiębiorstwie społecznym lub być prowadzone jako usługa na rzecz społeczności lokalnej przez przedsiębiorstwa społeczne.

2. **Podmioty o charakterze pożytku publicznego**, które prowadzą działalność ekonomiczną, zatrudniają pracowników, jednak ich działanie nie jest oparte na ryzyku ekonomicznym. Do tej grupy zaliczamy organizacje pozarządowe, które prowadzą działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego. Mogą stad się przedsiębiorstwami społecznymi, jeśli podejmą działalność gospodarczą w określonym zakresie, podejmując również zobowiązania statutowe odnośnie do dystrybucji zysku.

3. **Podmioty o charakterze rynkowym,** które tworzone były w związku z realizacją celu społecznego, bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest podstawą działalności komercyjnej. Grupę tę można podzielić na trzy podgrupy:

- podmioty pożytku publicznego prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych,
- spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie,
- pozostałe spółdzielnie o charakterze konsumenckim i wzajemnościowym.

Do grupy podmiotów ekonomii społecznej zalicza się zatem: spółdzielnie pracy, spółdzielnie inwalidów i niewidomych, organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o pożytku publicznym i wolontariacie (Dz. U. z dnia 29 maja 2003 r. z późn. zm.), czyli m.in. spółki non-profit, spółdzielnie socjalne, kościelne osoby prawne oraz warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej.[1]

Chociaż wszystkie objęte badaniem podmioty łączą działania społeczne i ekonomiczne, każdy z nich realizuje cele we właściwy jemu i prawnie określony sposób.

Spółdzielnia socjalna (podstawa funkcjonowania – Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych Dz.U. 2006 nr 94 poz. 651 z późn. zmianami)

Spółdzielnia socjalna jest autonomicznym zrzeszeniem osób (*spółdzielnia socjalna tzw. osób fizycznych*) lub instytucji (*spółdzielnia socjalna tzw. osób prawnych*), które zjednoczyły się dobrowolnie w celu prowadzenia działalności gospodarczej oraz zaspokojenia swoich wspólnych aspiracji, potrzeb ekonomicznych, społecznych i kulturalnych poprzez współposiadane i demokratycznie kontrolowane przedsiębiorstwo. Spółdzielnia może zostać założona przez nie mniej niż 5 osób (z których co najmniej 3 są zagrożone wykluczeniem społecznym) lub nie mniej niż dwa podmioty prawne, zaś jej członkami nie może być więcej niż 50 osób[2].

Spółdzielnie są jednym ze sposobów walki z bezrobociem i wykluczeniem społecznym, stosowanym w coraz większej liczbie krajów. Zadanie spółdzielni polega na zrzeszaniu osób bezrobotnych, niepełnosprawnych, byłych więźniów oraz osób mających problem z integracją ze społeczeństwem. Spółdzielnię taką (od 2009 r.) mogą również założyć organizacja pozarządowa, jednostka samorządu terytorialnego lub kościelna osoba prawna. Otwiera to szerokie możliwości tworzenia wspólnych przedsięwzięć ekonomicznych samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych, służących integracji osób zagrożonych

[1] Wieloletni regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020, s. 9-11, Lublin, 2013 (za Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, projekt, czerwiec 2012).
[2] Spółdzielnie, które powstały z przekształcenia spółdzielni inwalidów, nie mają limitu liczebności osób.

wykluczeniem społecznym. Spółdzielnia socjalna tzw. osób prawnych zobowiązana jest w ciągu pół roku od założenia, zatrudnić co najmniej 5 osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy.[3]

W chwili realizacji badania w województwie lubelskim zarejestrowane w KRS były 42 spółdzielnie socjalne, z których przebadano 21 faktycznie funkcjonujących.[4]

Spółka non- profit (podstawa funkcjonowania - Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, Dz.U. 2000 nr 94 poz. 1037 z późn. zmianami)

Spółka non-profit to spółka, której funkcjonowanie nakierowane jest przede wszystkim na cele społeczne, a nie na generowanie zysków. Dlatego też zyski z działalności gospodarczej takiej spółki nie powinny podlegać podziałowi między udziałowców (sposoby dysponowania nimi określane są w aktach założycielskich spółek). Spółki takie mogą być zakładane przez osoby fizyczne i prawne, w tym również przez fundacje i stowarzyszenia. Na moment realizacji badania w województwie lubelskim funkcjonowały 3 takie spółki.

Centrum Integracji Społecznej (podstawa funkcjonowania - Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, Dz.U. 2003 nr 122 poz. 1143 z późn. zmianami)

Centrum Integracji Społecznej (CIS) jest podmiotem zatrudnienia socjalnego realizującym program reintegracji zawodowej i społecznej poprzez m.in.: kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych niedostępnych osobom podlegającym wykluczeniu społecznemu; nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu czy też naukę zaspokajania potrzeb własnym zatrudnieniem. Ustawodawca przewiduje tworzenie CIS jako wyodrębnionych organizacyjnie i finansowo jednostek samorządu gminnego lub organizacji pozarządowych, których statutowym zadaniem jest reintegracja zawodowa i społeczna osób społecznie wykluczonych. Za bardzo istotny aspekt działalności CIS można uznać działania pomocowe mające na celu powrót uczestników do pełnego i aktywnego życia w społeczności przez wsparcie psychologiczno-socjalno-prawne oraz realizację warsztatów zawodowych i kursów podnoszących kwalifikacje w wielu dziedzinach.[5] W chwili realizacji badania w województwie lubelskim funkcjonowało 8 centrów integracji społecznej.

Klub Integracji Społecznej (podstawa funkcjonowania - Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, Dz.U. 2003 nr 122 poz. 1143 z późn. zmianami)

Klub Integracji Społecznej (KIS) jest podmiotem zatrudnienia socjalnego, którego celem jest niesienie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w zakresie kompetencji dotyczących uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej. Dodatkowo wspiera te osoby w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych i zwiększaniu swoich szans na rynku pracy. KIS działa na rzecz integrowania się osób

[3] Regionalny Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Wielkopolskim na lata 2013-2020, Poznań, 2012, s. 18.
[4] Zgodnie z katalogiem na stronie: http://ozrss.pl/category/katalog/wojewodztwo/lubelskie/.
[5] Regionalny Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Wielkopolskim na lata 2013-2020, Poznań, 2012, s. 20.

o podobnych trudnościach i problemach życiowych. Pomaga kooperować ze sobą ludziom w obrębie większych grup, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym także zmierzające do tworzenia oddolnych miejsc pracy. Klub Integracji Społecznej powołany może być przez jednostkę samorządu terytorialnego lub organizację pozarządową.[6] Na chwilę realizacji badania w województwie lubelskim funkcjonowało 10 klubów integracji społecznej.

Kluczową rolę w rozwoju ekonomii społecznej odgrywają także ośrodki wsparcia ekonomii społecznej.

Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej (OWES) – program wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej, najczęściej realizowany przez organizacje pozarządowe i inne instytucje wspierające tworzenie i/lub funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej. Wsparcie to realizowane w sposób kompleksowy i obejmuje usługi, doradztwo, szkolenia dot. założenia i prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej, usługi wspierające rozwój partnerstwa lokalnego na rzecz tego sektora oraz promocję ekonomii społecznej.[7]

4.1. Podstawowe informacje o PES

Jak wspomniano w części raportu poświęconej metodologii badania, z bardzo dużym prawdopodobieństwem stwierdzić można, że w ramach badania uzyskano informacje od wszystkich funkcjonujących na moment rozpoczęcia badania podmiotów ekonomii społecznej rozumianych zgodnie z SOPZ jako spółdzielnie socjalne, spółki non-profit, centra i kluby integracji społecznej. W niniejszym rozdziale przedstawiono zatem podstawowe informacje nie tylko o próbie badawczej, ale przede wszystkim kompletne informacje o lubelskim sektorze ekonomii społecznej rozumianym jako CIS, KIS, spółdzielnie socjalne, spółki non-profit.

Wykres 4. Typ instytucji (N=42)

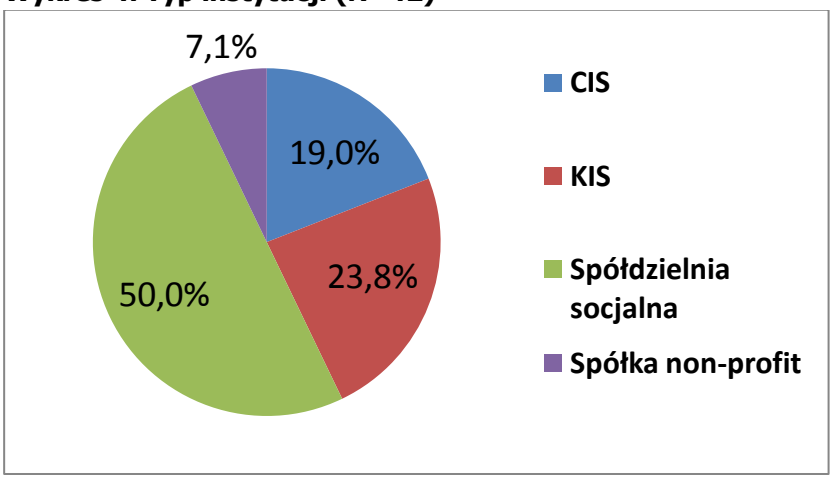

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

[6] Tamże.
[7] [7] Wieloletni regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020, s. 16, Lublin, 2013.

Na obszarze województwa lubelskiego zidentyfikowano w toku badania 42 czynne podmioty ekonomii społecznej, z czego połowę (21) stanowią spółdzielnie socjalne, 23,8% (10) Kluby Integracji Społecznej, 19,0% (8) Centra Integracji Społecznej, natomiast 7,1% (3) spółki non-profit. W przypadku spółdzielni socjalnych zauważalna jest istotna rozbieżność pomiędzy danymi rejestrowymi Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych, wg których na Lubelszczyźnie funkcjonuje aż 40 spółdzielni socjalnych, a danymi faktycznymi pozyskanymi w toku badania, wg których de facto funkcjonuje 21 spółdzielni socjalnych. Rozbieżność ta wynika przede wszystkim z trudności formalnych związanych z wyrejestrowaniem spółdzielni socjalnej z Krajowego Rejestru Sądowego oraz braku sankcji za niedopełnienie tej formalności przez spółdzielców.

Stwierdzić można, że **pod względem liczby instytucji sektor ekonomii społecznej w woj. lubelskim jest relatywnie słabo rozwinięty.** Przykładowo, w województwie wielkopolskim zarejestrowanych jest ponad 90 spółdzielni socjalnych, z czego ok. 2/3 z całą pewnością funkcjonuje; KIS jest 20, natomiast CIS 23.[8]

Wykres 5. W którym roku została założona Państwa instytucja? (N=42)

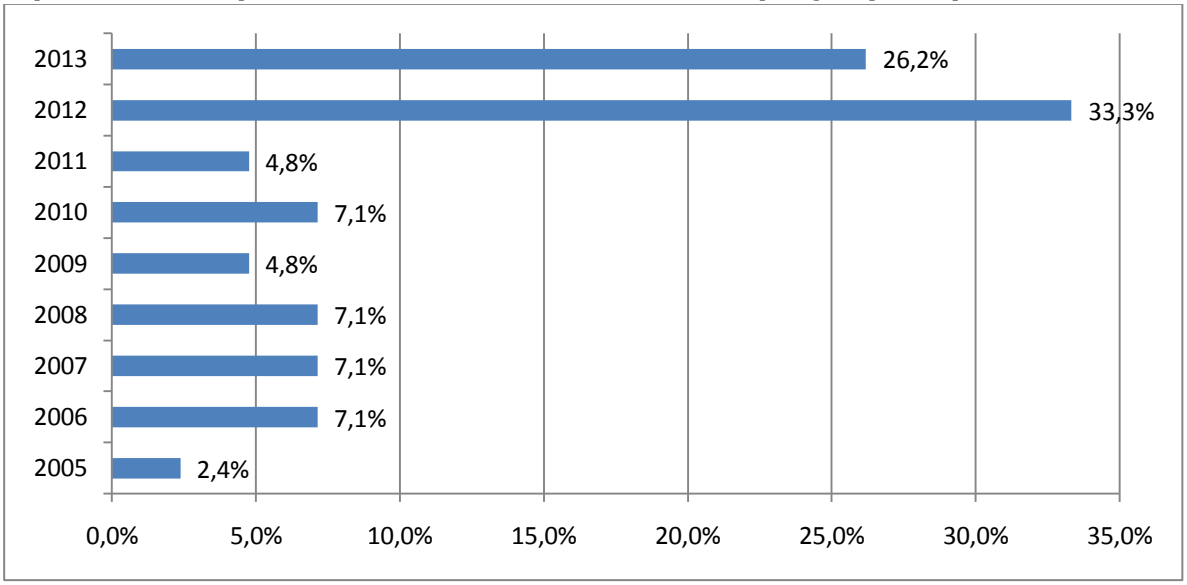

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Sektor ekonomii społecznej w woj. lubelskim rozwija się zwłaszcza w ostatnich dwóch latach, co związane jest ze sporymi inwestycjami publicznymi w powstawanie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej finansowanymi ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (umożliwienie przyznawania dotacji na założenie/przystąpienie/zatrudnienie w spółdzielni socjalnej w ramach Poddziałania 7.2.2 PO KL) . Z drugiej strony, zwłaszcza w przypadku spółdzielni socjalnych, występować może zjawisko braku trwałości (zamknięcia/bankructwa) tych podmiotów, które powstały w latach wcześniejszych po odcięciu wsparcia publicznego dla tych podmiotów i poddaniu ich pełnej konkurencji rynkowej z przedsiębiorstwami komercyjnymi.

[8] Dane na podstawie: www.ozrss.pl oraz rejestrów Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu dostępnych na stronie: http://wuw.bip-i.pl/rejestry-ewidencje-i-archiwa/wydzial-polityki-spolecznej.

W latach 2012 i 2013 powstało łącznie prawie 60% wszystkich funkcjonujących obecnie podmiotów ekonomii społecznej (por. wykres 5).

Na wykresie poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące roku powstania podmiotów ekonomii społecznej w podziale na typ PES.

Wykres 6. W którym roku została założona Państwa instytucja? (w podziale na typ PES, N=42, w tym 3 spółki non-profit, 21 SpS, 10 KIS, 8 CIS)

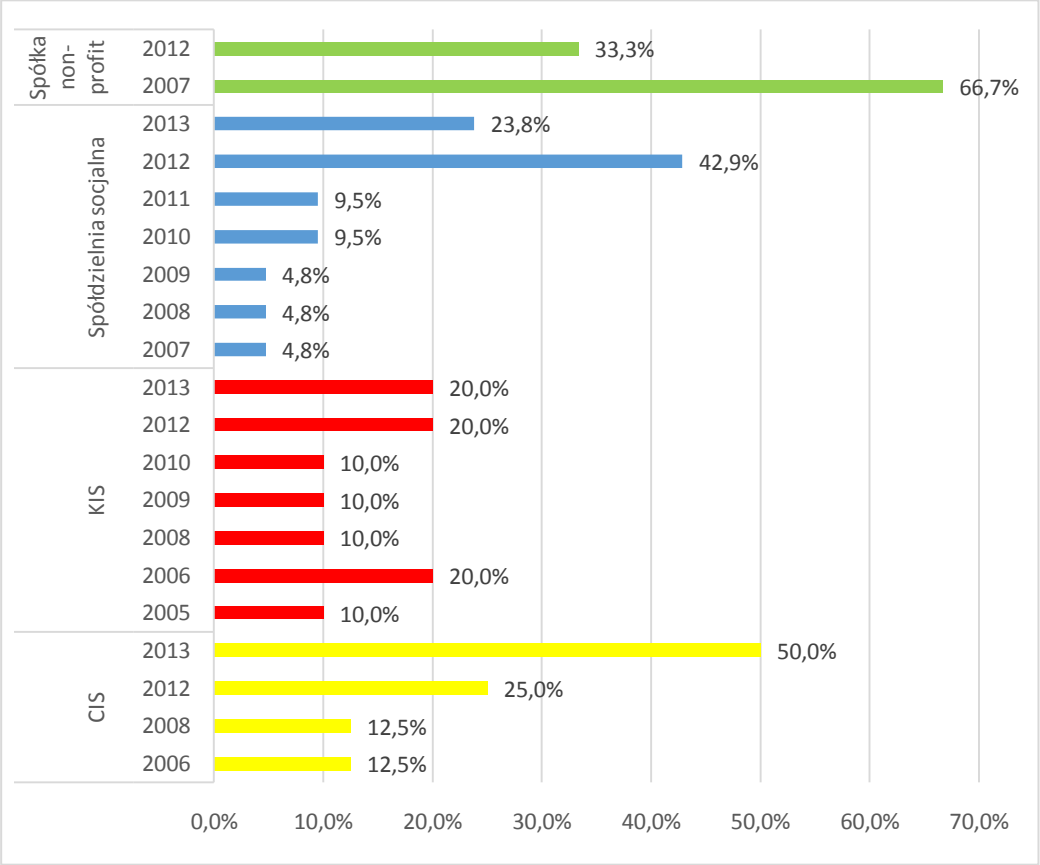

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Porównanie dat wpisu do rejestru 40 spółdzielni socjalnych figurujących w rejestrze Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych z datami powstania spółdzielni socjalnych aktywnych w momencie realizacji badania pozwala stwierdzić, że na rynku przetrwało: 0% spółdzielni socjalnych założonych w 2005r., 25% spółdzielni socjalnych założonych w 2007r., 100% spółdzielni socjalnych założonych w 2008r. (lecz jest to tylko 1 spółdzielnia socjalna), 50% spółdzielni założonych w 2009r., 40% spółdzielni założonych w 2010r., 33% spółdzielni założonych w 2011r., 58% spółdzielni założonych w 2012r. oraz 100% spółdzielni socjalnych założonych w 2013r. Wskaźniki te mogą być faktycznie nawet jeszcze słabsze, w sytuacji, w której część niefunkcjonujących już spółdzielni wyrejestrowała się z KRS (Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych nie udostępnia danych na temat spółdzielni wyrejestrowanych).

Szczególnie niepokojąco wyglądają wskaźniki trwałości spółdzielni socjalnych założonych w 2011r. i 2012r. – ok. połowy z nich zaprzestało działalności w pierwszych

dwóch latach po otrzymaniu wsparcia finansowego ze środków publicznych, co z jednej strony świadczy o trudnej sytuacji gospodarczej w regionie (duża konkurencja, brak rynku zbytu dla oferowanych przez spółdzielnie socjalne usług i produktów), z drugiej zaś o nie najwyższej efektywności wsparcia udzielanego na rozwój spółdzielni socjalnych. Ponadto, może to być wynikiem orientacji na tworzenie spółdzielni socjalnych zakładanych przez osoby fizyczne (bardzo często klienci OPS, osoby długotrwale bezrobotne itd.). Tego typu podmioty są najbardziej wrażliwymi i obciążonymi odpowiedzialnością ze względu na konieczność zapewnienia samodzielności na rynku przez osoby, które przez długie lata były wyłączone z rynku pracy. Ponadto, istotnym czynnikiem zmniejszającym trwałość tego typu instytucji mogą być konflikty wewnętrzne pomiędzy spółdzielcami.

Wykres 7. Kto był założycielem instytucji? (N=42)

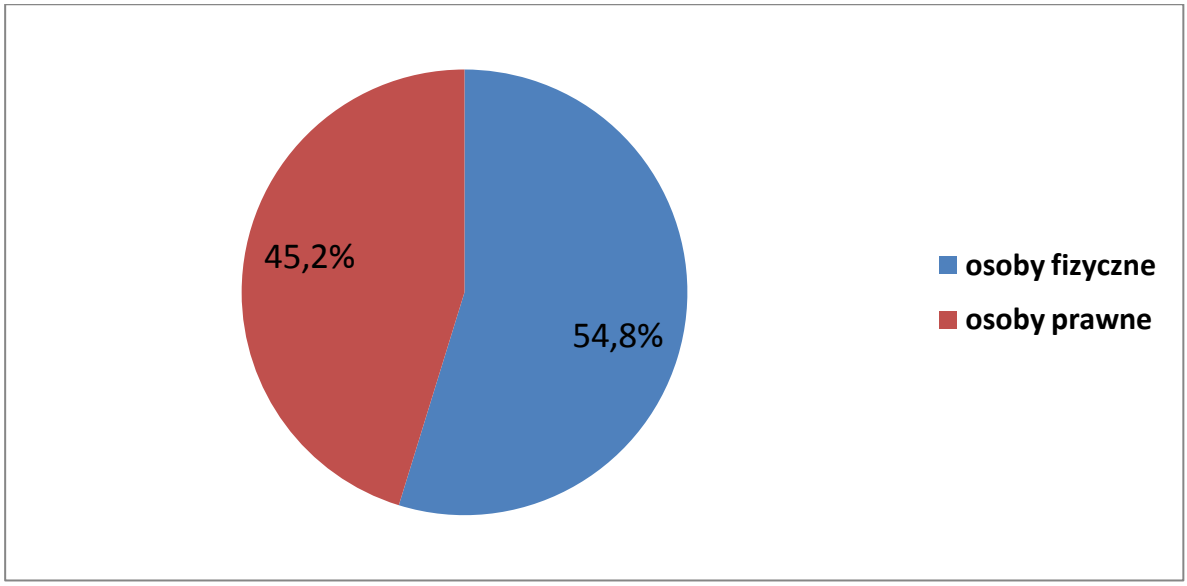

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Funkcjonujące na terenie Lubelszczyzny podmioty ekonomii społecznej powstawały niemal po połowie jako inicjatywa osób fizycznych oraz osób prawnych (por. wykres 7). Tym niemniej, widoczne jest istotne zróżnicowanie w tym zakresie w ramach poszczególnych typów PES. Szczegółowe dane przedstawione zostały na wykresie zamieszczonym poniżej.

Wykres 8. Kto był założycielem instytucji? (w podziale na typ PES, N=42, w tym 3 spółki non-profit, 21 SpS, 10 KIS, 8 CIS)

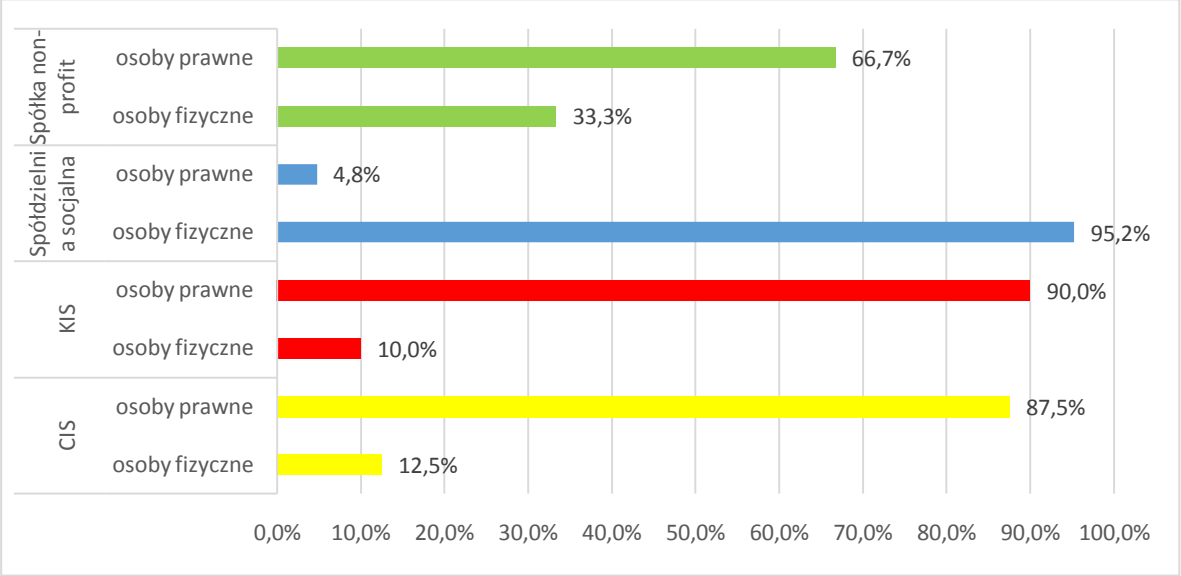

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

W przypadku spółek non-profit, a przede wszystkim Klubów Integracji Społecznej oraz Centrów Integracji Społecznej były one zakładane w zdecydowanej większości przez osoby prawne. Prawdopodobnie dotyczy to nawet 100% tych podmiotów, lecz respondenci wskazali osoby fizyczne jako inicjatorów powołania tych instytucji. Formalnie jednak CIS i KIS mogą być tworzone wyłącznie przez osoby prawne. Z odmienną sytuacją mamy do czynienia w przypadku spółdzielni socjalnych, spośród których tylko 4,8% (1) została założona przez osoby prawne, a reszta przez osoby fizyczne. Zakładanie spółdzielni socjalnych przez osoby fizyczne, a nie prawne może być jednym z czynników ich niskiej trwałości – spółdzielnie socjalne zakładane przez osoby fizyczne muszą być zarządzane w sposób demokratyczny (przy aktywnym udziale co najmniej 5, często nieznających się wcześniej, osób), co bardzo często oznacza niestety brak skuteczności w zakresie zarządzania, a w konsekwencji spadek pozycji konkurencyjnej spółdzielni socjalnej na rynku. Ponadto, spółdzielnia socjalna założona przez osoby prawne (np. JST) ma naturalnie większe szanse na wsparcie ze strony tych podmiotów po zakończeniu trwania projektów zorientowanych na powstawanie spółdzielni socjalnych, np. poprzez preferencyjne traktowanie tych podmiotów przy udzielaniu zleceń.

Wykres 9. Typ osób prawnych, które założyły PES (N=42)

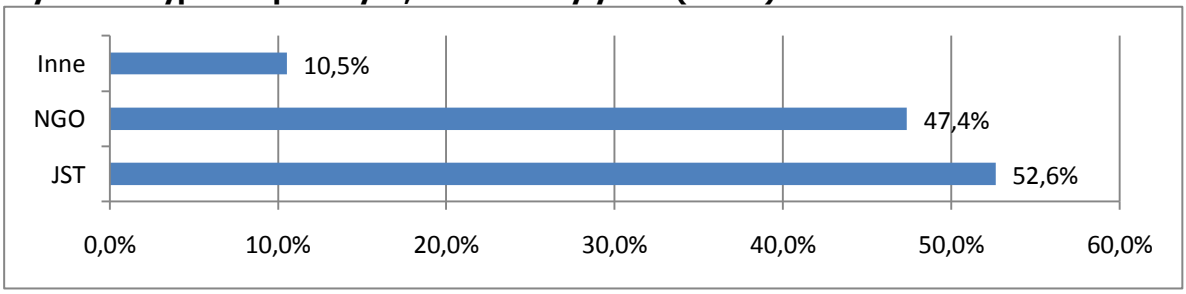

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Najczęściej założycielami tych podmiotów ekonomii społecznej, które zostały powołane przez osoby prawne były jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe (por. wykres 9). Inne osoby prawne wskazywane przez respondentów to „społeczny komitet założycielski" oraz „Bractwo miłosierdzia Św. Alberta w Lublinie".

Wykres 10. Wielkość miejscowości, w której ulokowany jest PES (N=42)

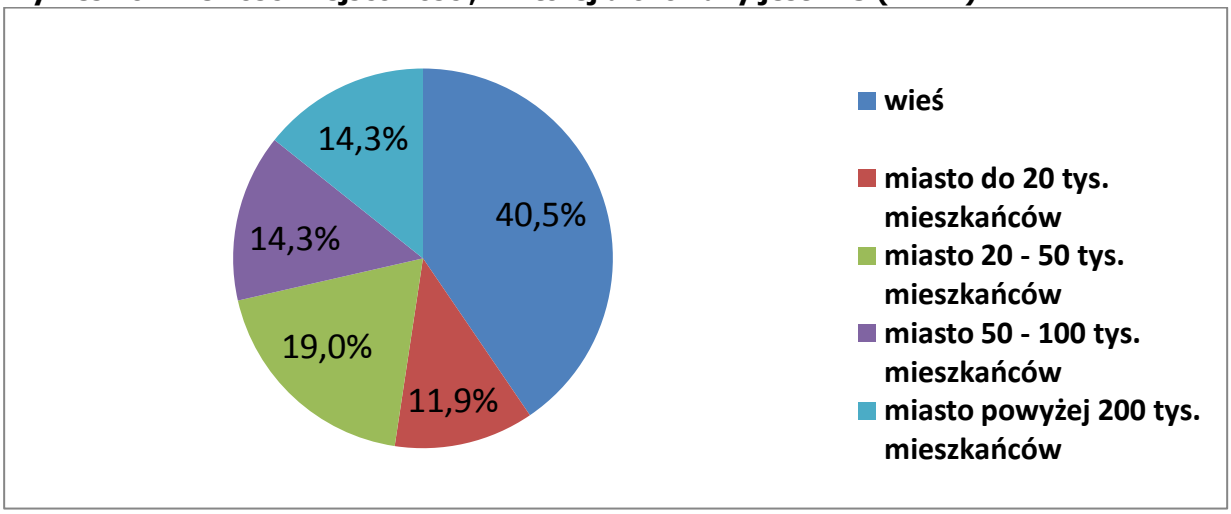

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Ponad 40% lubelskich PES ulokowanych jest na wsi (por. wykres 10). W miastach ulokowanych jest ok. 60% lubelskich PES, równomiernie rozłożonych pomiędzy miastami małymi, średnimi i dużymi. Struktura PES pod względem lokalizacji dość dobrze odzwierciedla strukturę populacji Lubelszczyzny (53,5% mieszkańców województwa lubelskiego mieszka na wsi).[9]

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące lokalizacji PES w podziale na typ PES.

[9] Dane GUS (Bank Danych Lokalnych) wg. stanu na dzień 31.12.2012r.

Wykres 11. Wielkość miejscowości, w której ulokowany jest PES (w podziale na typ PES, N=42, w tym 3 spółki non-profit, 21 SpS, 10 KIS, 8 CIS)

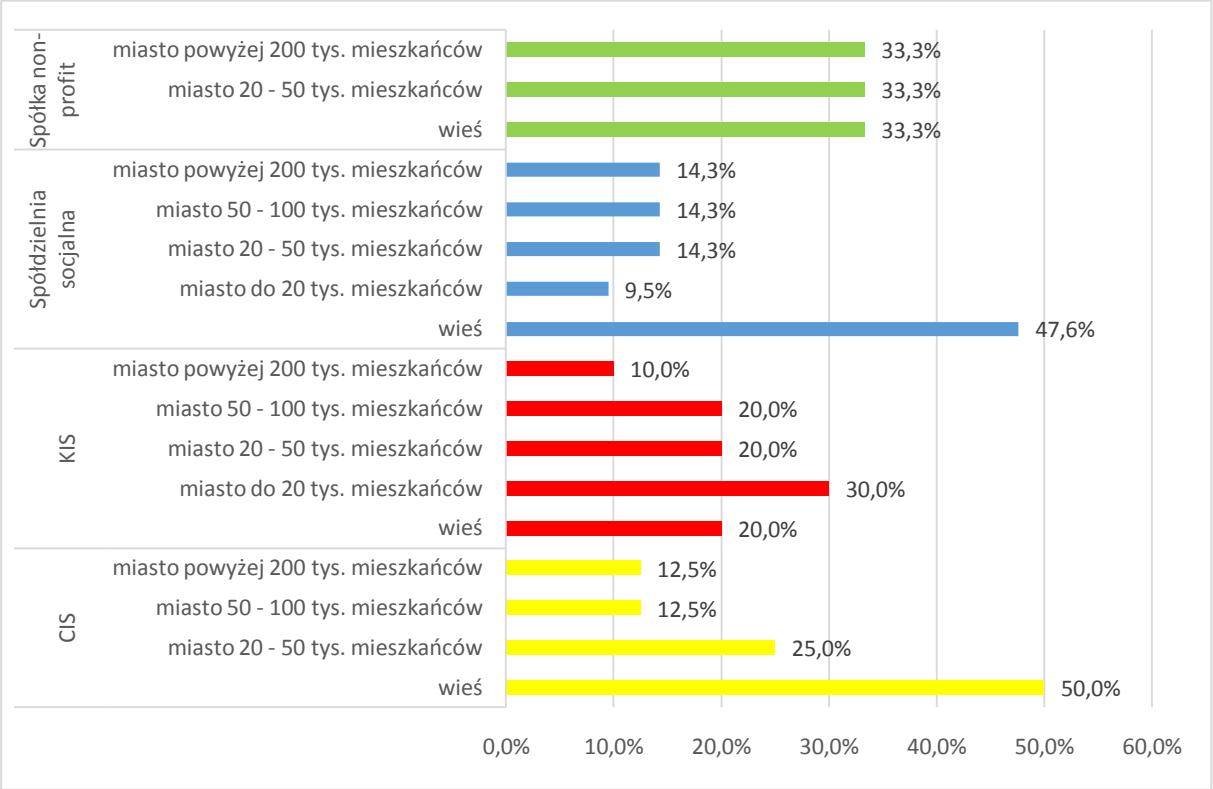

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Na terenach wiejskich funkcjonują przede wszystkim dwa typy podmiotów ekonomii społecznej – spółdzielnie socjalne oraz centra integracji społecznej.

4.2. Działalność komercyjna PES

Jednym z elementów zapewniających trwałość funkcjonowania PES, a w konsekwencji całego sektora ekonomii społecznej jest podejmowanie działalności gospodarczej, z której zysk powinien być przeznaczony na cele statutowe PES. W przypadku spółdzielni socjalnych – tak, jak w przypadku przedsiębiorstw komercyjnych – osiągnięcie zysku z działalności gospodarczej oraz jego wysokość jest miarą sukcesu funkcjonowania podmiotu. Poniżej przedstawiono, jakiego typu działalność gospodarczą prowadzą lubelskie PES.

Uwaga metodologiczna: badane CIS i KIS niekiedy nie rozróżniały działalności statutowej w zakresie usług integracyjnych od działalności komercyjnej. W związku z powyższym wszystkie wskazania na usługi reintegracyjne uwzględnione zostały na poniższych wykresach także jako działalność komercyjna.

Wykres 12. Typ działalności gospodarczej prowadzonej przez PES (N=42)

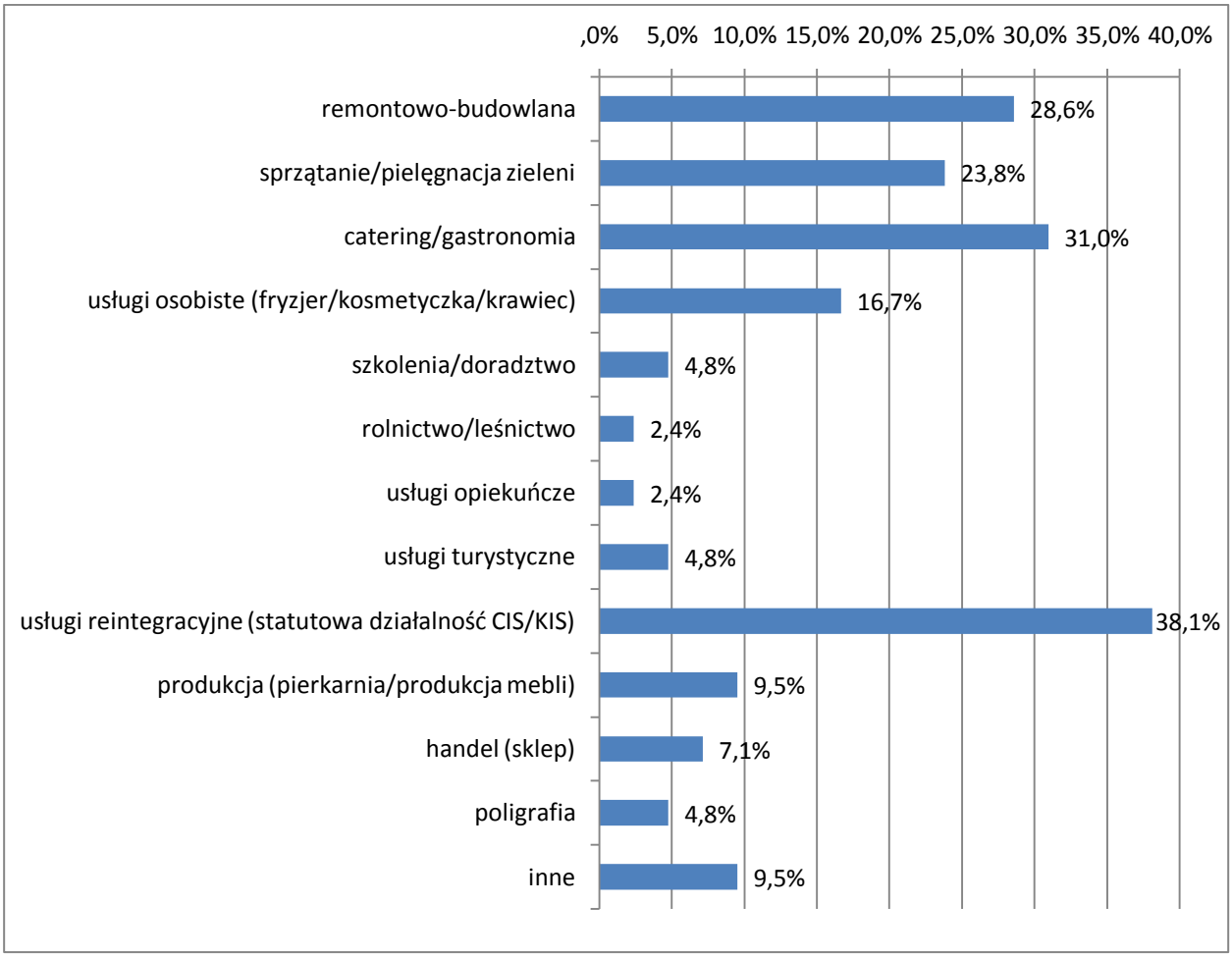

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Zaobserwować można wysoką różnorodność działalności komercyjnej podejmowanej przez lubelskie podmioty ekonomii społecznej (por. wykres 12). Oprócz usług reintegracyjnych stanowiących statutową działalność centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej dominują 2 branże: catering/gastronomia (31,0% PES prowadzi działalność komercyjną w tym obszarze) oraz usługi remontowo-budowlane (28,6%). Ponadto popularna jest działalność PES w branży „sprzątanie/pielęgnacja zieleni" (23,8%). Pozostałe branże reprezentowane są przez pojedyncze podmioty ekonomii społecznej. Zdecydowanie dominuje sektor usług nad sektorem produkcyjnym (piekarnia, produkcja mebli) oraz handlowym (sklep). W kategorii „inne" mieszczą się następujące typy działalności gospodarczej: odbiór odpadów, ochrona obiektów, renowacja mebli oraz myjnia samochodowa.

Wykres 13. Typ działalności gospodarczej prowadzonej przez PES (w podziale na typ PES, N=42, w tym 3 spółki non-profit, 21 SpS, 10 KIS, 8 CIS)

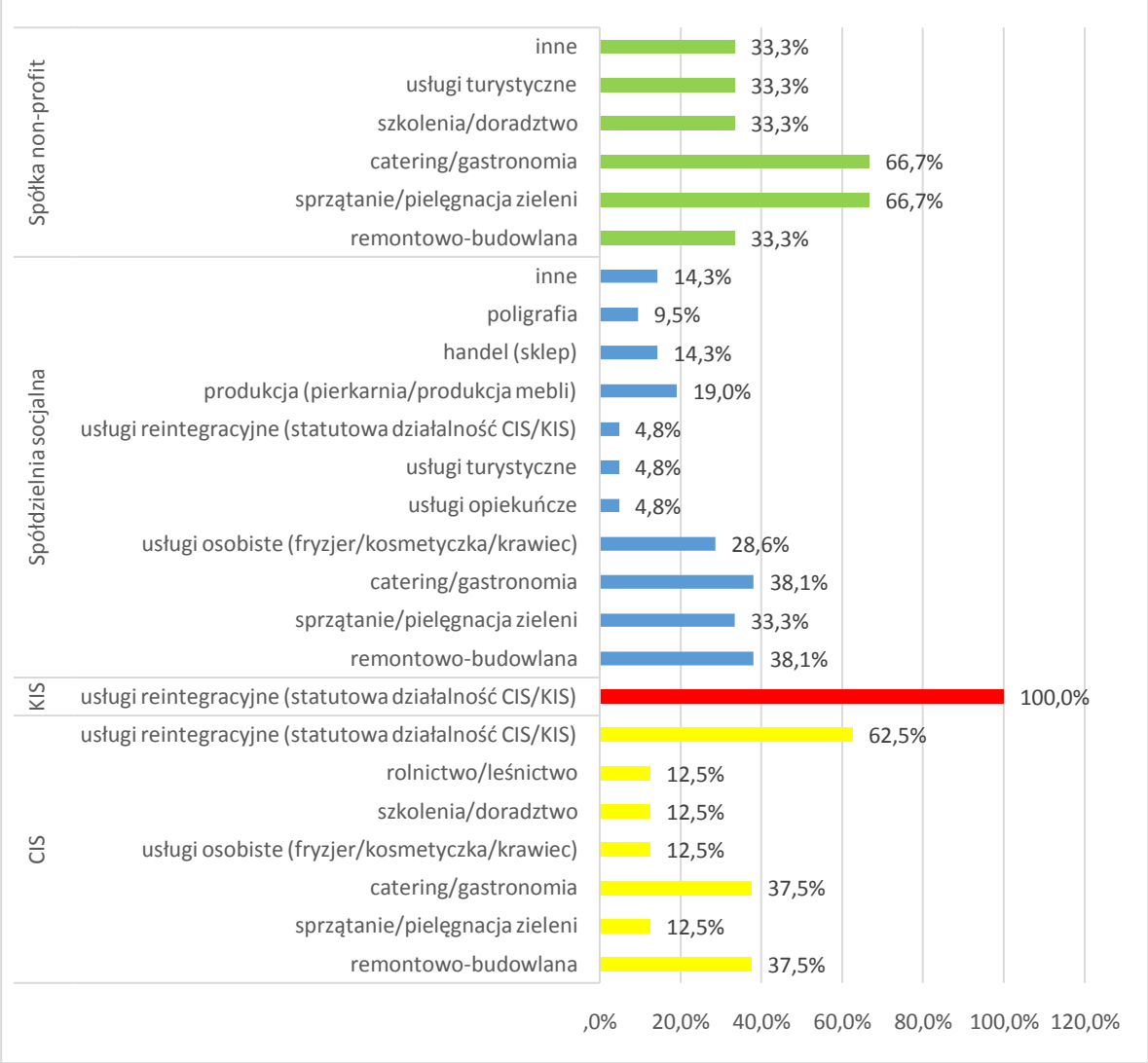

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

W przypadku 100% KIS, 50% CIS oraz 1 spółdzielni socjalnej (4,8% wszystkich spółdzielni socjalnych) jedyną formą działalności, którą prowadzą jest działalność w postaci usług reintegracyjnych, a więc statutowej działalności KIS/CIS. Na podstawie tych informacji można zatem przypuszczać, że żaden z Klubów Integracji Społecznej oraz połowa z Centrów Integracji Społecznej *de facto* nie prowadzi działalności komercyjnej (por. wykres 13).

W przypadku podmiotów najistotniejszych w kontekście prowadzenia działalności gospodarczej, tj. spółdzielni socjalnych i spółek non-profit, dominują 4 branże: catering/gastronomia, usługi remontowo-budowlane, sprzątanie/pielęgnacja zieleni oraz branża usług osobistych, tj. fryzjer, kosmetyczka, krawiec etc. Tym niemniej, charakter prowadzonej działalności komercyjnej jest dość zróżnicowany w obrębie całego sektora ekonomii społecznej, co świadczy o próbach dostosowywania się PES do sytuacji na rynkach

lokalnych lub też tworzeniu PES o charakterze prowadzonej działalności gospodarczej zgodnej z możliwościami/preferencjami konkretnych osób tworzących/pracujących w PES.

Wykres 14. Czy Państwa instytucja współpracuje w sposób ciągły (przynajmniej przez pół roku) z co najmniej jednym odbiorcą Państwa towarów/usług? (N=37)

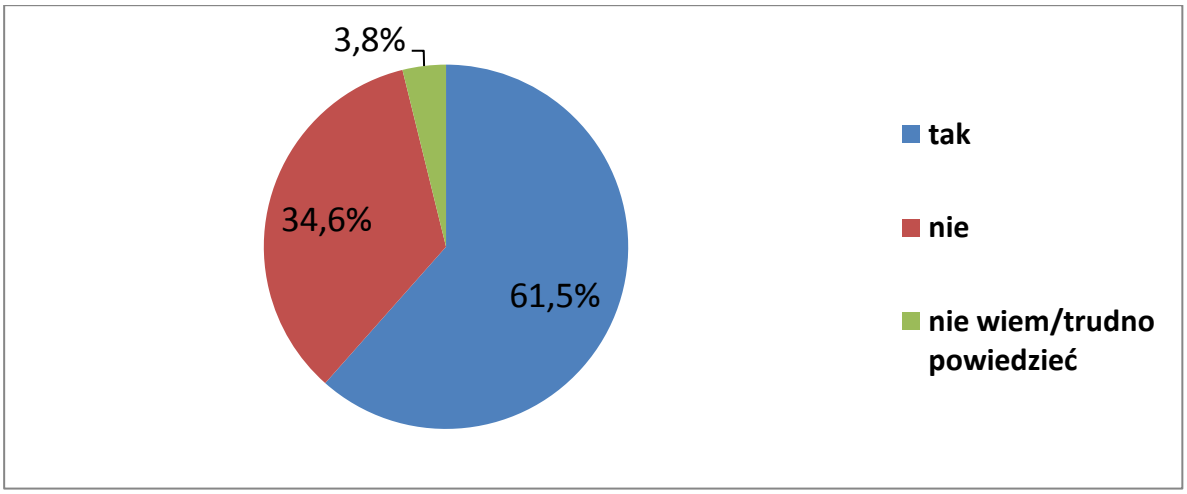

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Prawie 2/3 lubelskich PES prowadzących działalność komercyjną współpracuje w sposób ciągły z co najmniej jednym odbiorcą towarów/usług (por. wykres 14). Posiadanie stałych klientów jest jednym ze wskaźników zadowalającej jakości oferowanych produktów/usług i/lub umiejętności budowania trwałych relacji biznesowych przez sprzedawców tych produktów i usług, a zatem wynik ten uznać należy za raczej pozytywny

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące posiadania przez PES prowadzących działalność komercyjną stałych klientów w podziale na typ PES.

Wykres 15. Czy Państwa instytucja współpracuje w sposób ciągły (przynajmniej przez pół roku) z co najmniej jednym odbiorcą Państwa towarów/usług? (w podziale na typ PES, N=37, w tym 3 spółki non-profit, 20 SpS, 8 CIS)

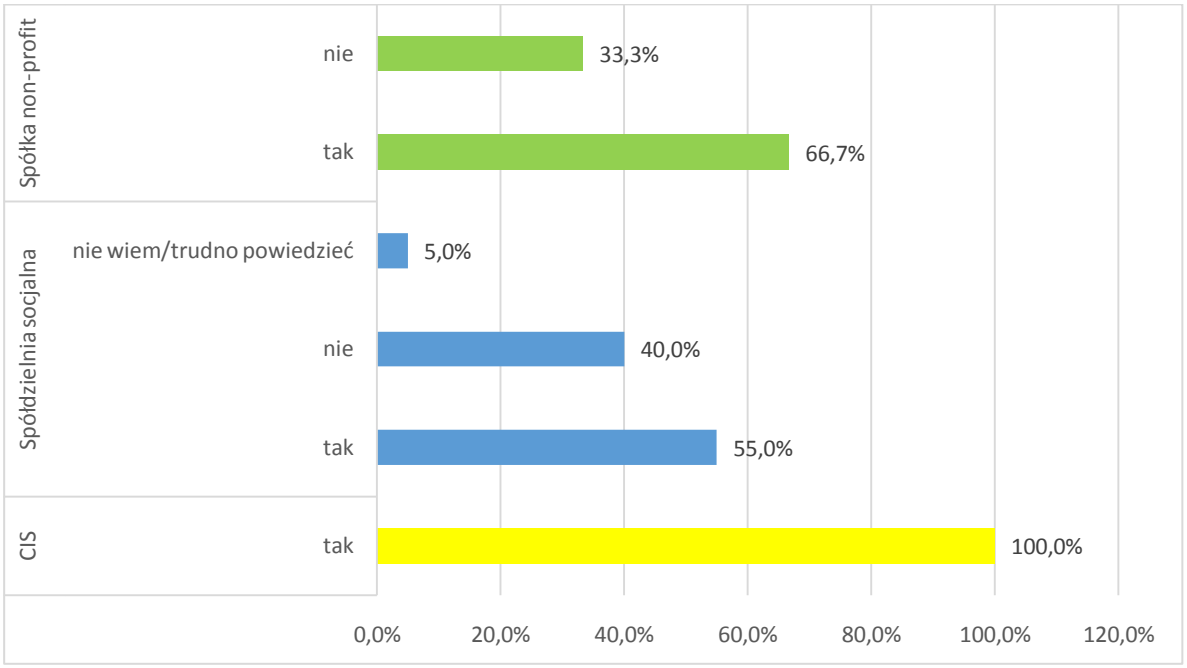

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Najlepiej pod kątem posiadania stałych klientów wypadają centra integracji społecznej, spośród których wszystkie posiadają stałych odbiorców. Bardzo prawdopodobne, że wśród stałych klientów CIS znajdują się przede wszystkim powiatowe urzędy pracy i ośrodki pomocy społecznej mające w swoich statutowych obowiązkach zapisaną współpracę z CIS.

Warto zauważyć, że 40% spółdzielni socjalnych nie ma żadnego stałego klienta, co należy ocenić negatywnie (świadczy to albo o niskiej jakości usług/produktów oferowanych przez te spółdzielnie socjalne albo o nieumiejętności nawiązywania trwałych relacji biznesowych).

4.3. Działalność PES na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym

Podstawową funkcją ekonomii społecznej powinno być poprawianie sytuacji osób wykluczonych społecznie/zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W ramach badania zdiagnozowano, w jakim stopniu lubelskie PES wypełniają tę funkcję.

Wykres 16. Czy w 2012 roku Państwa instytucja prowadziła działania na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym (tzn. osób z trudnościami życiowymi np. bezrobotnych, uzależnionych, ubogich)? – pytanie zadane PES powstałym w 2012r. i wcześniej. (N=31)

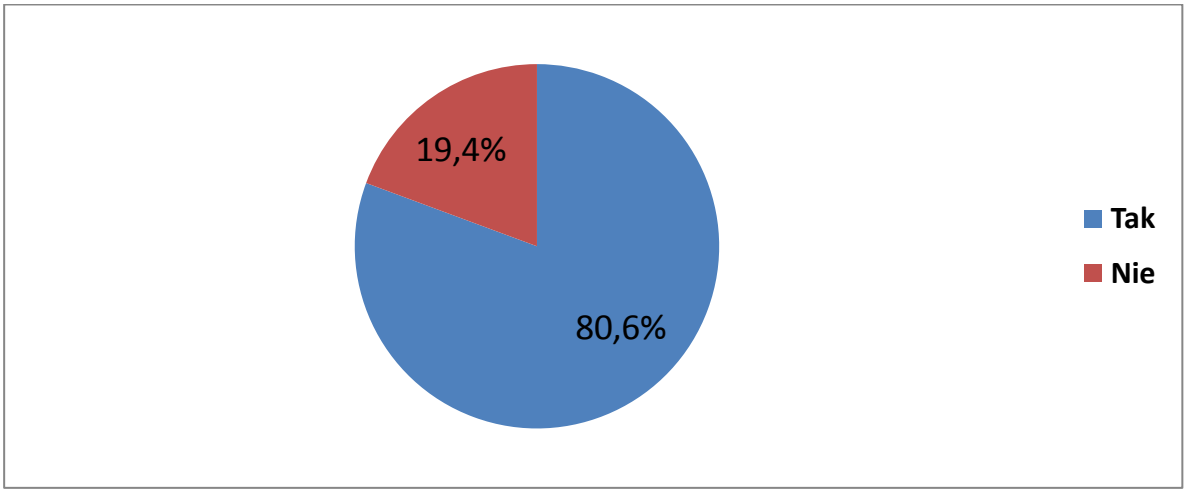

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Zdecydowana większość (80,6%) lubelskich PES prowadziła w 2012r. działalność na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym (por. wykres 16).

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące prowadzenia działań na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym w podziale na typ PES.

Wykres 17. Czy w 2012 roku Państwa instytucja prowadziła działania na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym (tzn. osób z trudnościami życiowymi np. bezrobotnych, uzależnionych, ubogich)? – pytanie zadane PES powstałym w 2012r. i wcześniej. (w podziale na typ PES, N=31, w tym 3 spółki non-profit, 16 SpS, 8 KIS, 4 CIS)

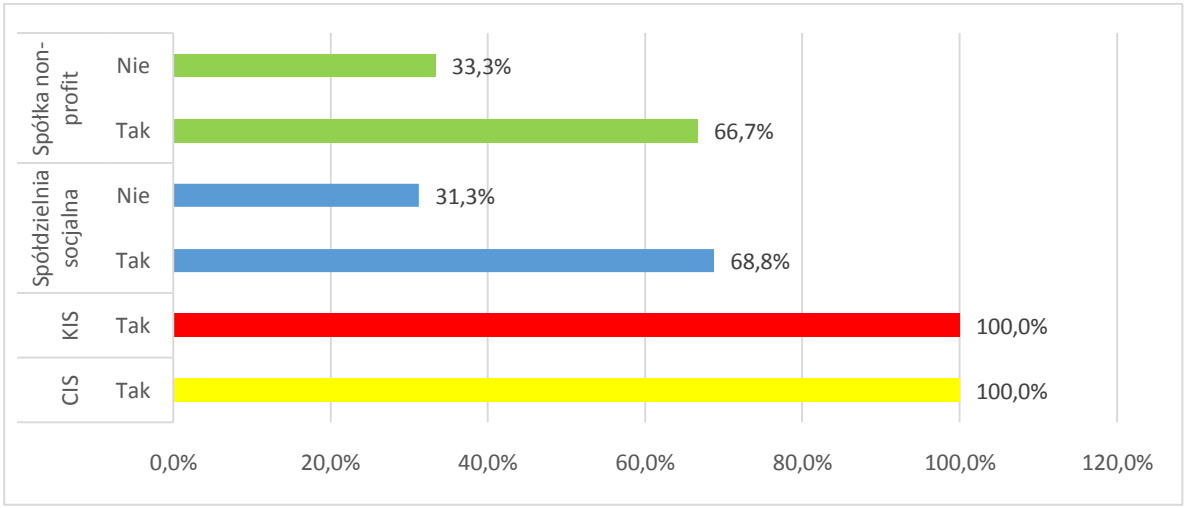

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Występuje istotne zróżnicowanie w zakresie prowadzenia działań na rzecz osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wszystkie kluby integracji społecznej

i centra integracji społecznej prowadziły taką działalność, natomiast w przypadku spółdzielni socjalnych i spółek non-profit działalność taką prowadziło ok. 2/3 spośród wszystkich instytucji.

Na wykresie poniżej przedstawiono charakter prowadzonej przez lubelskie PES działalności na rzecz osób wykluczonych społecznie/zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Wykres 18. Charakter działań na rzecz osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym (N=31, w tym 3 spółki non-profit, 16 SpS, 8 KIS, 4 CIS)

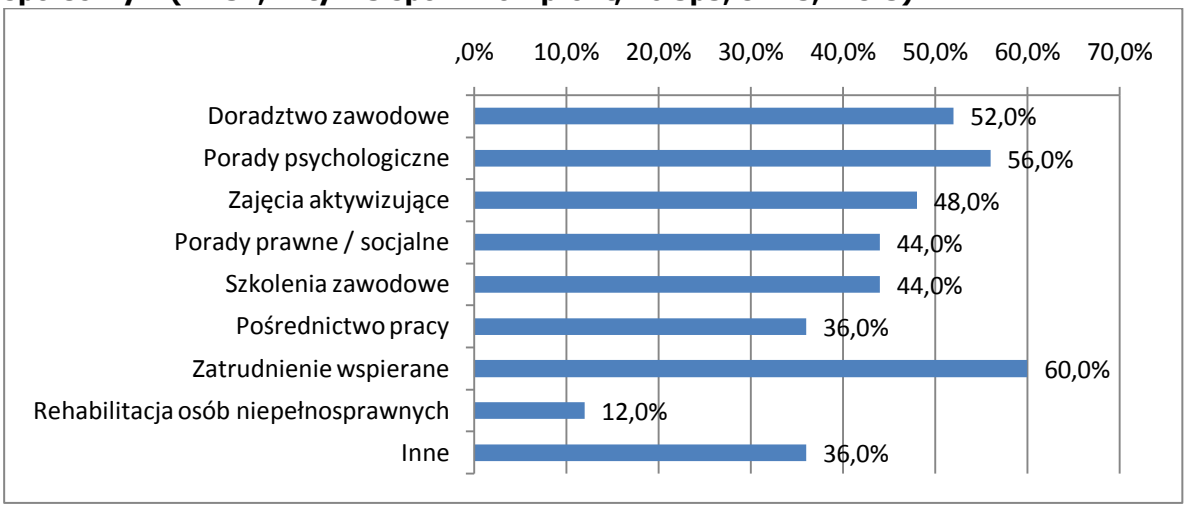

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Ponad połowa lubelskich PES, które podejmują działania na rzecz osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym podejmuje taką działalność jak zatrudnienie wspierane (60%), porady psychologiczne (56%) i doradztwo zawodowe (52%). Popularną formą działalności na rzecz osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym są także zajęcia aktywizujące, szkolenia zawodowe oraz porady prawne/socjalne i pośrednictwo pracy. Ponadto podejmowane są inne działania, do których przedstawiciele PES zaliczają m.in. działania edukacyjne, organizację wizyt studyjnych, prace społecznie użyteczne, praktyczną naukę zawodu, staże zawodowe czy też zatrudnianie osób bezrobotnych. Tylko 12% PES, które działają na rzecz osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym prowadzi działania z zakresu rehabilitacji osób niepełnosprawnych (co nie dziwi, gdyż osobom niepełnosprawnym dedykowane są innego typu PES: warsztaty terapii zajęciowej oraz zakłady aktywności zawodowej). W kategorii „inne" mieszczą się takie działania jak „zatrudnianie osób bezrobotnych" (3 – krotnie), „staże zawodowe" (2 – krotnie), „prace społecznie użyteczne", „organizacja wizyt studyjnych", „działania edukacyjne".

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące prowadzenia działań na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym w podziale na typ PES.

Wykres 19. Charakter działań na rzecz osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym. (N=31, w tym 3 spółki non-profit, 16 SpS, 8 KIS, 4 CIS)

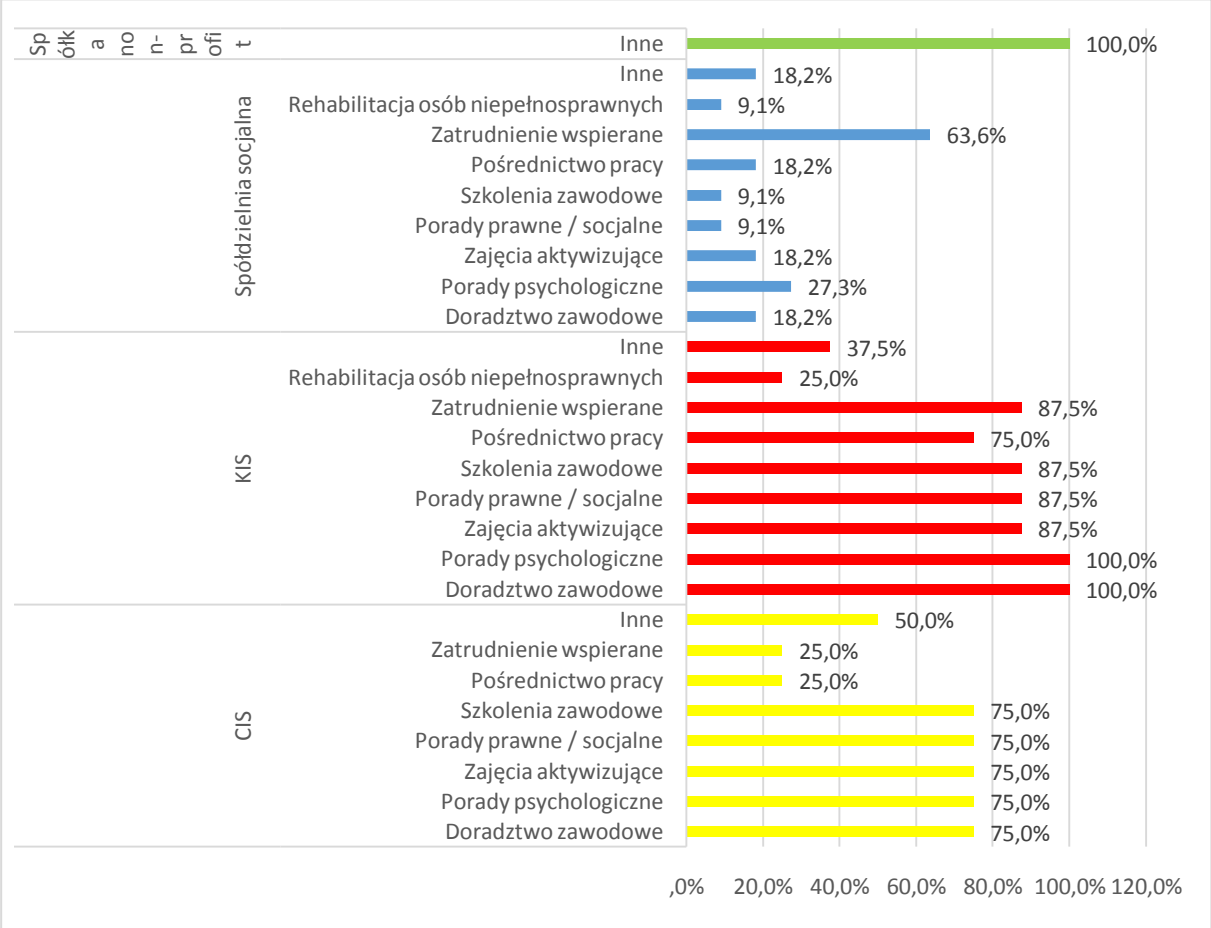

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Każda spośród 2 lubelskich spółek non-profit, które podejmują działania na rzecz osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym podejmuje działania z zakresu „inne", w obydwu przypadkach było to „zatrudnianie osób bezrobotnych".

Spółdzielnie socjalne również definiują zakres swojej pomocy dla osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez zatrudnianie osób, które nie radzą sobie w pełni na otwartym rynku pracy. Znacznie bardziej kompleksowo na rzecz osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym działają kluby integracji społecznej i centra integracji społecznej, które oprócz zatrudnienia wspieranego i staży zawodowych oferują inne usługi na rzecz swoich uczestników/pracowników.

4.4. Działalność PES na rzecz społeczności lokalnych

Oprócz działań na rzecz osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym podmioty ekonomii społecznej mogą prowadzić działalność także na rzecz społeczności lokalnych, w obrębie których funkcjonują.

W ramach badania zdiagnozowano, w jakim stopniu lubelskie PES działają na rzecz społeczności lokalnych.

Wykres 20. Czy w 2012 roku Państwa instytucja prowadziła działania na rzecz społeczności lokalnej? (N=31, w tym 3 spółki non-profit, 16 SpS, 8 KIS, 4 CIS)

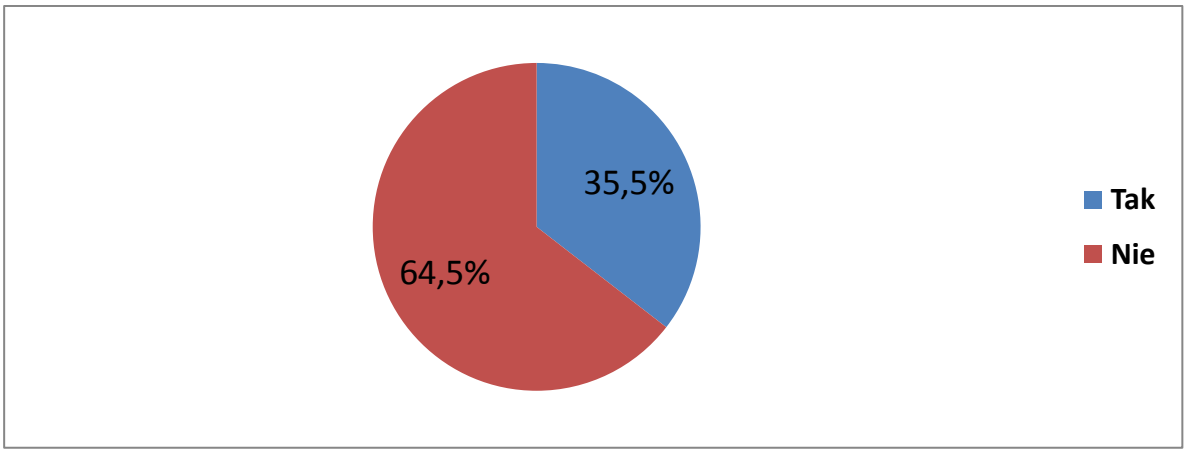

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

1/3 spośród funkcjonujących w 2012r. lubelskich podmiotów ekonomii społecznej prowadziła w 2012r. działania na rzecz społeczności lokalnych, a tym samym miała wkład w rozwój tych społeczności (por. wykres 20)

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące prowadzenia działań na rzecz społeczności lokalnych w podziale na typ PES.

Wykres 21. Czy w 2012 roku Państwa instytucja prowadziła działania na rzecz społeczności lokalnej? (w podziale na typ PES) (N=31, w tym 3 spółki non-profit, 16 SpS, 8 KIS, 4 CIS)

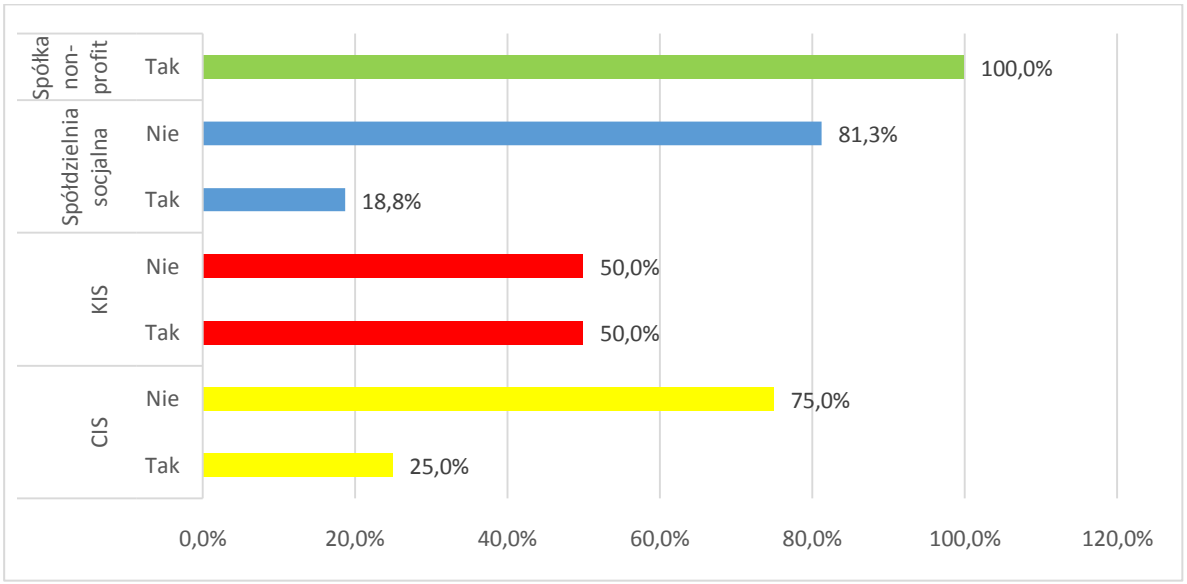

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Najbardziej aktywne w działaniach na rzecz społeczności lokalnej są spółki non-profit oraz kluby integracji społecznej.

Działania podejmowane na rzecz społeczności lokalnych to – zgodnie z deklaracjami respondentów m.in.:

- Organizacja na rzecz społeczności lokalnych działań artystycznych i rozrywkowych (pikniki, festyny, przedstawienia),
- Organizacja akcji charytatywnych tj. zbieranie i wydawanie żywności dla osób potrzebujących, przygotowywanie i wydawanie posiłków,
- Organizacja zajęć dla osób niepełnosprawnych i in. osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- Realizacja Programu Aktywności Lokalnej (PAL) na rzecz społeczności lokalnej.

4.5. Zatrudnienie w PES

Jedną z podstawowych funkcji podmiotów ekonomii społecznej jest funkcja zatrudnieniowa – PES tworzą miejsca pracy, w założeniu w większości przeznaczonych dla osób, które mają trudności w uzyskaniu zatrudnienia na otwartym rynku pracy.

W ramach badania zdiagnozowano, w jakim stopniu lubelskie PES tworzą miejsca pracy.

Na wykresie zamieszczonym poniżej zaprezentowano sumę oraz średnią dla 1 PES liczby miejsc pracy w lubelskich PES w podziale na typ relacji łączącej pracownika z PES.

Wykres 22. Ile osób i na jakich zasadach pracuje w Państwa instytucji? (N=42)

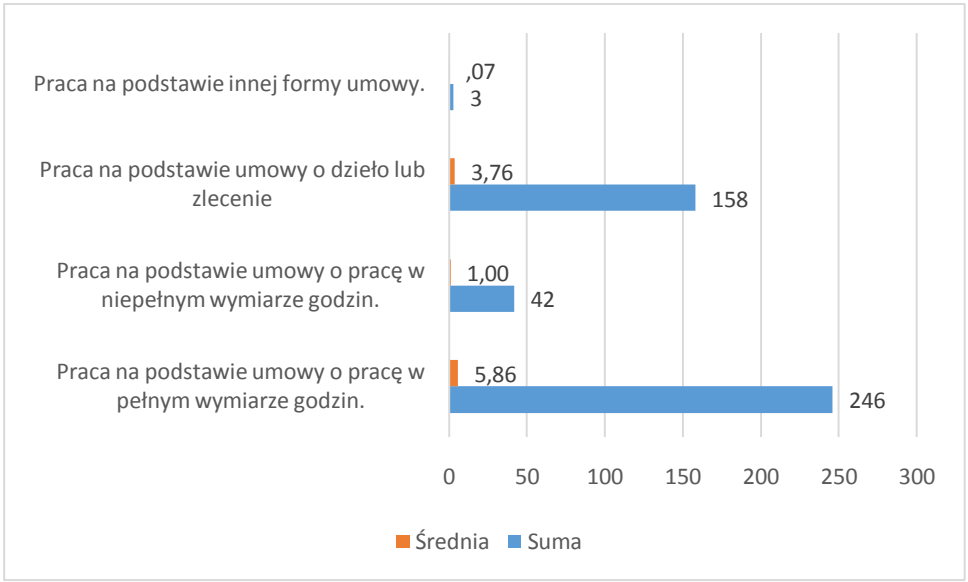

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Lubelski sektor ekonomii społecznej tworzy łącznie prawie **450** miejsc pracy w instytucjach takich jak spółdzielnie socjalne, spółki non-profit, CIS oraz KIS. Przeważają miejsca pracy na pełen etat na podstawie umowy o pracę. Popularne jest także angażowanie pracowników na podstawie umów cywilno-prawnych (umowa o dzieło lub umowa zlecenie).

Średnio w PES na pełen etat na podstawie umowy o pracę zatrudnionych jest niespełna 6 osób, natomiast w niepełnym wymiarze godzin – 1 osoba. Dodatkowo średnio w 1 PES zatrudnionych jest niespełna 4 osoby na podstawie umowy cywilnoprawnej.

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące średniej liczby osób zatrudnionych w PES w podziale na typ PES.

Wykres 23. Ile osób i na jakich zasadach pracuje w Państwa instytucji? – średnia (w podziale na typ PES, N=42, w tym 3 spółki non-profit, 21 SpS, 10 KIS, 8 CIS)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Średnio najwięcej miejsc pracy tworzą spółki non-profit (14 na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze godzin + nieco ponad 7 na podstawie umowy cywilno-prawnej). Spółdzielnie socjalne tworzą średnio 6 miejsc pracy dla osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze godzin + średnio 2,5 innego typu miejsc pracy. W przypadku KIS dominują umowy cywilnoprawne (średnio 6,2 miejsca pracy zajmowane na tej podstawie formalnej + 4 na podstawie umowy o pracę, w tym 3 na pełen etat), natomiast w przypadku CIS miejsca pracy zajmowane są po równo przez osoby pracujące na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze godzin oraz osoby na umowach cywilnoprawnych.

Podsumowując, średnio najwięcej miejsc pracy tworzą spółki non-profit (21,33/1 spółkę), centra integracji społecznej (12,88/1 CIS), kluby integracji społecznej (10,2/1 KIS) oraz spółdzielnie socjalne (8,57/ 1 spółdzielnię socjalną).

W ramach badania zdiagnozowano także, ile osób zatrudnionych jest w podmiotach ekonomii społecznej na stanowiskach związanych z zarządzaniem/administracją instytucją. Przeciętnie są to niespełna 2 osoby na 1 PES, co wydaje się być rozwiązaniem racjonalnym.

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące średniej liczby osób zatrudnionych w PES na potrzeby zarządzania/administracji w podziale na typ PES.

Wykres 24. Ile osób zatrudniają Państwo na potrzeby zarządzania/ administracji instytucją? – średnia (w podziale na typ PES, N=42, w tym 3 spółki non-profit, 21 SpS, 10 KIS, 8 CIS)

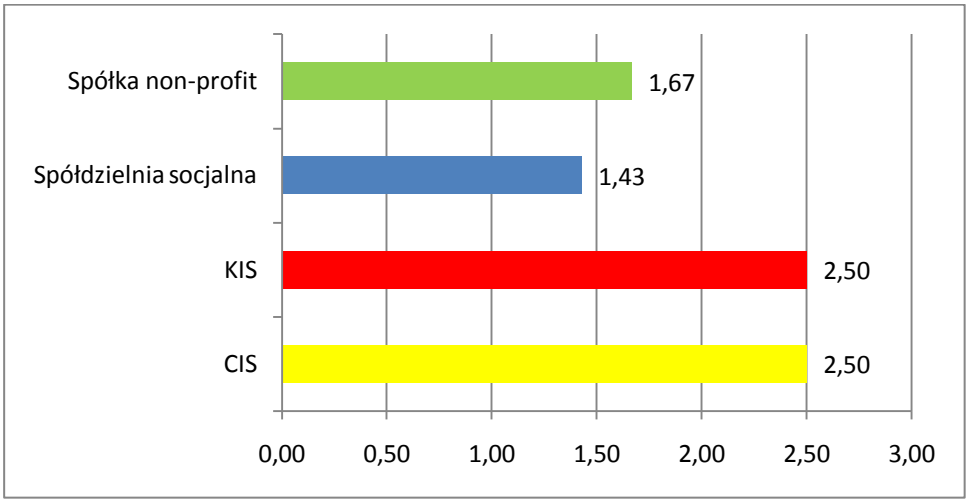

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Średnio najwięcej osób zatrudnionych na potrzeby zarządzania instytucją występuje w przypadku centrów integracji społecznej oraz klubów integracji społecznej (2,5 osoby/ 1 instytucję). W przypadku spółek non-profit oraz spółdzielni socjalnych jest to ok. 1,5 os./instytucję. **Koszty osobowe przeznaczone na zarządzanie/administrowanie są więc relatywnie niewielkie w przypadku PES.** Z jednej strony ocenić to należy pozytywnie, z drugiej natomiast rodzi to zagrożenie słabego zarządzania PES.

Podmioty ekonomii społecznej powinny z założenia tworzyć miejsca pracy dla osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym. Poniżej przedstawiono, spośród jakich kategorii wykluczenia społecznego/zagrożenia wykluczeniem społecznym rekrutują się aktualni pracownicy/uczestnicy PES.

Wykres 25. Proszę wskazać ile osób z poniższych grup pracuje w Państwa podmiocie? (N=42)

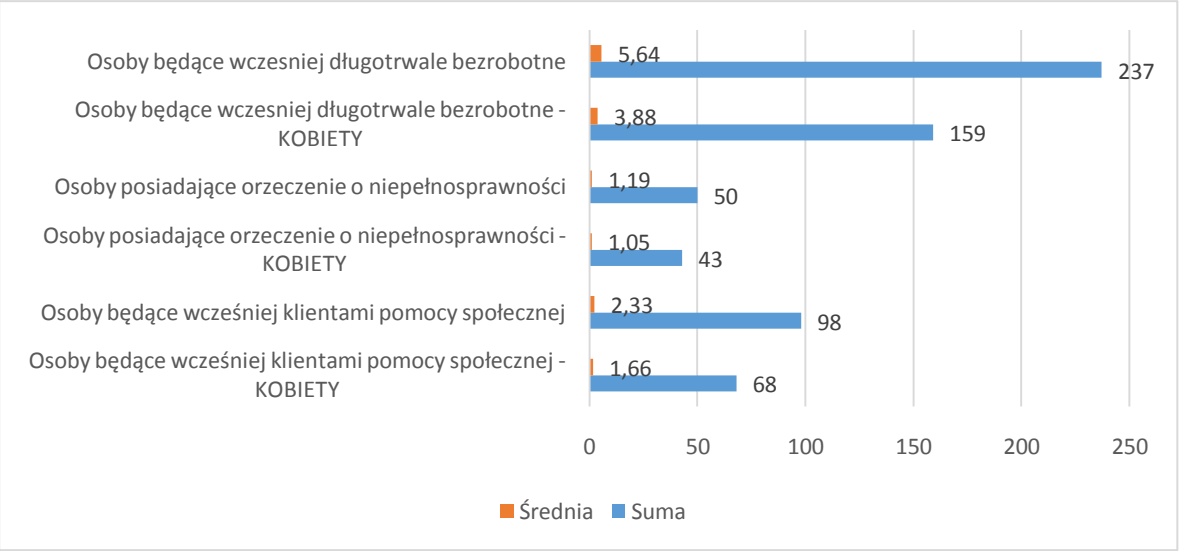

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Najliczniejszą kategorią wykluczenia/zagrożenia wykluczeniem społecznym, spośród której rekrutują się pracownicy/uczestnicy lubelskich PES są „osoby będące wcześniej długotrwale bezrobotne" (łącznie 237 os., średnio 5,64/1 PES). Wśród tej kategorii osób aż 2/3 stanowią kobiety. W badanych PES 50 osób zatrudnionych to osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności (z czego 86% to kobiety), natomiast prawie 100 os. to osoby będące wcześniej klientami pomocy społecznej (ok. 70% to kobiety).

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące średniej liczby osób zatrudnionych w PES spośród różnych kategorii wykluczenia/zagrożenia wykluczeniem społecznym w podziale na typ PES.

Wykres 26. Proszę wskazać, ile osób z poniższych grup pracuje w Państwa podmiocie? - średnia (w podziale na typ PES, N=42, w tym 3 spółki non-profit, 21 SpS, 10 KIS, 8 CIS)

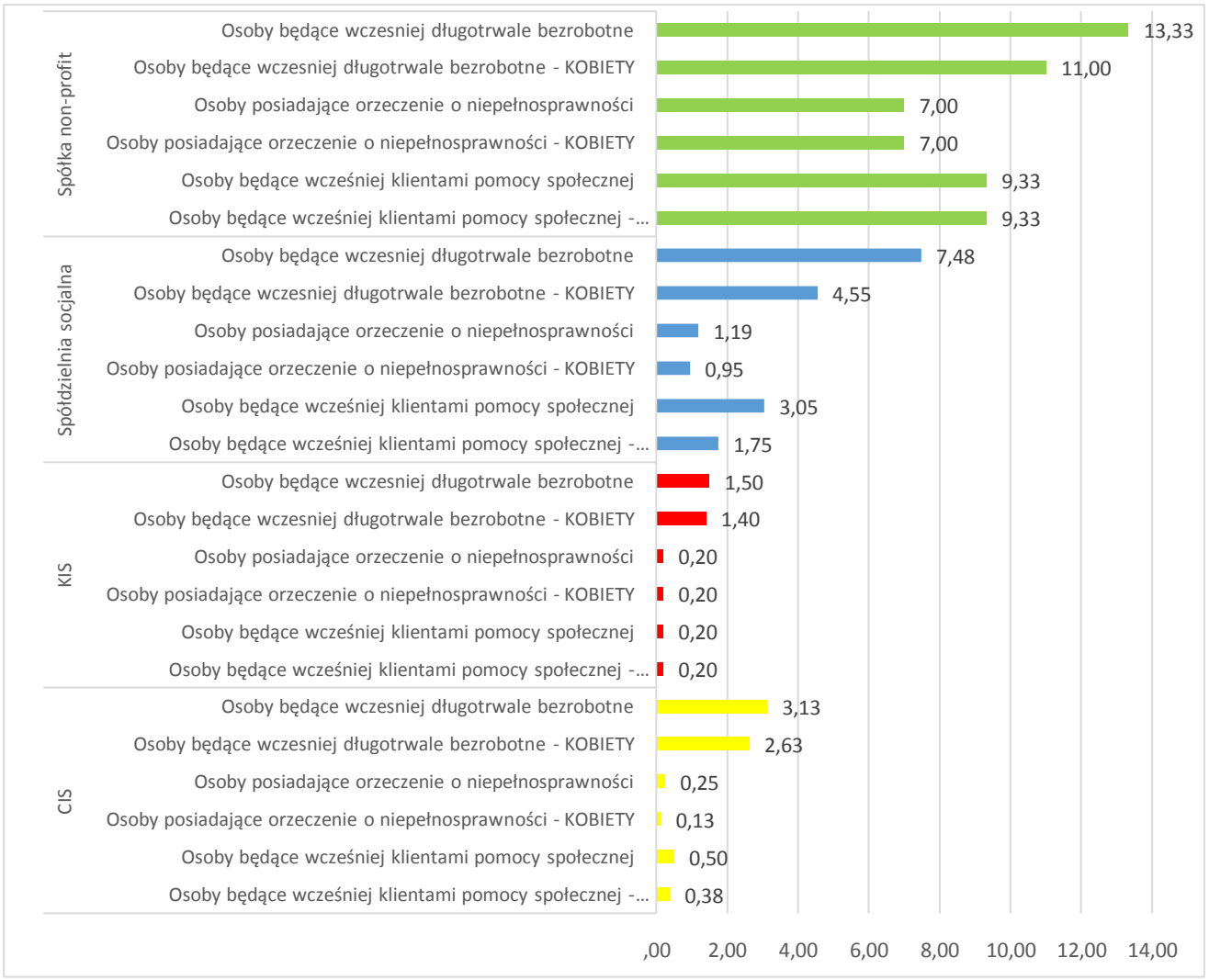

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Prawie wszyscy pracownicy spółdzielni socjalnych to osoby będące wcześniej długotrwale bezrobotne, z czego prawie połowa, przed przystąpieniem do spółdzielni socjalnej, korzystała z pomocy społecznej. Ok. 60% osób z tej kategorii wykluczenia/zagrożenia wykluczeniem społecznym w spółdzielniach socjalnych to kobiety. Sytuacja taka rodzi bardzo poważne zagrożenie trwałości tych podmiotów – brak wśród spółdzielców osoby lub osób z doświadczeniem na rynku pracy oraz posiadających kompetencje do prowadzenia przedsiębiorstwa może doprowadzić do rozpadu spółdzielni socjalnej i ponownego wykluczenia społecznego spółdzielców.

W przypadku spółek non-profit 62,5% zatrudnionych to osoby będące wcześniej długotrwale bezrobotne, z czego zdecydowana większość to kobiety. W przypadku CIS i KIS osoby zatrudnione rekrutowały się w większości z innych kategorii osób wykluczenia społecznego lub też nie były to osoby wykluczone/zagrożone wykluczeniem społecznym. Należy zauważyć, że w przypadku CIS i KIS osoby zatrudnione to prawdopodobnie w większości personel instytucji (np. instruktorzy warsztatów) – specyfika tych miejsc pracy jest zatem inna niż w przypadku miejsc pracy w spółdzielniach socjalnych oraz spółkach non-profit, gdzie są to w większości miejsca pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

4.6. Analiza działalności KIS/CIS

Oprócz funkcji zatrudnieniowych kluby integracji społecznej oraz centra integracji społecznej pełnią także szerzej pojętą funkcję integracyjną dla uczestników KIS i CIS. W niniejszym rozdziale przeanalizowano, w jakim stopniu ta funkcja jest wypełniana przez lubelskie KIS i CIS.

Wykres 27. Ile osób w ciągu 2012r. ...- średnia (N= 11, w tym 3 CIS i 8 KIS)

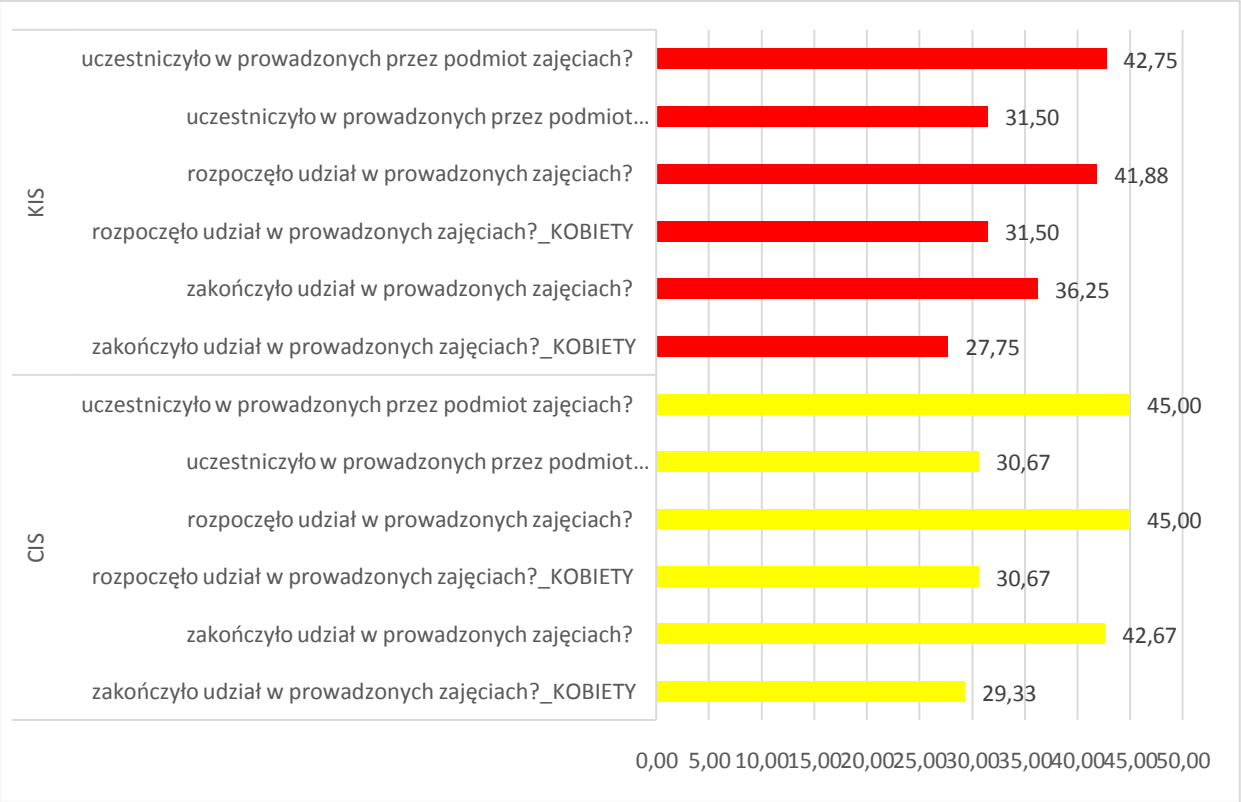

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

W zajęciach organizowanych przez badane kluby integracji społecznej w 2012r. uczestniczyło średnio prawie 43 os./1 KIS, z czego 74% to kobiety. W centrach integracji społecznej uczestniczyło średnio 45 os./1 KIS, z czego 68% to kobiety. Z oferty usług integracyjnych KIS i CIS korzystają zatem przede wszystkim kobiety.

W większości badanych instytucji osoby korzystające ze wsparcia uczestniczą w zajęciach w cyklu rocznym, dlatego liczba osób, które rozpoczęły udział w zajęciach i osób, które uczestniczyły w zajęciach w 2012r. jest bardzo zbliżona.

W przypadku centrów integracji społecznej liczba osób, które zakończyły udział w zajęciach w 2012r. również jest zbliżona do liczby uczestników zajęć. W przypadku klubów integracji społecznej wskaźnik ten jest nieco niższy, co zapewne świadczy o wykruszaniu się uczestników KIS w trakcie trwania cyklu zajęć integracyjnych.

Przy zachowaniu takiej średniej rocznej skali działalności przez wszystkie lubelskie KIS (10) oraz CIS (8) w kolejnych latach z usługi integracyjnych oferowanych przez instytucje tego typu korzystać będzie mogło prawie 790 osób rocznie, co wydaje się być istotną wartością dla województwa lubelskiego.

W ramach badania podjęto także próbę oceny skuteczności działań KIS/CIS w zakresie reintegracji społecznej, w tym w szczególności reintegracji zawodowej osób korzystających z usług tych instytucji.

Tylko 36% spośród badanych instytucji, które podały w toku badania dane na temat liczby uczestników zajęć prowadzonych przez CIS/KIS było w stanie w pełni odpowiedzieć na pytania o dalsze losy uczestników tych zajęć. **Świadczy to o niskiej powszechności stosowania procedur monitorowania skuteczności działań podejmowanych przez CIS/KIS lub niechęci do udzielenia takich informacji ankieterowi.** Tym niemniej, na podstawie informacji podanych przez tę grupę respondentów można ostrożnie szacować wskaźniki skuteczności działań integracyjnych prowadzonych przez lubelskie CIS/KIS.

Wykres 28. Proszę ocenić, jaka jest obecna sytuacja zawodowa osób, które w 2012r. zakończyły udział w prowadzonych zajęciach – średnia (N= 7, w tym 2 CIS i 5 KIS)

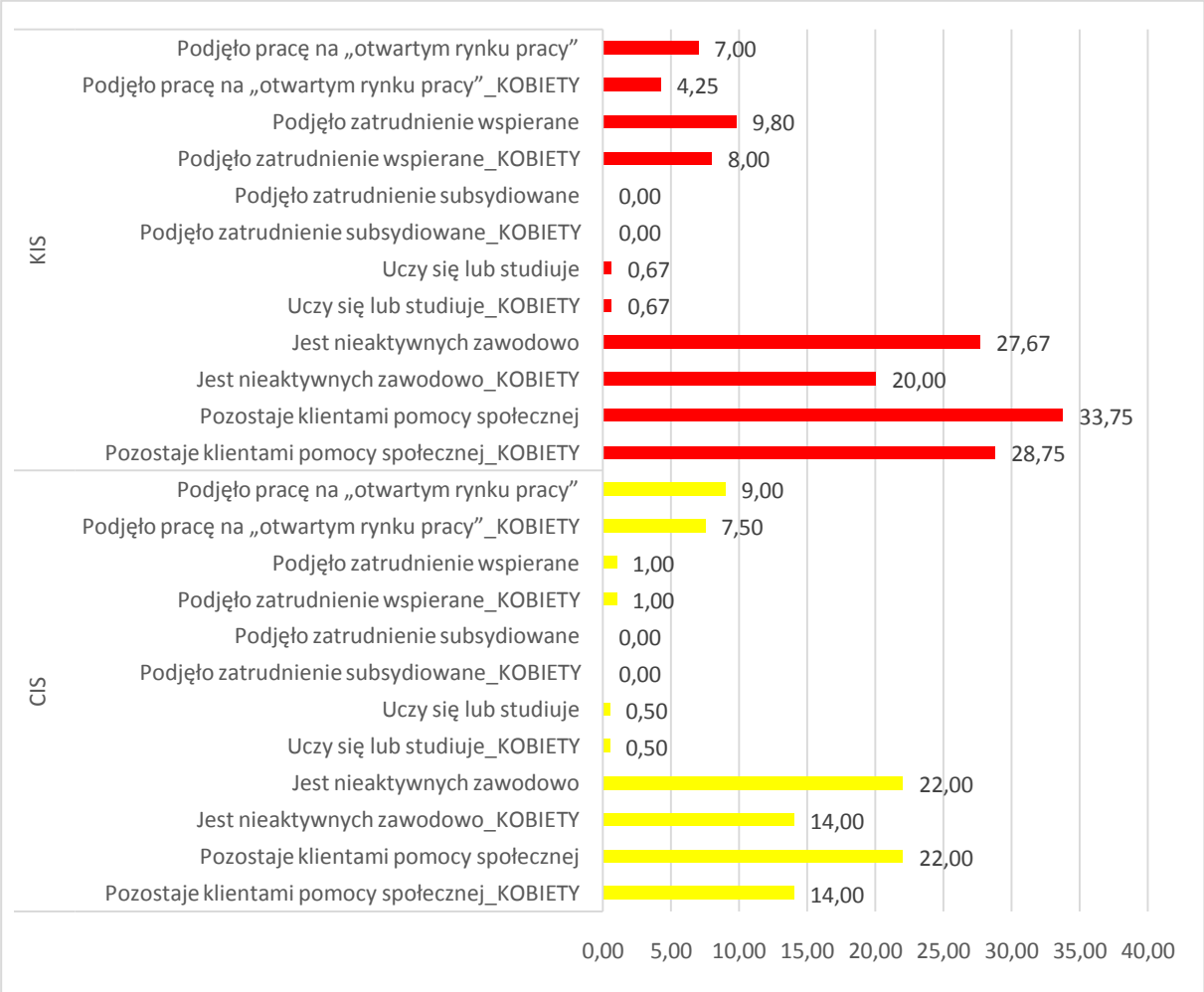

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

W przypadku KIS 46% absolwentów zajęć pracuje (częściej na etatach wspieranych funduszami publicznymi niż na otwartym rynku pracy). W przypadku kobiet wskaźnik ten wynosi ok. 44%, a więc jest niemal identycznych jak dla uczestników obojga płci razem.

W przypadku CIS wskaźnik efektywności zatrudnieniowej wypada znacznie słabiej – pracuje tylko 23,5% uczestników CIS, którzy zakończyli udział w zajęciach; dla kobiet wskaźnik ten

jest nieco wyższy (30%). Tak niski wskaźnik może być spowodowany tym, że tylko nieliczne spośród CIS stabilnie działają, działalność utrudnia brak płynności finansowej.

Powyższe dane świadczą o **niskiej skuteczności działań integracyjnych świadczonych przez lubelskie KIS i CIS, choć należy pamiętać, że z reguły podejmują one pracę z osobami w bardzo trudnej sytuacji społecznej i zawodowej.** Danych tych nie można porównywać zatem np. ze wskaźnikami efektywności zatrudnieniowej projektów szkoleniowych realizowanych np. dla bezrobotnych absolwentów, którzy charakteryzują się znacznie większą atrakcyjnością na rynku pracy.

Zupełnie inaczej trzeba spojrzeć na kwestię losów osób, które opuściły spółdzielnie socjalne. Jak wynika z przeprowadzonego badania, miejsce pracy w spółdzielni socjalnej jest zazwyczaj docelowym miejscem pracy - jedynie 5 spółdzielców - pracowników wszystkich badanych spółdzielni odeszło z pracy w 2012r. (średnio 0,33 os/spółdzielnię), z czego 2 podjęły zatrudnienie na otwartym rynku pracy. W przypadku pozostałych 3 osób przedstawiciele spółdzielni socjalnych, z którymi prowadzono wywiady nie byli w stanie określić ich sytuacji zawodowej (brak danych).

W kontekście diagnozy działalności KIS i CIS (a także prognozy działań na najbliższy okres) ważne jest także określenie, czy instytucje te prowadzą listy oczekujących na przyjęcie do pracy/możliwość uczestnictwa w zajęciach w ramach instytucji, a także liczby osób oczekujących na przyjęcie na zajęcia oraz terminu oczekiwania na przyjęcie do instytucji. Wyniki badania w tym zakresie zaprezentowane zostały poniżej.

Wykres 29. Czy prowadzą Państwo listę osób oczekujących na przyjęcie do pracy/możliwość uczestnictwa w zajęciach w ramach instytucji? (N= 18, w tym 10 KIS i 8 CIS)

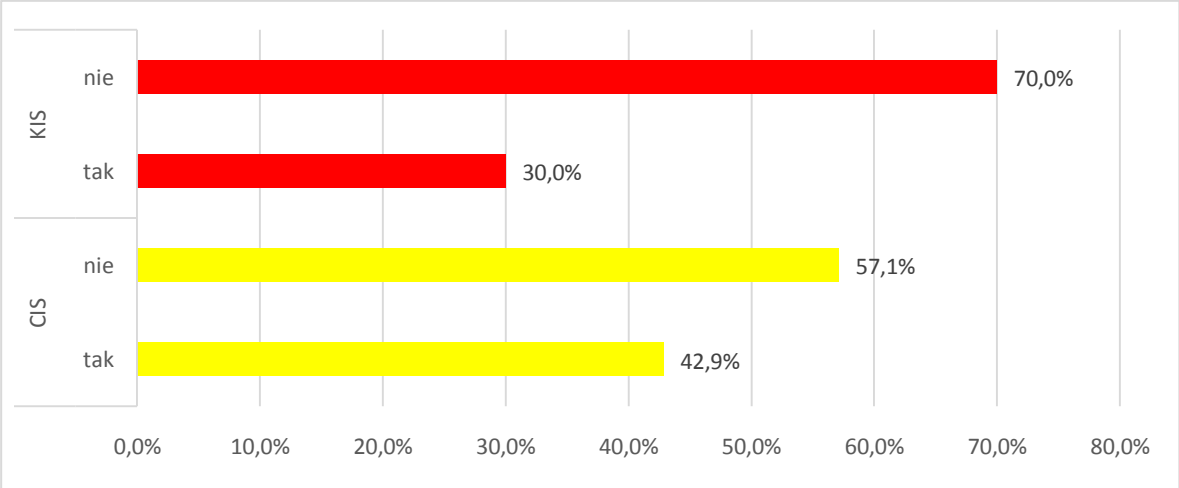

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

70% lubelskich KIS oraz 57,1% CIS nie prowadzi list osób oczekujących na przyjęcie do pracy/możliwość uczestnictwa w zajęciach w ramach tych instytucji (por. wykres 29). W przypadku większości badanych KIS lista nie jest prowadzona, gdyż chętni do uczestnictwa w zajęciach są przyjmowani na bieżąco. W przypadku CIS listy nie są prowadzone w nowoutworzonych (w 2013r.) instytucjach lub też listy są prowadzone przez

jednostki (PUP lub OPS), które kierują do CIS osoby spełniające kryteria określone w ustawie o zatrudnieniu socjalnym.

Te instytucje, które prowadzą listy zapytano o średnią liczbę oczekujących na przyjęcie do CIS/KIS. Wyniki zaprezentowane zostały na poniższym wykresie.

Wykres 30. Ile osób w chwili obecnej oczekuje na przyjęcie do instytucji? – średnia (N= 6, w tym 3 KIS i 3 CIS)

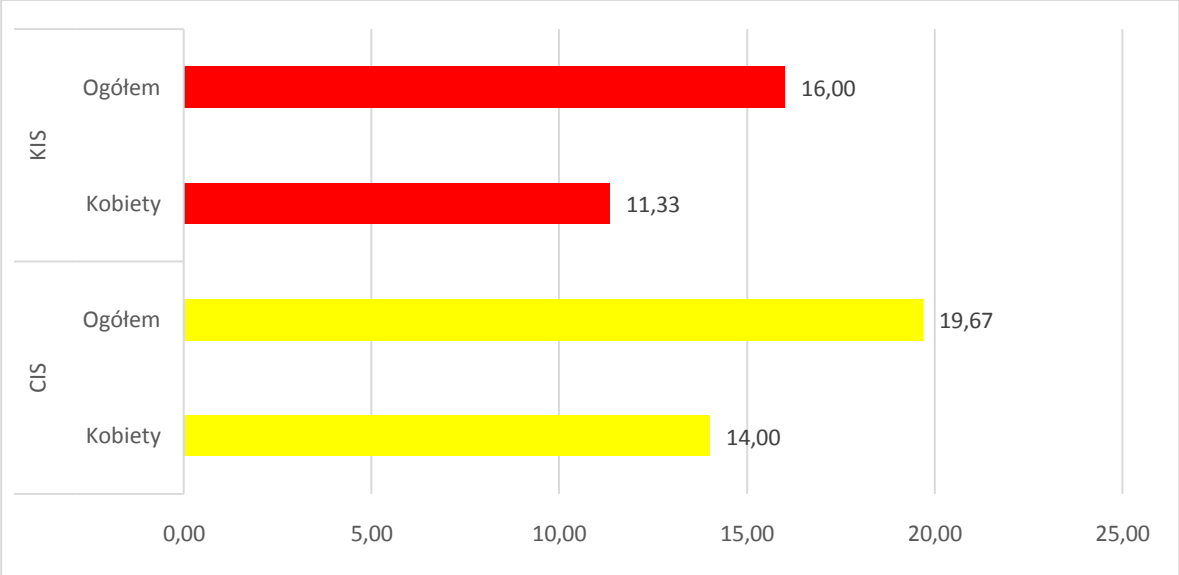

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Średnia liczba oczekujących na przyjęcie do danego CIS/KIS jest relatywnie niewielka – w przypadku KIS wynosi 16 os., natomiast w przypadku CIS niecałe 20 os. Wydaje się zatem, że średnia liczba osób poddanych działaniom integracyjnym tych instytucji jest optymalna w stosunku do potrzeb społeczności lokalnych, w których działają CIS i KIS.

Średni czas oczekiwania na przyjęcie do danej CIS/KIS w zdecydowanej większości przypadków nie przekracza 6 miesięcy, w nielicznych przypadkach wynosi od 6 do 12 miesięcy.

W kontekście oceny funkcjonowania CIS i KIS istotny jest także średni koszt pobytu (pracy/uczestnictwa) 1 osoby w danej instytucji Średni koszt miesięcznego wsparcia w ramach podmiotu zatrudnienia socjalnego to w przypadku CIS 1222 zł, natomiast w przypadku KIS nieco mniej – 905 zł. Są to zatem koszty relatywnie wysokie, zwłaszcza w kontekście niskiej skuteczności działań integracyjnych.

Podstawowym problemem działalności KIS i CIS, które już funkcjonują na obszarze województwa lubelskiego jest ich niska skuteczność i efektywność w zakresie integrowania uczestników zajęć, które organizują.

4.7. Wyniki finansowe lubelskich spółdzielni socjalnych

Podstawowym kryterium oceny kondycji spółdzielni socjalnych są ich wyniki finansowe. Spółdzielnie socjalne są bowiem przedsiębiorstwami, które muszą utrzymywać się na rynku po to, by spełniać swoje funkcje integracyjne (przede wszystkim tworzyć i utrzymywać miejsca pracy dla spółdzielców – jak wykazano wcześniej, są to w przeważającej mierze osoby długotrwale bezrobotne przed podjęciem zatrudnienia w spółdzielni socjalnej). W niniejszym rozdziale przedstawiono wyniki badania spółdzielni socjalnych pod kątem osiąganych przez nie wyników finansowych w 2012r.

Spośród 16 badanych spółdzielni socjalnych, które powstały przed 2013r. jedynie 7 zgodziło się udostępnić dane finansowe. Badanie ankietowe okazało się zatem nie najlepszą metodą pozyskiwania danych na temat wyników finansowych spółdzielni socjalnych.

Tym niemniej cząstkowe wyniki uzyskane w toku badania ankietowego pozwalają na wyciągnięcie pewnych wniosków na temat kondycji finansowej lubelskich spółdzielni socjalnych.

Wykres 31. Szacowany średni przychód spółdzielni socjalnej w 2012r. (w zł, N=7)

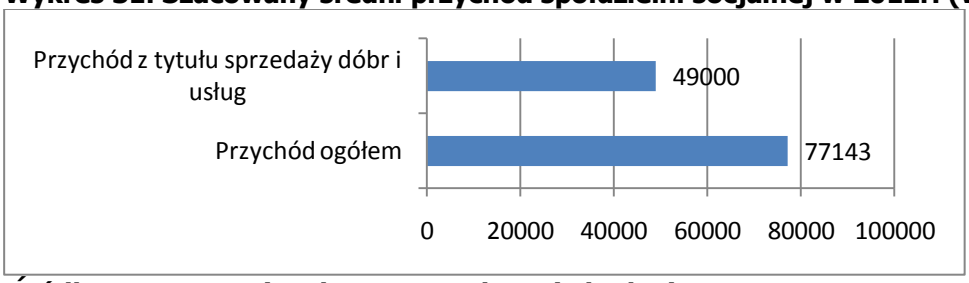

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

W 2012r. średni roczny przychód spółdzielni socjalnych, które udostępniły informacje finansowe wynosi nieco ponad 77 tys. zł, z czego przychód z tytułu sprzedaży dóbr i usług wyniósł niespełna 50 tys. zł., a zatem był bardzo niski (należy pamiętać, że spółdzielnie socjalne osób fizycznych tworzone są przez co najmniej 5 osób, które – teoretycznie – powinny utrzymywać się z dochodów uzyskiwanych z pracy w spółdzielni socjalnej).

Tak niski średni przychód ze sprzedaży dóbr i usług spowodowany jest m.in. tym, że w próbie badawczej znalazły się spółdzielnie, które działalność rozpoczęły dopiero w 2012r., a więc nie miały okazji wypracowywać przychodu przez cały rok. Na następnym wykresie przedstawiono dane na temat średnich przychodów spółdzielni socjalnych z wyłączeniem spółdzielni powstałych w 2012r. oraz 2013r.

Wykres 32. Szacowany średni przychód spółdzielni socjalnej w 2012r. w zł (spółdzielnie powstałe w 2011r. i wcześniej, N= 4)

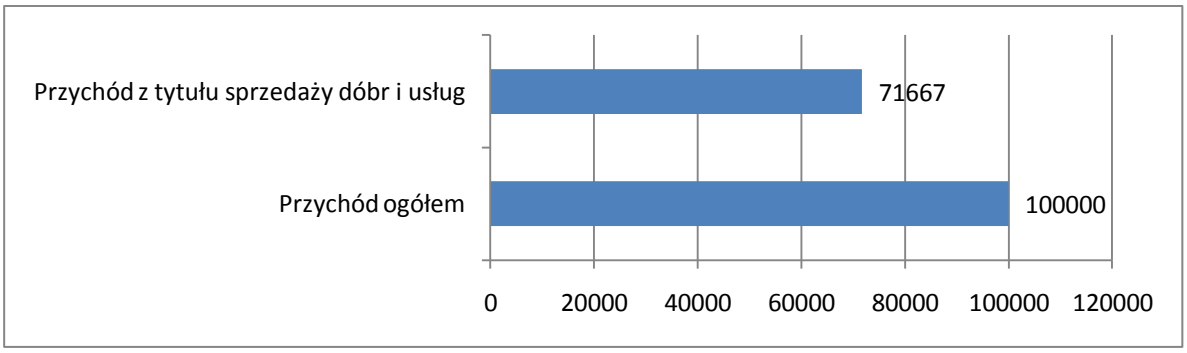

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

W 2012r. średni przychód spółdzielni socjalnych z wyłączeniem spółdzielni powstałych w 2012r. i 2013r. wyniósł **100 tys. zł**, z czego przychód z tytułu sprzedaży dóbr i usług niecałe **72 tys. zł**. Jest to wynik lepszy niż w przypadku wszystkich spółdzielni, które podały dane finansowe. Nie mniej jednak **wynik ten uznać należy za bardzo słaby**. Przychody takie nie pozwalają na pokrycie kosztów finansowania spółdzielni, przy założeniu, że zatrudnia ona 5 osób na umowę o pracę (5x roczna płaca minimalna = 120 tys. zł brutto brutto).

Wszystkie spółdzielnie socjalne zapytano ponadto o to, czy w 2012r. dokonały jakiejś inwestycji. Odpowiedzi respondentów przedstawione zostały na wykresie zamieszczonym poniżej.

Wykres 33. Czy w 2012 roku Państwa podmiot dokonał jakiejś inwestycji (np. zakup sprzętu, rozbudowa infrastruktury, N=16)?

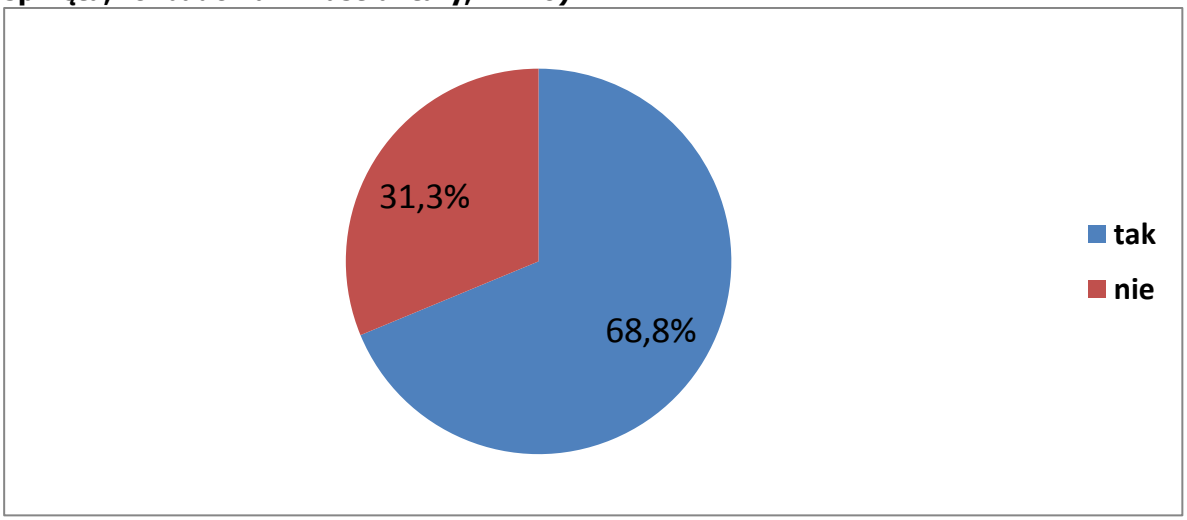

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Ponad 2/3 lubelskich spółdzielni socjalnych dokonało w 2012r. inwestycji, co uznać należy za wynik bardzo dobry (por. wykres 33).

Wykres 34. Źródła finansowania inwestycji dokonanych w spółdzielniach socjalnych (N=11)

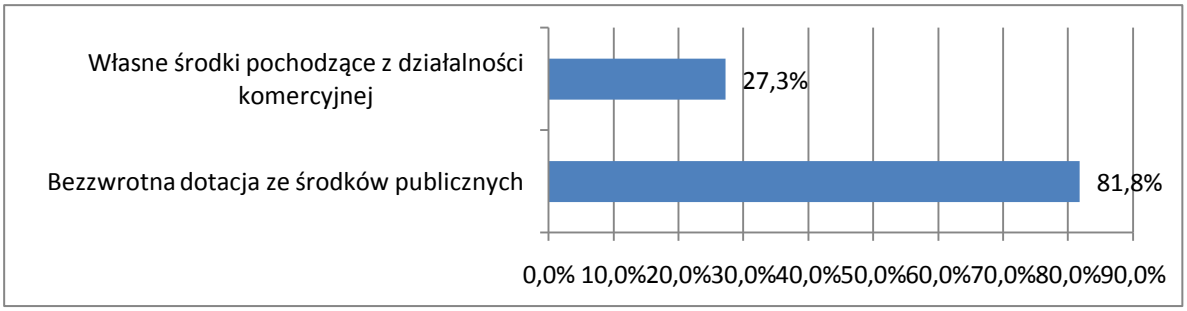

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Zgodnie z przewidywaniami, w zdecydowanej większości inwestycje dokonane przez lubelskie spółdzielnie socjalne były finansowane ze środków publicznych (bezzwrotna dotacja). Jedynie w przypadku 27,3% spółdzielni socjalnych inwestycja była dokonana ze środków własnych pochodzących z działalności komercyjnej. Wyniki te nie stanowią zaskoczenia w kontekście przytaczanych powyżej wniosków na temat bardzo niskich przychodów spółdzielni socjalnych uzyskiwanych z tytułu sprzedaży dóbr i usług.

Wykres 35. Jaką kwotę wydał Państwa podmiot na inwestycje w zeszłym roku? (średnia wartość w zł, N=11)

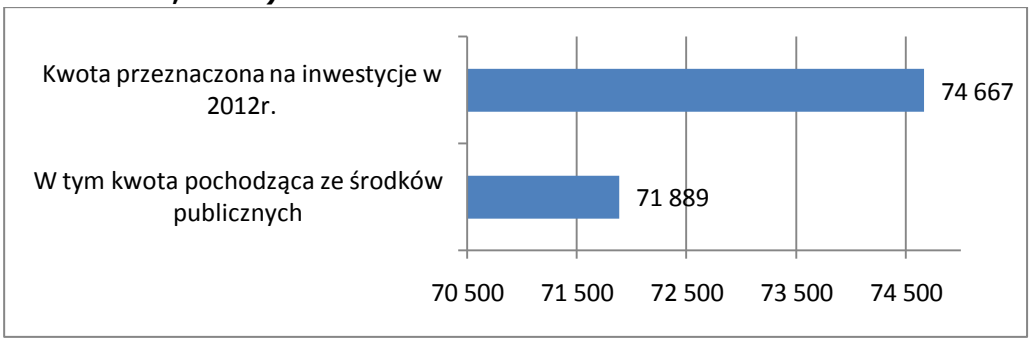

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Średnia wartość inwestycji zrealizowanych przez spółdzielnie socjalne w 2012r. wyniosła prawie 75 tys. zł (por. wykres 35). Zdecydowana większość tej kwoty to środki publiczne (średnio prawie 72 tys. zł).

Spółdzielnie socjalne zapytano także o wskazanie najpotrzebniejszych z ich punktu widzenia inwestycji. Wskazania respondentów przedstawione zostały na wykresie zamieszczonym poniżej.

Wykres 36. Jakiego typu inwestycje są Państwu najbardziej potrzebne dla prawidłowego funkcjonowania instytucji (N=21)?

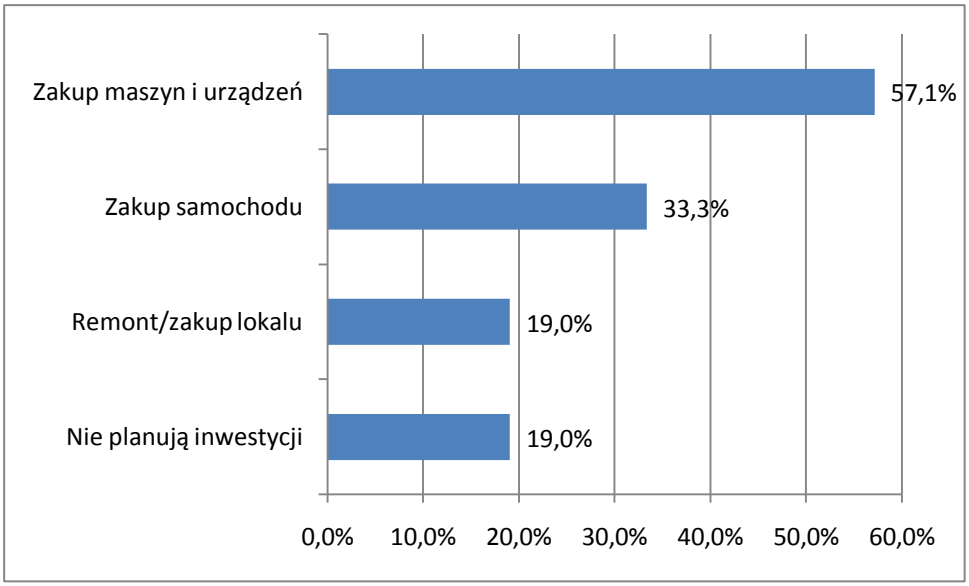

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Ponad połowa lubelskich spółdzielni socjalnych jako najbardziej potrzebne inwestycje wskazała zakup maszyn i urządzeń niezbędnych do prowadzenia/rozwoju działalności gospodarczej (np. maszyny budowlane w spółdzielniach działających w branży usług remontowo-budowlanych). Drugim najbardziej potrzebnym lubelskim spółdzielniom socjalnym typem inwestycji jest zakup samochodu, co z kolei powinno przyczynić się m.in. do zdobywania nowych rynków zbytu (np. dostarczanie cateringu poza najbliższe otoczenie spółdzielni socjalnej działającej w branży gastronomicznej). Potrzeby w zakresie remontu lub zakupu lokalu wskazało niespełna 20% spółdzielni socjalnych, tyle samo nie wskazało na żadną inwestycję (brak potrzeb inwestycyjnych).

Średnia wartość najbardziej potrzebnych inwestycji szacowana jest na 73 tys. zł - jest ona zatem zgodna z średnią wartością wsparcia inwestycyjnego udzielonego ze środków publicznych spółdzielniom socjalnym w 2012r. Zdarzają się jednak także bardzo skromne potrzeby inwestycyjne (np. inwestycja warta 2 tys. zł.).

4.8. Wsparcie otrzymywane przez PES. Współpraca PES z otoczeniem zewnętrznym

Oprócz diagnozy stanu samych podmiotów ekonomii społecznej, dla pełnej oceny stanu sektora PES w województwie lubelskim potrzebna jest także analiza wsparcia, jakie otrzymują te podmioty zarówno od ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (a więc instytucji powołanych po to, by pomagać PES), jak i od kluczowych aktorów instytucjonalnych w społecznościach lokalnych, w których funkcjonują PES tj. samorządów lokalnych i podległych im instytucji.

Wyniki badania w tym zakresie zaprezentowane zostały poniżej.

Wykres 37. Czy otrzymali Państwo w 2012 roku wsparcie od administracji samorządowej (gminy, powiatu lub ich jednostki organizacyjnej, np. ośrodka pomocy społecznej, urzędu pracy, N=31)?

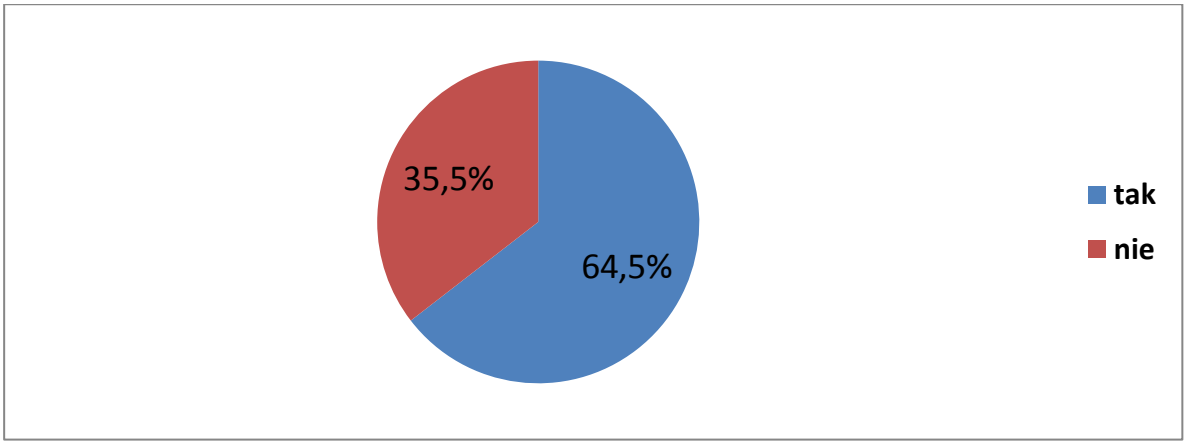

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Ponad 2/3 lubelskich PES otrzymało w roku 2012 wsparcie ze strony samorządu lokalnego. Wynik ten – świadczący o zaangażowaniu samorządów lokalnych Lubelszczyzny w rozwój sektora ekonomii społecznej - uznać należy za dość dobry.

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące otrzymywania przez PES wsparcia ze strony samorządu lokalnego w podziale na typ PES.

Wykres 38. Czy otrzymali Państwo w 2012 roku wsparcie od administracji samorządowej (gminy, powiatu lub ich jednostki organizacyjnej, np. ośrodka pomocy społecznej, urzędu pracy)? (w podziale na typ PES, N=31, w tym 3 spółki non-profit, 16 SpS, 8 KIS, 4 CIS)

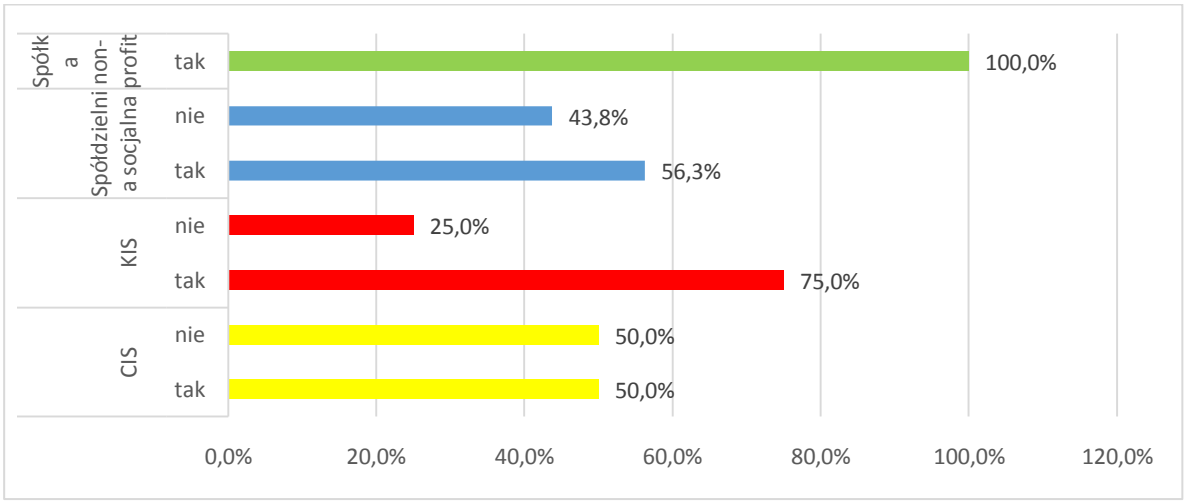

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Wsparcie ze strony samorządu lokalnego otrzymały wszystkie lubelskie spółki non-profit, 75% klubów integracji społecznej, 56% spółdzielni socjalnych oraz połowa centrów integracji społecznej.

Wykres 39. Typ uzyskanego wsparcia ze strony samorządu lokalnego (N=31)

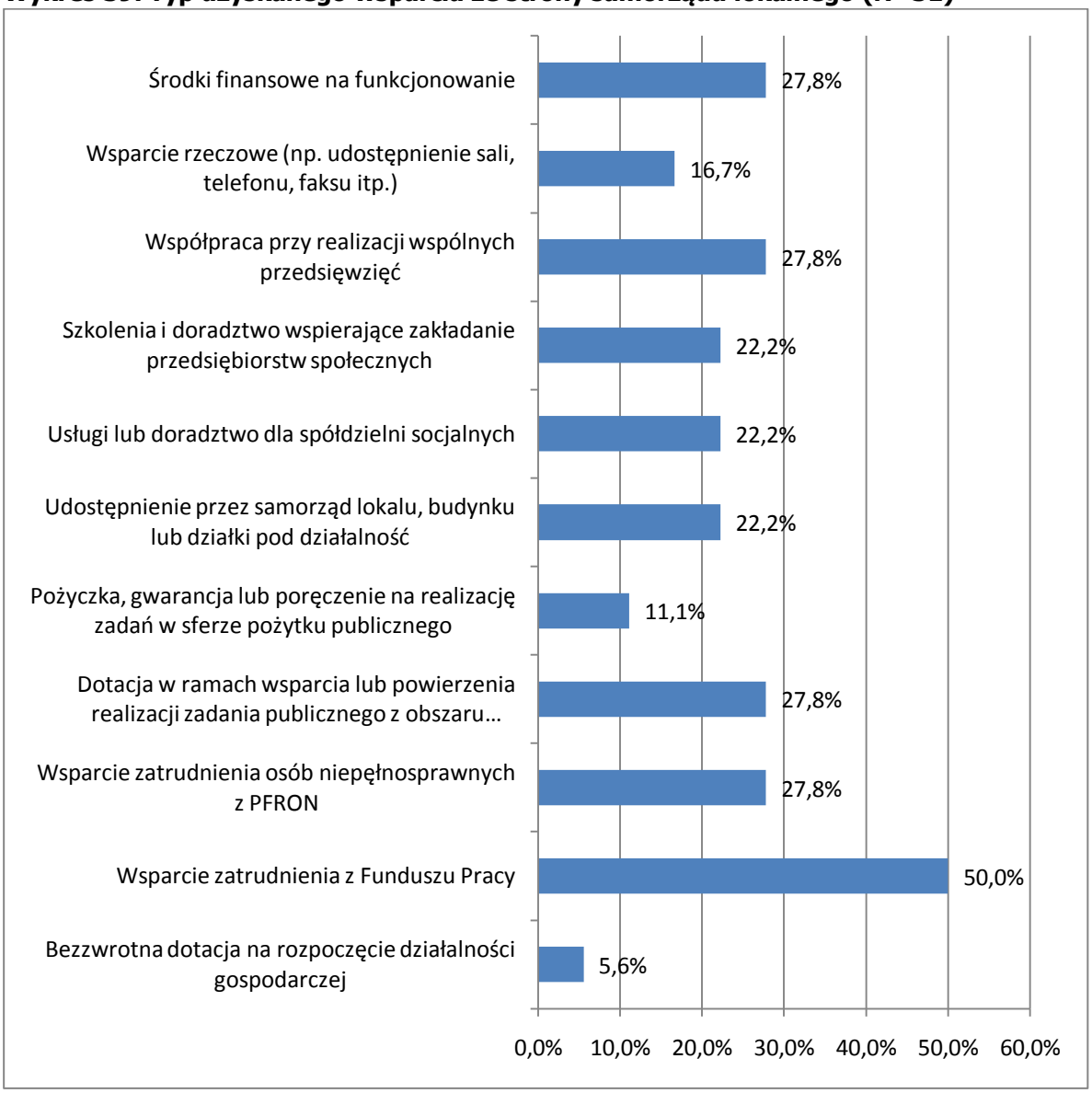

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Wsparcie uzyskiwane przez PES ze strony samorządów lokalnych było bardzo zróżnicowane. Najpopularniejszą formą pomocy dla lubelskich podmiotów ekonomii społecznej było przyznanie przez powiatowe urzędy pracy wsparcia zatrudnienia z Funduszu Pracy (50% analizowanych przypadków). Inne popularne formy pomocy to wsparcie zatrudnienia osób niepełnosprawnych z PFRON, dotacja w ramach wsparcia lub powierzenia realizacji zadania publicznego z obszaru pożytku publicznego, współpraca przy realizacji wspólnych przedsięwzięć oraz przyznanie środków finansowych na funkcjonowanie PES.

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące typu wsparcia otrzymanego przez PES ze strony samorządu lokalnego w podziale na typ PES.

Wykres 40. Typ uzyskanego wsparcia ze strony samorządu lokalnego (N=31, w tym 3 spółki non-profit, 16 SpS, 8 KIS, 4 CIS)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Oprócz **wsparcia** uzyskanego od samorządu terytorialnego, istotna dla rozwoju PES jest także **współpraca** z takimi podmiotami, jak lokalne organizacje pozarządowe, lokalne przedsiębiorstwa, osoby fizyczne oraz inne podmioty ekonomii społecznej, a także samorządy lokalne.

Wykres 41. Czy w 2012r. współpracowali Państwo (np. przy wspólnej realizacji projektu czy wspólnej organizacji przedsięwzięcia) z następującymi typami podmiotów (N=31)?

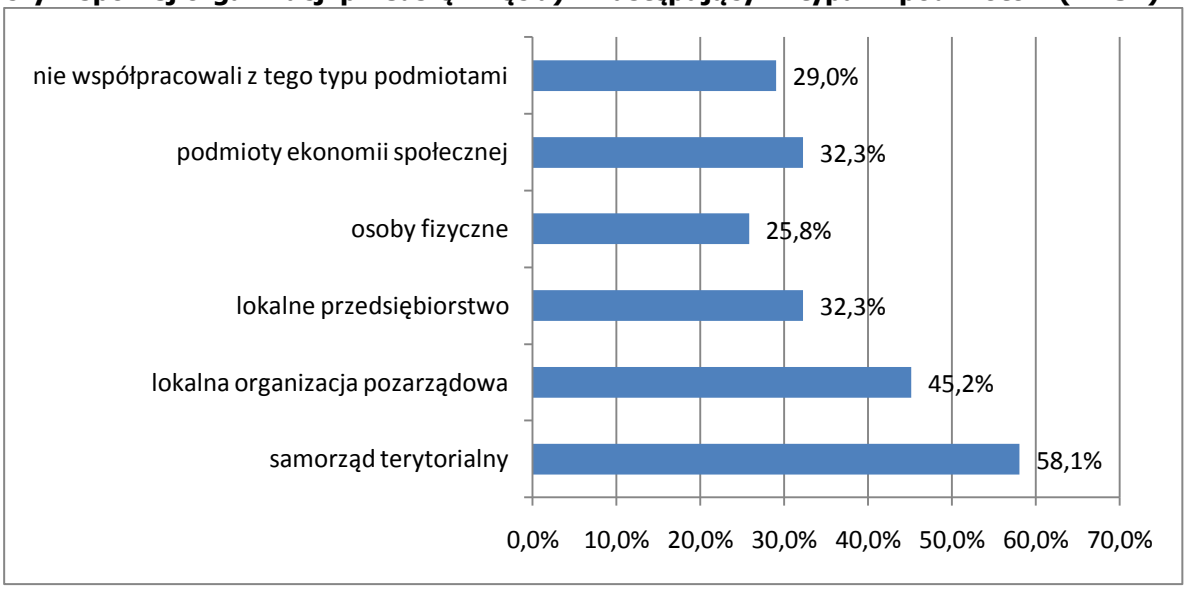

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Podmioty ekonomii społecznej najczęściej współpracowały w 2012r. z takimi podmiotami jak samorząd terytorialny (58,1% przypadków), lokalna organizacja pozarządowa (45,2%), lokalne przedsiębiorstwo oraz inne PES (po 32,3%). 29% badanych podmiotów nie współpracowało w 2012r. z żadnym ze wskazanych na wykresie podmiotów. Powyższe dane potwierdzają zaproponowaną wcześniej tezę, że kluczowym partnerem dla lubelskich PES są samorządy lokalne.

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące podejmowanej przez PES współpracy z poszczególnymi typami podmiotów w podziale na typ PES.

Wykres 42. Czy w 2012r. współpracowali Państwo (np. przy wspólnej realizacji projektu czy wspólnej organizacji przedsięwzięcia) z następującymi typami podmiotów? (w podziale na typ podmiotu, N=31, w tym 3 spółki non-profit, 16 SpS, 8 KIS, 4 CIS)

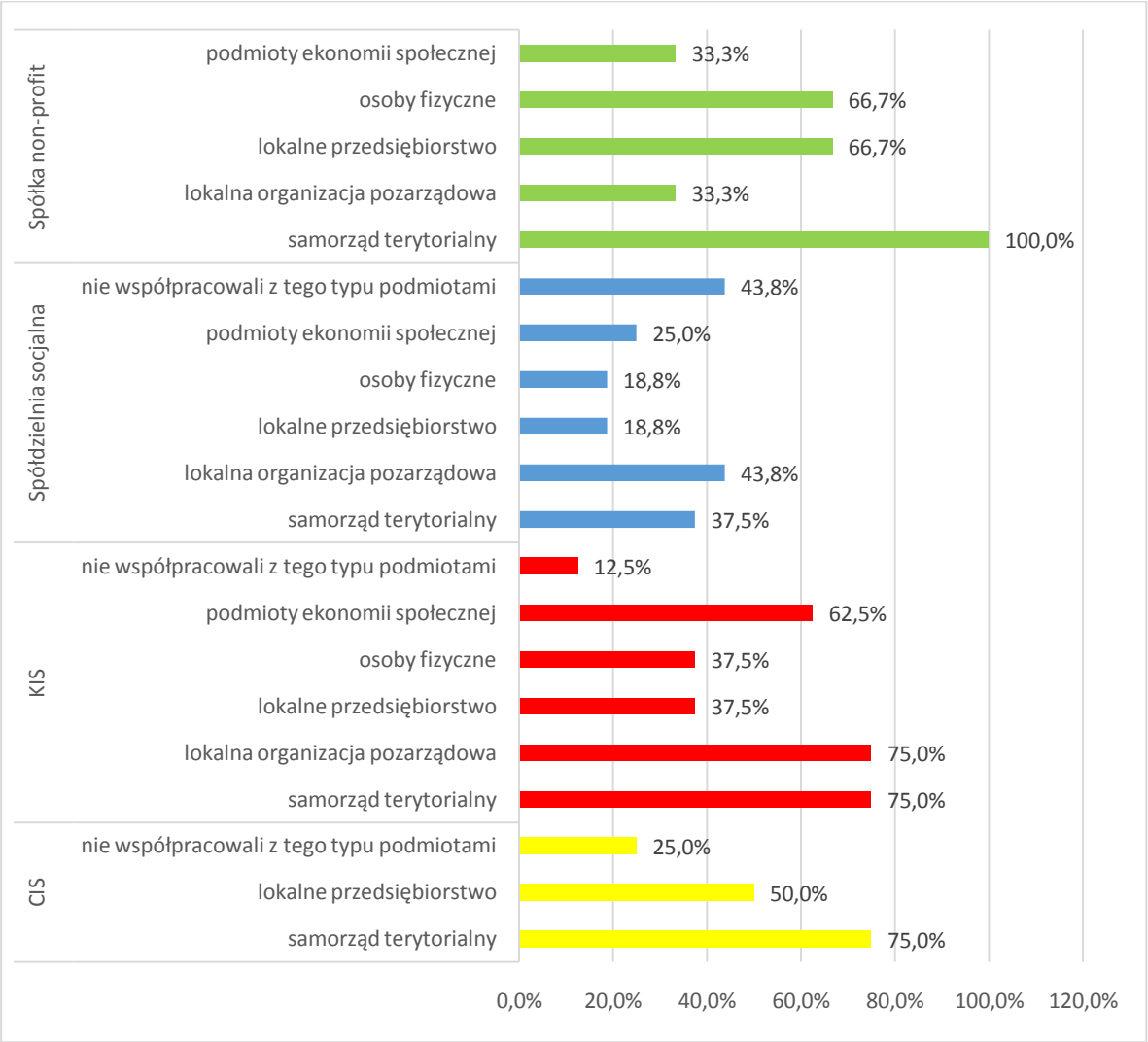

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Samorząd terytorialny jest kluczowym partnerem dla wszystkich lubelskich podmiotów ekonomii społecznej. Wyjątek stanowią spółdzielnie socjalne, które częściej niż z samorządem współpracują z lokalną organizacją pozarządową. Ponadto spółdzielnie socjalne jako przedsiębiorstwa działające na otwartym rynku najczęściej spośród badanych PES nie współpracowały z żadnymi podmiotami, o które pytano w ankiecie (43,8% przypadków). Może to wynikać ze skupienia na działalności czysto rynkowej (gdzie zamiast współpracy mamy częściej do czynienia z relacją sprzedający – klient lub też z konkurencją pomiędzy podmiotami).

Przedstawicieli PES, którzy przyznali, że podejmowali współpracę z innymi podmiotami poproszono o ocenę wagi tej współpracy dla funkcjonowania ich instytucji. Dla wszystkich badanych PES współpraca z innymi podmiotami uznawana jest za ważną lub bardzo ważną.

Dla uzyskania pełnego obrazu współpracy lubelskich PES z podmiotami zewnętrznymi istotne jest także zdiagnozowanie, w jakiej formie współpracowano z tymi podmiotami. Wyniki badania w tym zakresie zaprezentowane zostały poniżej.

Wykres 43. W jakiej formie Państwa instytucja współpracowała z tymi podmiotami (N=31)?

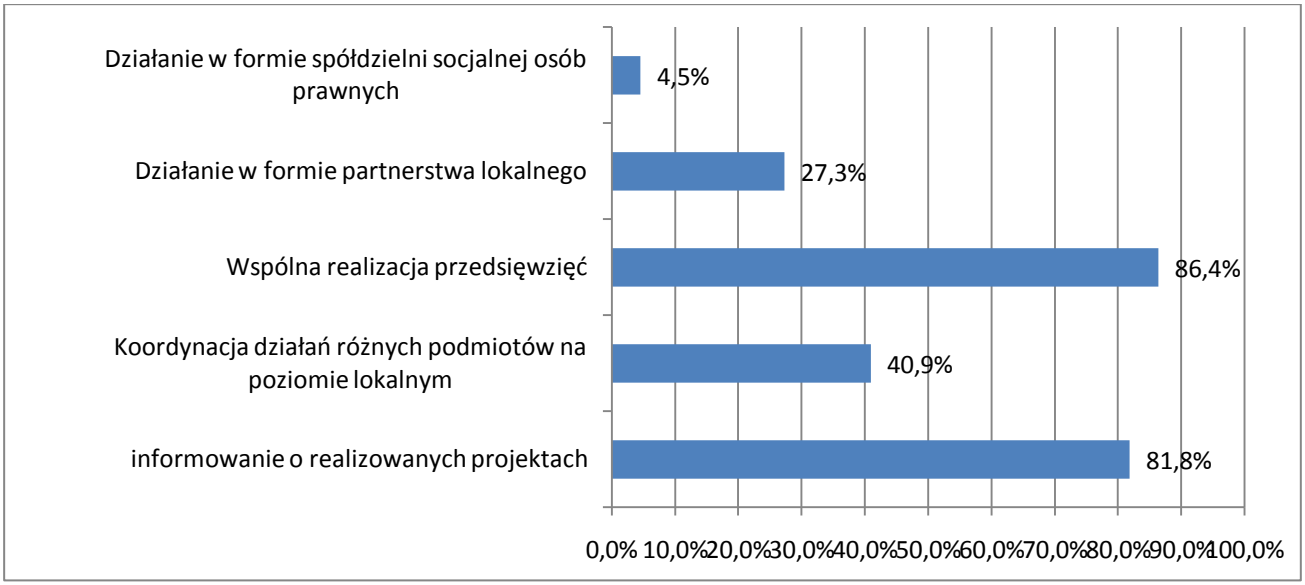

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Zdecydowanie najczęstszymi formami współpracy lubelskich PES z podmiotami zewnętrznymi były „wspólna realizacja przedsięwzięć" oraz „informowanie o realizowanych projektach". Pozostałe formy współpracy były podejmowane znacznie rzadziej.

Jednym z elementów wzmacniających sektor ekonomii społecznej jest sieciowanie podmiotów ekonomii społecznej. Jako sieciowanie rozumie się formalną przynależność do organizacji/instytucji zrzeszającej podmioty połączone ze względu na charakter lub zakres działania. Do takich podmiotów zaliczamy m.in. sieci współpracy, izby, klastry, związki itd. W obszarze ekonomii społecznej działają m.in Polski Związek Pracodawców Przedsiębiorstw Społecznych, Związek Pracodawców Zakładów Aktywności Zawodowej i Innych Przedsiębiorstw Społecznych czy też Konwent Klubów i Centrów Integracji Społecznej. PES mogą przynależeć również do sieci innych instytucji osadzonej bardziej regionalnie (np. izby rzemieślnicze) czy też branżowo (np. klaster Kultura Lubelszczyzny). Główną funkcją organizacji sieciujących jest reprezentacja interesów zbiorowości podmiotów.

W toku badania zweryfikowano, czy lubelskie PES należą do sieci współpracy. Wyniki badania w tym zakresie przedstawione zostały poniżej.

Wykres 44. Czy Państwa podmiot należy do sieci współpracy, izby lub stowarzyszenia zrzeszających podobne podmioty? (N=42)

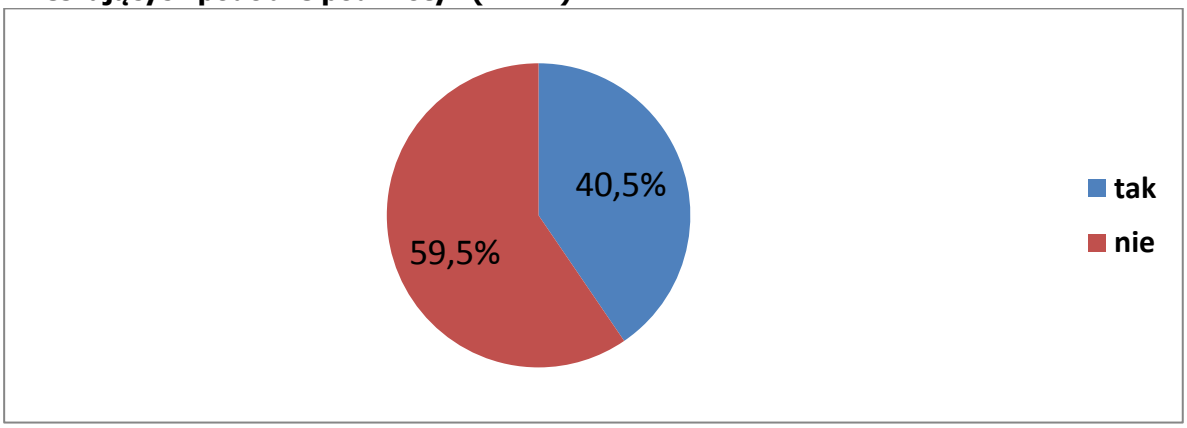

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Do sieci współpracy przynależy nieco ponad 40% lubelskich PES, co jest wynikiem raczej słabym (por. wykres 44).

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące usieciowienia PES w podziale na typ PES.

Wykres 45. Czy Państwa podmiot należy do sieci współpracy, izby lub stowarzyszenia zrzeszających podobne podmioty? (w podziale na tym PES, N=42, w tym 3 spółki non-profit, 21 SpS, 10 KIS, 8 CIS)

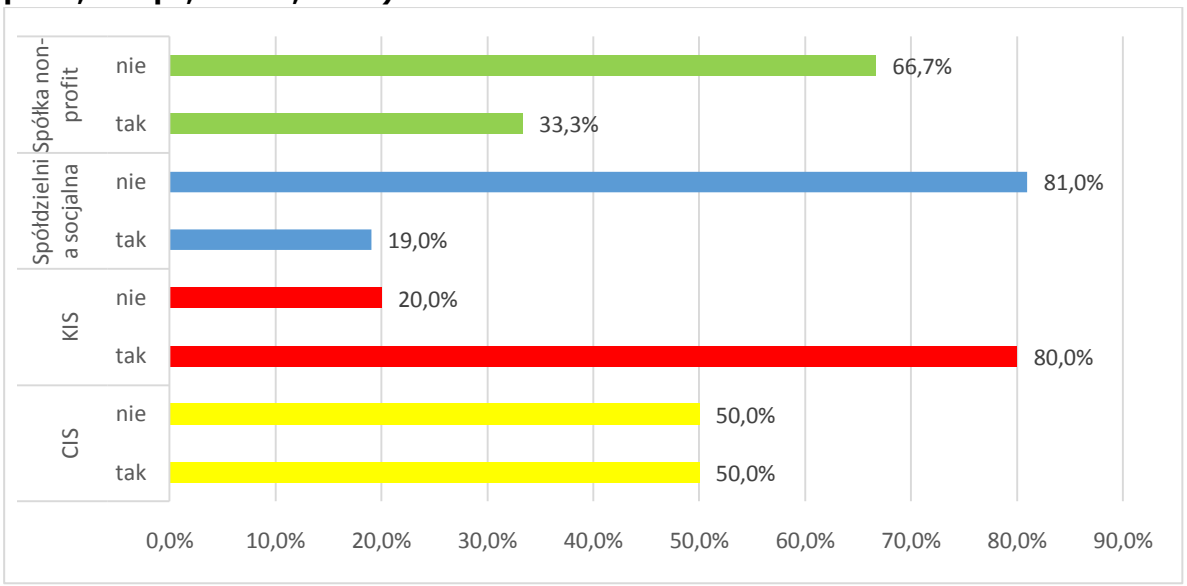

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Szczególnie słabo usieciowione są spółdzielnie socjalne, spośród których tylko 19% należy do sieci współpracy. Na drugim biegunie znajdują się kluby integracji społecznej, spośród których skupionych w sieci współpracy jest 80%.

Wykres 46. Czy w 2012r. przedstawiciel Państwa podmiotu brał udział w spotkaniu takiej sieci, izby lub stowarzyszenia (N=14)?

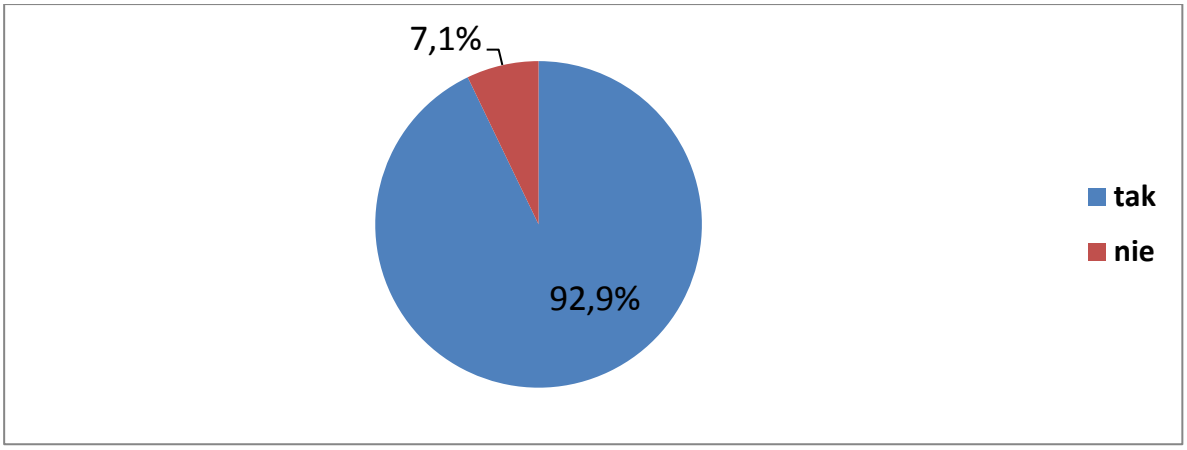

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Te podmioty, które funkcjonują w sieci w większości aktywnie uczestniczą w jej pracach, czego wskaźnikiem jest udział w spotkaniu takiej sieci. Wartość tego wskaźnika dla lubelskich PES wynosi aż 92,9%. Najmniej aktywne w sieciach współpracy są spółdzielnie socjalne, choć i w tym wypadku wskaźnik udziału w spotkaniach sieci wynosi 75% (dla pozostałych typów PES – 100%).

Przedstawicieli PES (25), którzy nie należą do sieci współpracy zapytano o to, dlaczego nie należą do tego typu sieci. Wyniki badania w tym zakresie zaprezentowane zostały poniżej.

Wykres 47. Dlaczego Państwa podmiot nie należy do sieci współpracy, izby lub stowarzyszenia (N=25)?

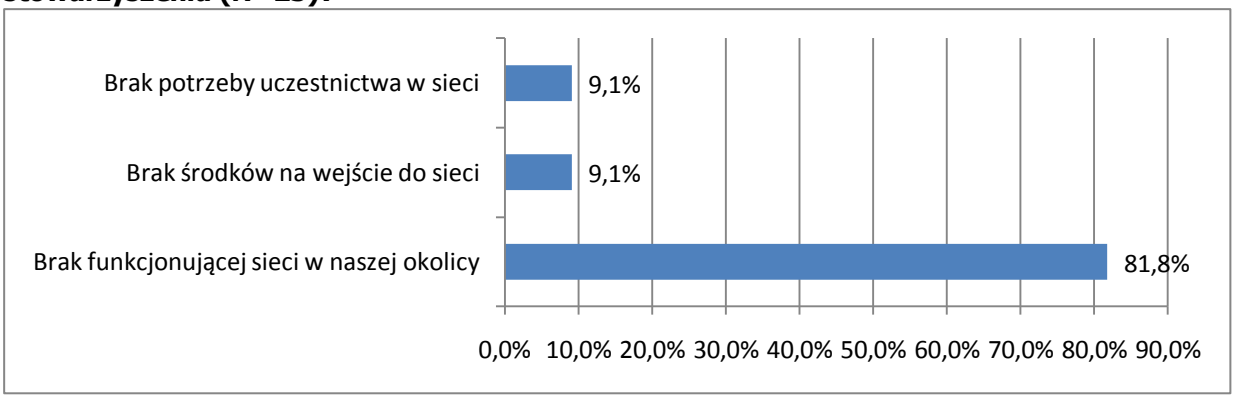

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

W zdecydowanej większości (81,8% przypadków) PES, które nie należą do sieci współpracy wskazały na przyczynę „Brak funkcjonującej sieci w naszej okolicy". Brak potrzeby uczestnictwa w sieci zadeklarowało jedynie 9,1% PES, które nie należą do sieci współpracy. Zdecydowana większość PES dostrzega zatem korzyści płynące z usieciowienia.

Bardzo dużo PES nie należących do sieci współpracy zadeklarowało w toku wywiadu, że planują przystąpić do sieci współpracy w przyszłości. Potwierdza to wniosek zaprezentowany powyżej.

Instytucjami dedykowanymi PES są tzw. ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (finansowane ze środków publicznych w ramach PO KL), których zadaniem jest wsparcie procesu powstawania nowych podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwoju już istniejących PES poprzez udzielanie wsparcia finansowego, szkoleniowego, doradczego etc. W toku badania zweryfikowano zakres korzystania ze wsparcia OWES przez lubelskie PES oraz zdiagnozowano, jak lubelskie PES oceniają jakość i dostępność uzyskanego wsparcia. Wyniki badania w tym zakresie zaprezentowano poniżej.

Wykres 48. Czy otrzymali Państwo w zeszłym roku wsparcie od takiej instytucji (OWES) (N=31)?

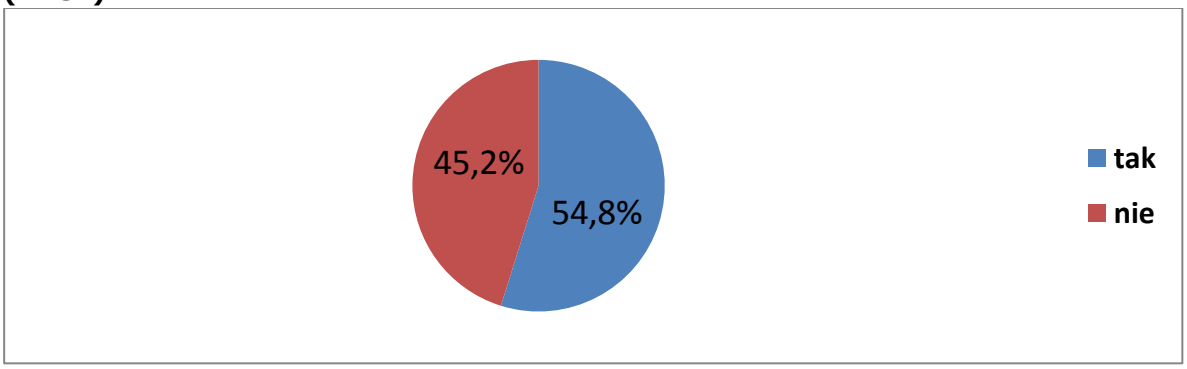

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Ponad połowa spośród działających w 2012r. PES otrzymało wsparcie od OWES w 2012r. Świadczy to o raczej wysokiej aktywności OWES w zakresie wspierania lubelskich PES.

Na wykresie 49 zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące otrzymywania wsparcia ze strony OWES w podziale na typ PES.

Wykres 49. Czy otrzymali Państwo w zeszłym roku wsparcie od takiej instytucji (OWES)? (w podziale na typ PES, N = 31, w tym 3 spółki non-profit, 16 SpS, 8 KIS, 4 CIS)

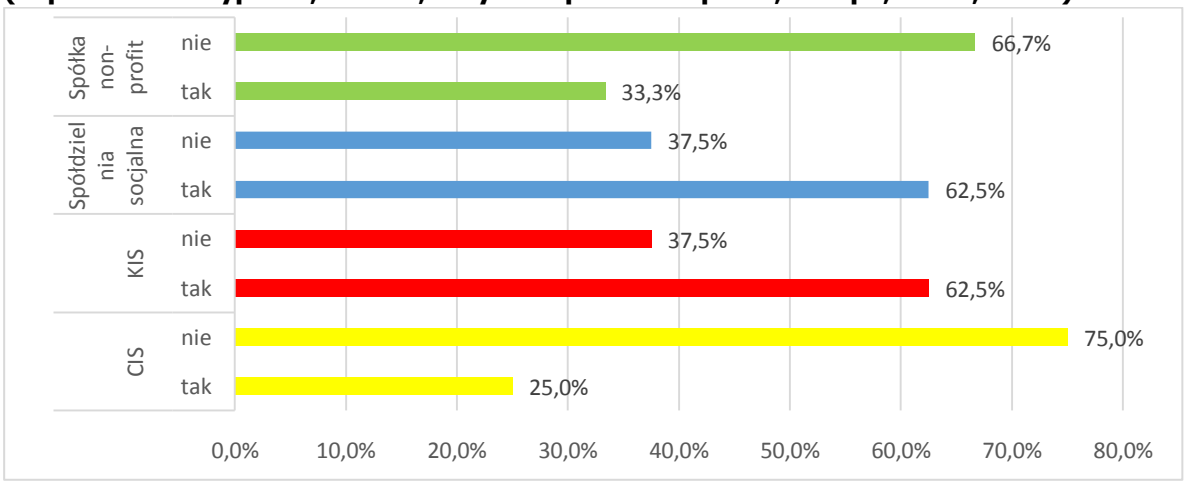

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Ze wsparcia oferowanego przez OWES szczególnie intensywnie korzystały spółdzielnie socjalne oraz kluby integracji społecznej (po 62,5% spośród tego typu instytucji).

Wykres 50. Nazwa OWES/instytucji wspomagającej PES (N=31)

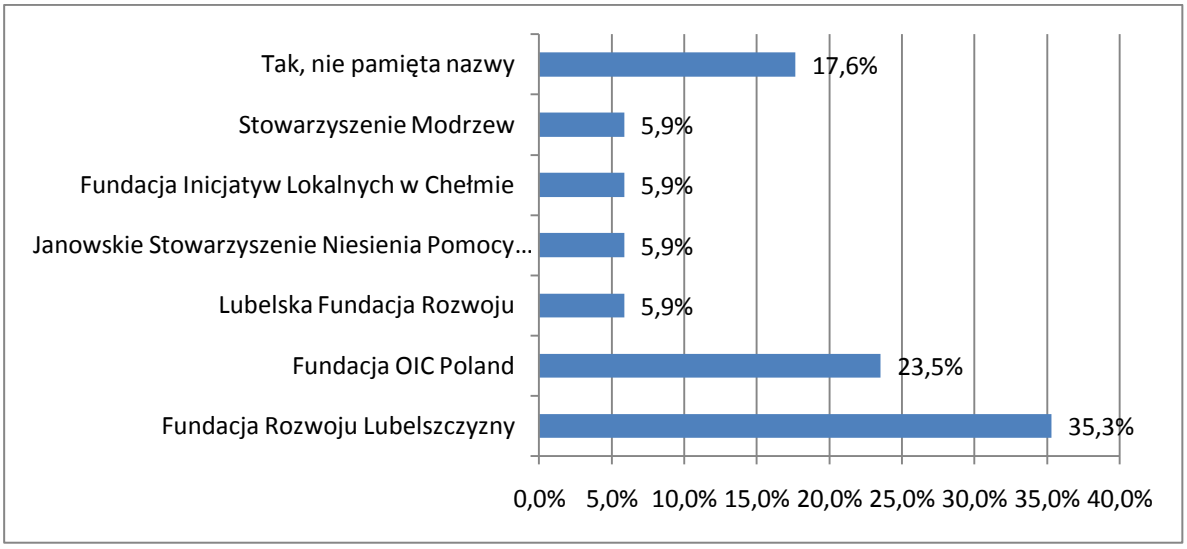

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Dwa najbardziej aktywne w 2012r. na Lubelszczyźnie OWES to Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny, z której usług skorzystało 35,3% PES korzystających ze wsparcia OWES oraz Fundacja OIC Poland (23,5%).

Wykres 51. Jakiego rodzaju było to wsparcie? (N=31)

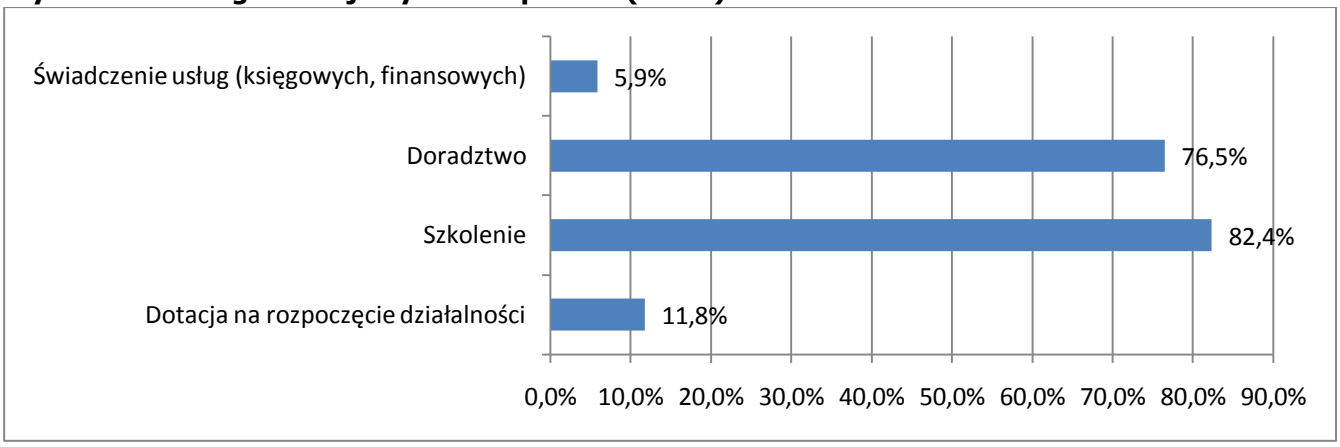

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Najczęstszą formą uzyskanego od OWES wsparcia było szkolenie oraz doradztwo (por. wykres 51). Znacznie rzadziej OWES udzieliły wsparcia w postaci dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz w postaci świadczenia usług (np. księgowych) na rzecz OWES. Niski odsetek wskazania na dotacje może wynikać z tego, że w województwie lubelskim OWES nie przyznają dotacji na rozpoczęcie działalności w formie spółdzielni socjalnych.

Przedstawicieli PES korzystających ze wsparcia OWES zapytano także o ocenę jakości uzyskanego wsparcia w kryteriach tj. życzliwość i kultura osobista pracowników OWES; sprawność obsługi; nastawienie na rozwiązanie problemu; dostosowanie usługi do potrzeb

organizacji; profesjonalizm pracowników oraz ogólna wartość merytoryczna usługi. **We wszystkich tych parametrach ocena OWES jest bardzo dobra.**

W celu zbadania jakości wsparcia uzyskanego od OWES przedstawicieli PES poproszono, by wyobrazili sobie sytuację, w której nie korzystaliby ze wsparcia OWES i porównanie jej z sytuacją faktyczną (uzyskanie wsparcia ze strony OWES). Wyniki badania w tym zakresie zaprezentowane zostały poniżej.

Wykres 52. Proszę sobie wyobrazić, że nie korzystali Państwo z tych usług. Czy w takiej sytuacji Państwa obecna sytuacja byłaby...(N=31)

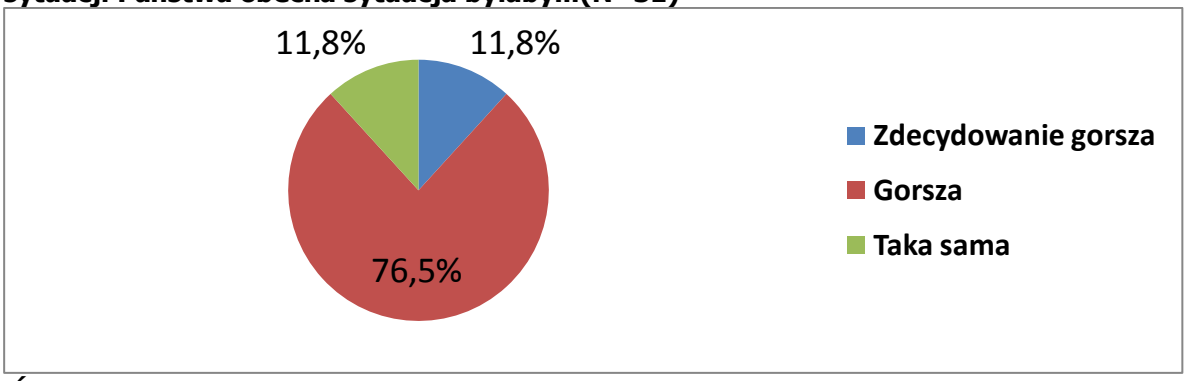

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Ponad ¾ przedstawicieli PES, które korzystały ze wsparcia OWES w 2012r. stwierdziła, że sytuacja ich podmiotu byłaby gorsza, gdyby nie skorzystali ze wsparcia OWES. Prawie 12% PES stwierdziła, że sytuacja ta byłaby zdecydowanie gorsza, a tyle samo, że taka sama. **Wsparcie uzyskane ze strony OWES uznać można zatem za trafne w stosunku do potrzeb PES oraz skuteczne.**

Przedstawicieli PES, którzy skorzystali ze wsparcia OWES w 2012r. zapytano także o to, czy mieli jakiekolwiek trudności w skorzystaniu z tych usług. Pytanie to miało na celu zdiagnozowanie stopnia dostępności usług świadczonych przez OWES. Wyniki badania w tym obszarze zaprezentowano poniżej.

Wykres 53. Czy mieli Państwo jakiekolwiek trudności w skorzystaniu z usług OWES (N=31)?

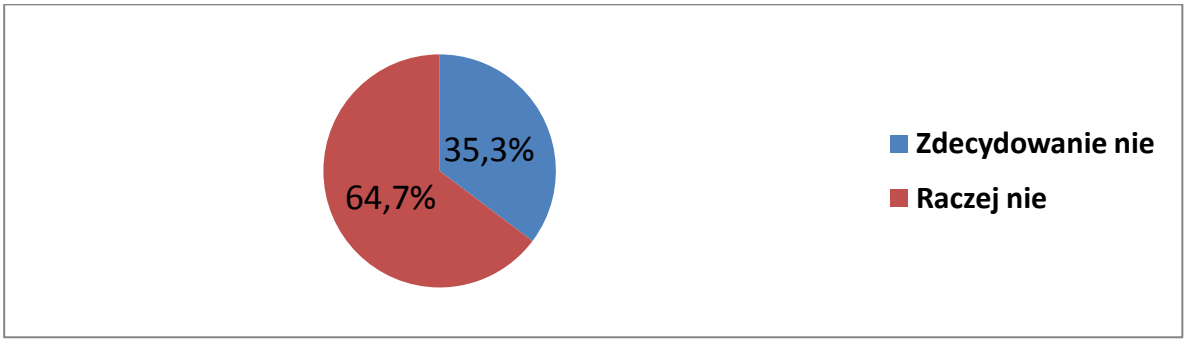

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Wszystkie podmioty ekonomii społecznej, które skorzystały ze wsparcia oferowanego przez OWES zadeklarowały, że nie miały problemów w skorzystaniu z usług. Dostępność usług OWES dla lubelskich PES ocenić należy zatem bardzo dobrze (por. wykres 53).

Wykres 54. Czy planują Państwo korzystanie ze wsparcia instytucji wyspecjalizowanej we wspieraniu podmiotów ekonomii społecznej w przyszłości (N=42)?

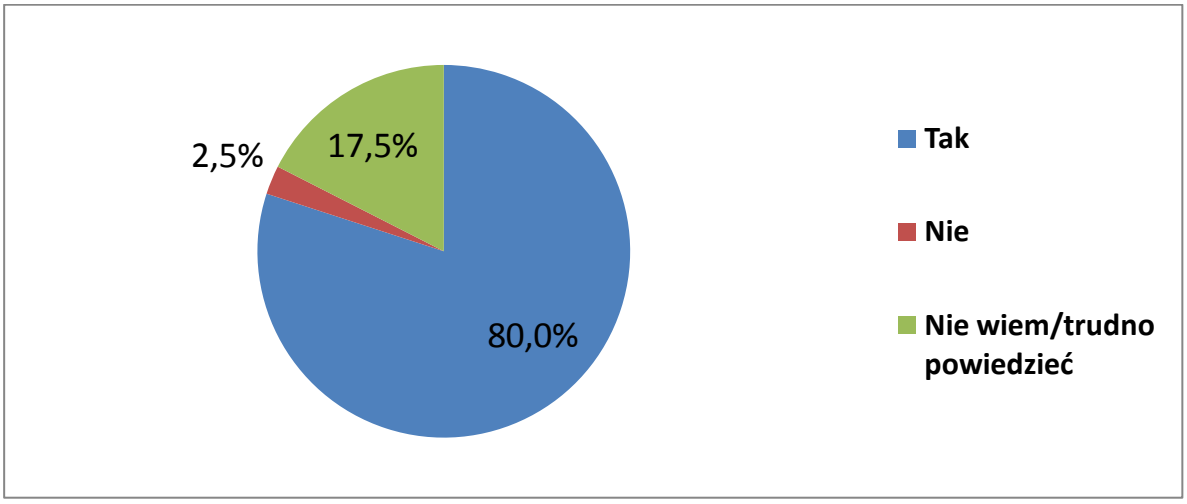

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Jedynie jeden z badanych KIS stwierdził, że nie zamierza korzystać ze wsparcia OWES w przyszłości. Generalnie bardzo dobra ocena OWES ze strony ich podstawowych klientów tj. PES. **Informacje te potwierdzają zaprezentowany wcześniej wniosek o wysokim stopniu trafności oferty OWES w stosunku do potrzeb lubelskich PES.**

Oprócz wsparcia uzyskiwanego bezpośrednio od OWES, PES korzystać mogą także ze wsparcia oferowanego przez inne podmioty. Poniżej zaprezentowano wyniki badania w tym zakresie.

Wykres 55. Czy otrzymali Państwo w zeszłym roku wsparcie finansowe od innych instytucji (w formie dotacji, preferencyjnego kredytu, poręczenia lub gwarancji, N=31)?

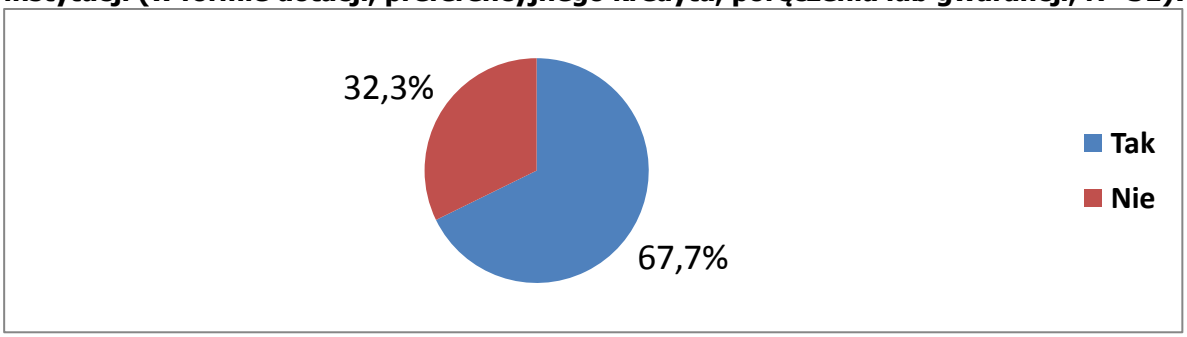

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

2/3 spośród badanych PES, które funkcjonowały w 2012r. zadeklarowało, że otrzymało wsparcie od innych instytucji niż OWES (por. wykres 55).

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące otrzymywania wsparcia ze strony innych instytucji niż OWES w podziale na typ PES.

Wykres 56. Czy otrzymali Państwo w zeszłym roku wsparcie finansowe od innych instytucji (w formie dotacji, preferencyjnego kredytu, poręczenia lub gwarancji, N=31, w tym 3 spółki non-profit, 16 SpS, 8 KIS, 4 CIS)?

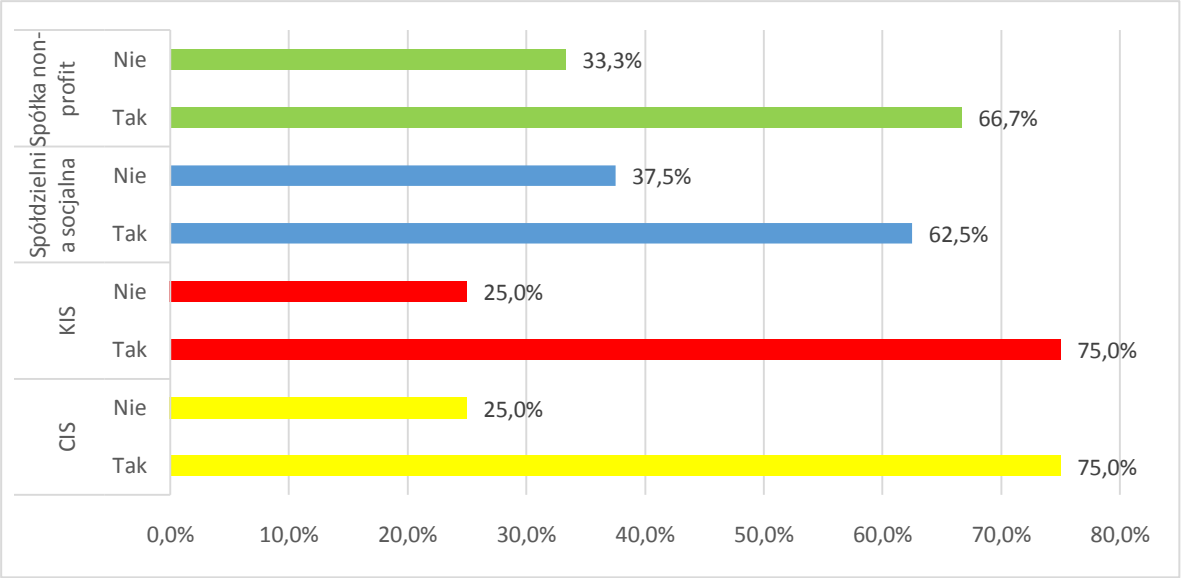

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Nie występuje istotne zróżnicowanie pomiędzy różnymi typami PES w zakresie korzystania ze wsparcia innych niż OWES instytucji (por. wykres 56).

Wykres 57. Z jakich źródeł otrzymali Państwo wsparcie (N=31)?

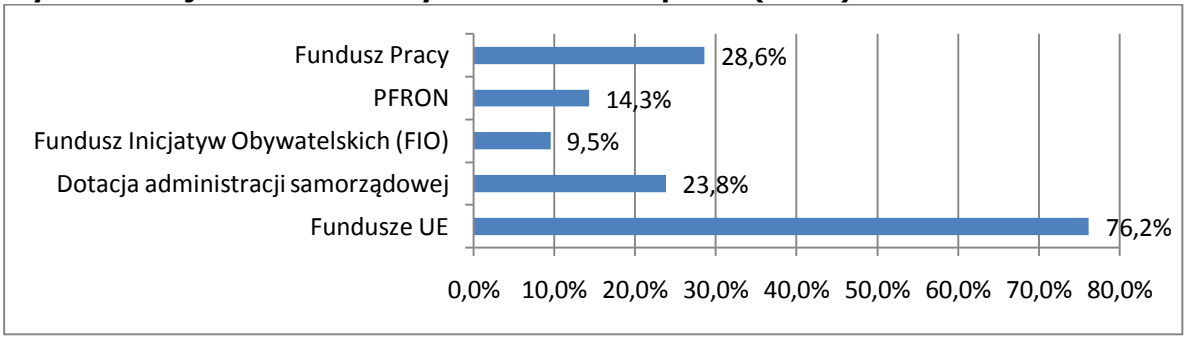

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Większość lubelskich PES, które otrzymały wsparcie ze źródeł innych niż OWES wskazało na fundusze UE. Znacznie rzadziej otrzymały wsparcie z środków takich jak Fundusz Pracy, PFRON, czy środki własne samorządu terytorialnego (por. wykres 57).

Badane podmioty ekonomii społecznej poproszono także o ocenę dostępności poszczególnych zewnętrznych źródeł finansowania dla ich instytucji. Szczegółowe wyniki badania w tym zakresie zaprezentowano w tabeli zamieszczonej poniżej.

Tabela 1. Proszę ocenić dostępność poszczególnych źródeł finansowania dla Państwa instytucji? (N=42)

	Bardzo	Dostępne	Mało	Niedostę	Średni	Nie wiem

	łatwo dostępne		dostępne	pne	o dostępne	/ trudno powiedzieć/ nie dotyczy
Dotacja ze środków samorządowych	2,4%	16,7%	28,6%	21,4%	31,0%	0,0%
Dotacja z Funduszy UE	2,4%	61,9%	16,7%	4,8%	14,3%	0,0%
Dotacja FIO	2,4%	4,8%	33,3%	42,9%	9,5%	7,1%
Dotacja z Funduszu Pracy	2,4%	45,2%	21,4%	16,7%	11,9%	2,4%
Dotacja PFRON	4,8%	11,9%	21,4%	33,3%	14,3%	14,3%
Dotacja ze środków rządowych	0,0%	31,7%	31,7%	7,3%	26,8%	2,4%
Poręczenie	0,0%	4,8%	4,8%	19,0%	0,0%	71,4%
Kredyt	0,0%	7,1%	2,4%	23,8%	2,4%	64,3%
Gwarancja bankowa	0,0%	4,8%	2,4%	23,8%	0,0%	69,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Za najłatwiej dostępne dla PES uznawane są przez ich przedstawicieli dotacje z funduszy UE, natomiast za najtrudniej dostępne środki Funduszu Inicjatyw Obywatelskich. Wskazania respondentów pozwalają ponadto wysnuć wniosek, że PES nie są zainteresowane lub też nie wierzą w możliwość pozyskania/w ogóle nie rozważają pozyskania wsparcia w postaci zwrotnych instrumentów finansowych tj. poręczenie, kredyt czy gwarancja bankowa. **Wydaje się, że lubelski sektor ekonomii społecznej nie jest jeszcze gotowy na przyjęcie wsparcia w postaci zwrotnych instrumentów finansowych.** W perspektywie 2020r., kiedy to prawdopodobnie wyczerpią się środki bezzwrotne na wsparcie PES, konieczne jest przygotowanie PES do aplikowania i wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

4.9. Oczekiwania PES co do zakresu wsparcia

Lubelskie podmioty ekonomii społecznej zapytano także o najbardziej potrzebne z ich punktu widzenia wsparcie, które można by udzielić ze strony OWES i in. instytucji. Poniżej przedstawiono najważniejsze wyniki badania w tym zakresie:

- ➔ W przypadku CIS dominują wskazania na szkolenia zawodowe oraz szkolenia z zarządzania PES.
- ➔ W przypadku KIS dominują wskazania na bezpośrednie wsparcie finansowe (finansowanie instytucji i jej działań) oraz szkolenia z zakresu pozyskiwania środków UE, a także szkolenia z zakresu pracy z trudnym klientem.
- ➔ W przypadku spółdzielni socjalnych dominują wskazania na szkolenia z zakresu marketingu oraz zarządzania przedsiębiorstwem społecznym, a także – w mniejszym stopniu – pomoc prawną dla spółdzielni socjalnych oraz szkolenia zawodowe dla członków spółdzielni socjalnych.
- ➔ W przypadku spółek non-profit trudno wskazać dominujące oczekiwania co do zakresu wsparcia, które mogłoby być udzielone. Badani wskazywali m.in. na szkolenia

zawodowe, szkolenia z marketingu, wsparcie finansowe, w tym na działalność społeczną oraz na finansowanie osób zatrudnionych.

Ponadto, w toku badania zdiagnozowano, że **wszystkie lubelskie PES są zainteresowane aplikowaniem o dotacje na rozwój działalności**. Respondentów poproszono o wskazanie warunków, jakie musi spełniać program dotacyjny tak, by był dostępny (a więc trafny w stosunku do potrzeb i możliwości PES). Przedstawiciele PES najczęściej wskazywali na takie elementy jak:

- ➔ minimalny wkład własny,
- ➔ łatwość aplikacji (minimum formalności),
- ➔ skierowanie programu do poszczególnych typów jednostek (oddzielna pula pieniędzy dla poszczególnych typów PES).

4.10. Samoocena kondycji PES

W niniejszym rozdziale przedstawiono wyniki samooceny kondycji PES w zakresie takich parametrów oceny jak: ocena ogólna, relacje pomiędzy pracownikami, współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz sprawność w realizacji zleceń komercyjnych. Szczegółowe wyniki badania w tym zakresie zaprezentowane zostały na wykresie zamieszczonym poniżej.

Wykres 58. Proszę ocenić, na ile poniższe stwierdzenia pasują do Państwa podmiotu: (skala 1 do 5, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie się nie zgadzam", natomiast 5 „zdecydowanie się zgadzam", N=42)

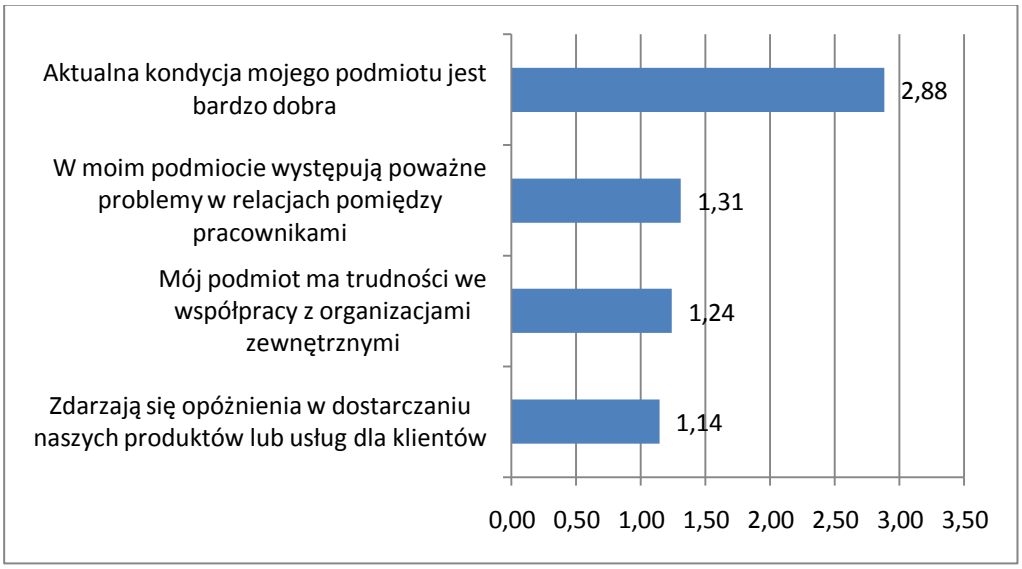

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Ogólna samoocena kondycji PES wypada umiarkowanie, co jest oceną w zasadzie zgodną z obiektywną oceną lubelskich PES przedstawioną w niniejszym raporcie. Na tę, nie najwyższą ocenę składają się jednak inne czynniki niż szczegółowo oceniane w ramach badania. Zarówno ocena relacji wewnętrznych, relacji zewnętrznych jak i sprawności

realizacji zleceń komercyjnych samoocena lubelskich PES wypada całkiem dobrze. Przyczyną ogólnie umiarkowanej oceny jest np. brak wystarczającego popytu zewnętrznego lub zbyt duża konkurencja rynkowa.

Na wykresie zamieszczonym poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące samooceny kondycji PES w podziale na typ PES.

Wykres 59. Proszę ocenić, na ile poniższe stwierdzenia pasują do Państwa podmiotu: (skala 1 do 5, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie się nie zgadzam", natomiast 5 „zdecydowanie się zgadzam") (w podziale na typ PES, N=42, w tym 3 spółki non-profit, 21 SpS, 10 KIS, 8 CIS)

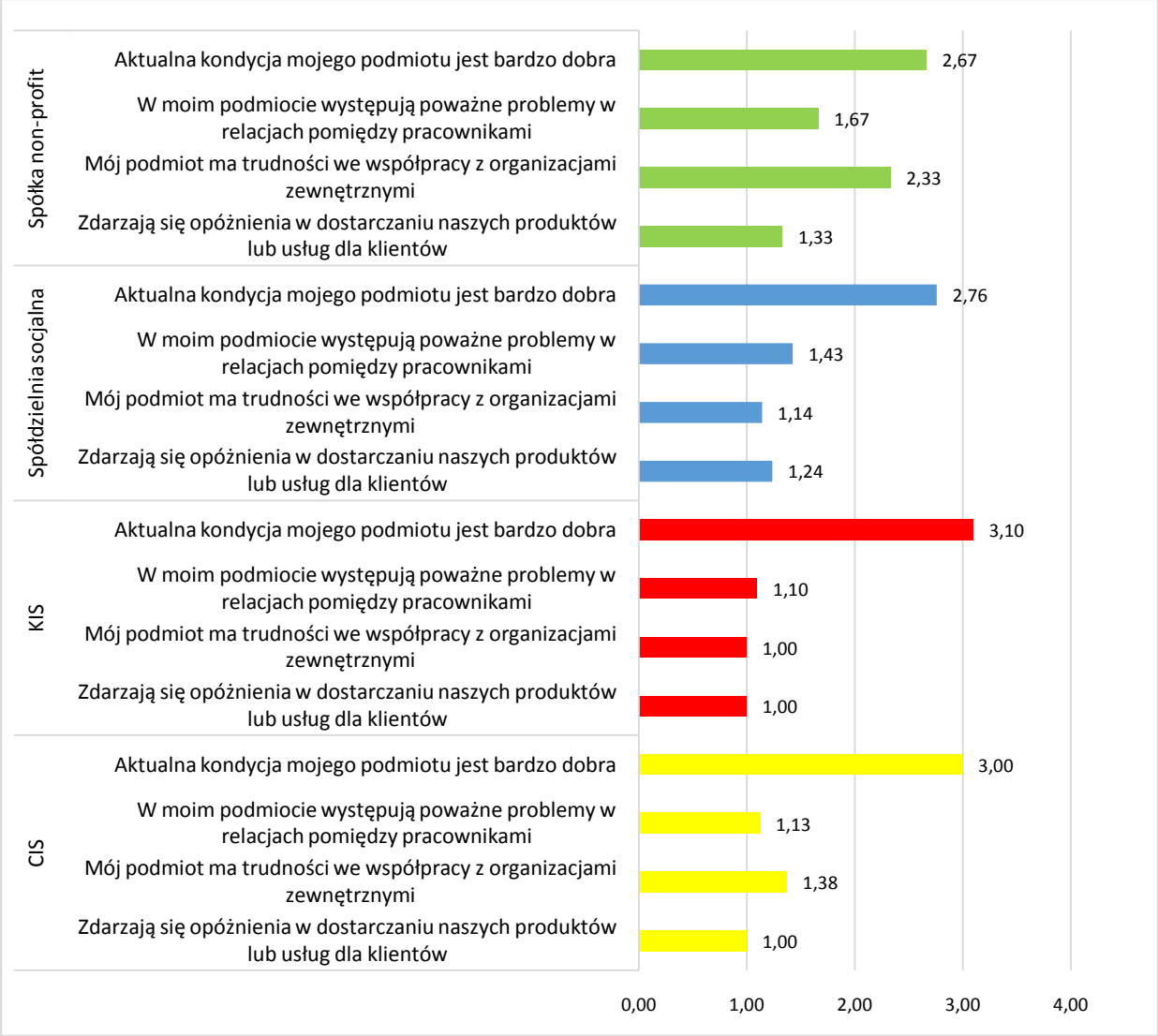

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

Najsłabiej oceniana jest ogólna kondycja spółek non-profit oraz spółdzielni socjalnych. Podmioty te poddane są konkurencji rynkowej ze strony przedsiębiorstw komercyjnych, co prawdopodobnie jest przyczyną niższej niż w przypadku KIS i CIS samooceny kondycji podmiotu.

4.11. Rozwój pracowników PES

W toku badania zdiagnozowano, w jakim stopniu pracownicy PES biorą udział w podwyższaniu swoich kwalifikacji zawodowych poprzez udział w szkoleniach, kursach i warsztatach. Wyniki zaprezentowane zostały na wykresie 60.

Wykres 60. Czy w zeszłym roku któryś z Państwa pracowników uczestniczył w jakiejkolwiek formie podnoszenia kompetencji zawodowych (szkoleniach, kursach, warsztatach N=31)?

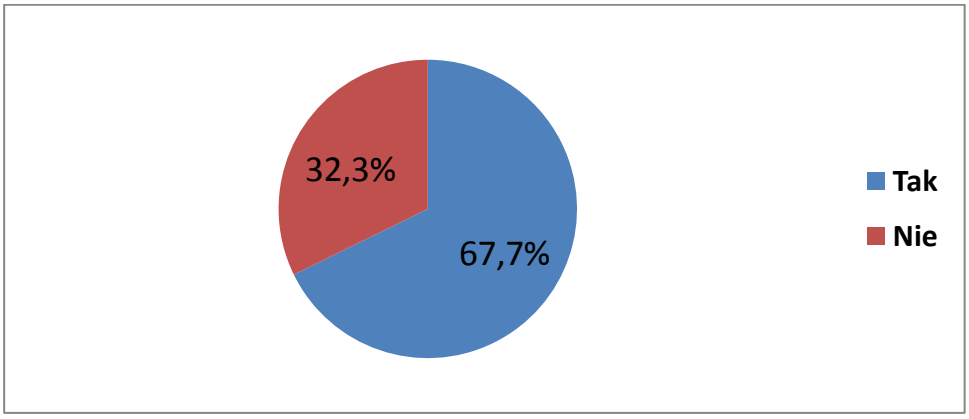

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI

W przypadku 2/3 PES, co najmniej 1 z pracowników wziął udział w podwyższaniu kwalifikacji w ubiegłym roku. Wynik ten uznać należy za dobry. W przypadku tych PES, średnio 4 pracowników brało udział w szkoleniach/kursach/warsztatach.

5. Podsumowanie najważniejszych wyników badania w podziale na typy podmiotów

Spółdzielnie socjalne

W województwie lubelskim na dzień realizacji badania zarejestrowanych było 42 spółdzielnie socjalne, z czego faktycznie funkcjonuje 21. Większość przebadanych spółdzielni (66,7% - 14 spółdzielni) powstało w latach 2012-2013. Sugerować to może duży wpływ dostępnych środków finansowanych w ramach funduszy unijnych na tworzenie spółdzielni socjalnych. Ponadto tak wysoki odsetek „młodych podmiotów" może wynikać z niskiej żywotności spółdzielni. Na dzień realizacji badania funkcjonowało 40% spółdzielni założonych w 2010r., 33% spółdzielni założonych w 2011r., 58% spółdzielni założonych w 2012r. Szczególnie niepokojąco wyglądają wskaźniki trwałości spółdzielni socjalnych założonych w 2011r. i 2012r. – ok. połowy z nich zaprzestało działalności w pierwszych dwóch latach po otrzymaniu wsparcia finansowego ze środków publicznych, co z jednej strony świadczy o trudnej sytuacji gospodarczej w regionie (duża konkurencja, brak rynku zbytu dla oferowanych przez spółdzielnie socjalne usług i produktów), z drugiej zaś o nie najwyższej efektywności wsparcia udzielanego na rozwój spółdzielni socjalnych.

W województwie lubelskim dominują spółdzielnie socjalne zakładane przez osoby fizyczne – tylko 1 na 21 funkcjonujących spółdzielni została założona przez osoby prawne. Spółdzielnie socjalne są najbardziej wrażliwymi i obciążonymi ze względu na konieczność zapewnienia samodzielności na rynku przez osoby, które przez długie lata były wyłączone z rynku pracy. Ponadto, istotnym czynnikiem zmniejszającym trwałość tego typu instytucji mogą być konflikty wewnętrzne pomiędzy spółdzielcami.

Prawie połowa spółdzielni socjalnych ma swoją siedzibę na obszarach wiejskich (47,6% - 10 spółdzielni), w miastach powyżej 50 tys. ma siedzibę 6 z nich.

W przypadku działalności komercyjnej spółdzielni socjalnych dominują takie branże jak: catering/gastronomia, usługi remontowo-budowlane, sprzątanie/pielęgnacja zieleni, usługi osobiste (fryzjer, kosmetyczka, krawiec).Większość spółdzielni (55% - 11) ma choć jednego stałego odbiorcę dóbr i usług. Tym niemniej, to, że 40% spółdzielni nie ma stałych odbiorców dóbr i usług powinno budzić niepokój.

Spośród 16 spółdzielni, które prowadziło działalność w 2012 r. 2 spółdzielnie nie prowadziły działań na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wśród form wsparcia udzielanych przez 14 pozostałych spółdzielni przeważało zatrudnienie wspierane, porady psychologiczne, pośrednictwo pracy i zajęcia aktywizujące. W mniejszym stopniu spółdzielnie są zaangażowane w realizację działań na rzecz społeczności lokalnej. Spośród 16 prowadzących działalność w 2012 r. tylko 3 spółdzielnie prowadziły tego typu działania.

Spółdzielnie zatrudniają średnio 6 osób na umowę o pracę, czyli minimalnie ponad próg wymagany do funkcjonowania spółdzielni określony w ustawie. W podmiotach są zatrudnione przede wszystkim osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, co z jednej strony jest dla nich szansą na reintegrację zawodową, z drugiej jednak, w formule spółdzielni osób fizycznych, również ciężarem pełnej odpowiedzialności za firmę. Średnio na potrzeby

zarządzania spółdzielnie socjalne zatrudniają 1,43 os. Z jednej strony świadczy to o relatywnie niskich kosztach, z drugiej jednak to właśnie spółdzielnie socjalne są zdane zupełnie na siebie w poszukiwaniu zleceń na wolnym rynku. Kluczowa dla powodzenia rynkowego może być więc jakość zarządzania.

Jak wynika z przeprowadzonego badania, miejsce pracy w spółdzielni socjalnej jest zazwyczaj docelowym miejscem pracy - jedynie 5 spółdzielców - pracowników wszystkich badanych spółdzielni odeszło z pracy w 2012r. (średnio 0,33 os/spółdzielnię), z czego 2 podjęły zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

Dochody osiągane przez lubelskie spółdzielnie socjalne są bardzo niskie. Średni przychód spółdzielni socjalnych, które udostępniły informacje finansowe wynosi nieco ok. 100 tys. zł, z czego przychód z tytułu sprzedaży dóbr i usług wyniósł niespełna 72 tys. zł. Do utrzymania 5 miejsc pracy z pensją minimalną potrzeba ok. 120 tys. zł brutto brutto. Pomimo niskich dochodów spółdzielnie dokonywały znacznych inwestycji (średnia wartość ok. 75 tys. zł), przede wszystkim finansowanych ze środków publicznych.

Spółdzielnie jako największe potrzeby inwestycyjne wskazały: zakup maszyn i urządzeń niezbędnych do prowadzenia/rozwoju działalności gospodarczej, zakup samochodu oraz potrzeby w zakresie remontu lub zakupu lokalu. Średnia wartość najbardziej potrzebnych inwestycji szacowana jest na 73 tys. zł - jest ona zatem zgodna z średnią wartością wsparcia inwestycyjnego udzielonego ze środków publicznych spółdzielniom socjalnym w 2012r.

Spółdzielnie socjalne są umiarkowanie wspierane przez samorządy – 56% z funkcjonujących w 2012 r. deklaruje otrzymanie wsparcia od JST, w tym przede wszystkim: usług lub doradztwa dla spółdzielni socjalnych oraz wsparcia zatrudnienia ze środków PFRON lub Funduszu Pracy.

43,8% spółdzielni socjalnych nie współpracowało z żadnym z podmiotów, o które pytano przy realizacji wspólnych przedsięwzięć. Te, które współpracowały najczęściej jako partnera deklarowały lokalną organizację pozarządową, samorząd terytorialny oraz inne podmioty ekonomii społecznej. Najczęstszymi formami współpracy były: wspólna realizacja przedsięwzięć oraz informowanie o realizowanych projektach.

Spółdzielnie socjalne niezwykle rzadko przynależą do sieci współpracy – ponad 80% z nich nie przynależy do żadnej takiej struktury. Jako główna bariera wskazywany jest przede wszystkim brak funkcjonujących sieci w pobliżu.

Większość spółdzielni funkcjonujących w 2012 r. (62,5%) otrzymało wsparcie od Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej i bardzo dobrze je ocenia. Poza wsparciem OWES dostępne było również wsparcie finansowe z innych źródeł - prawie 2/3 spółdzielni działających w 2012 r. było również beneficjentami wsparcia finansowego od innych instytucji, w tym w szczególności dotacji ze środków UE.

W odniesieniu do oczekiwań w zakresie wsparcia ze strony instytucji wspierających - w przypadku spółdzielni socjalnych dominują wskazania na szkolenia z zakresu marketingu oraz zarządzania przedsiębiorstwem społecznym, a także – w mniejszym stopniu – pomoc prawną dla spółdzielni socjalnych oraz szkolenia zawodowe dla członków spółdzielni socjalnych.

W badaniu samooceny podmiotu, przedstawiciele spółdzielni socjalnych najsłabiej ocenili ogólną kondycję podmiotu.

Spółki non-profit

W województwie lubelskim na dzień realizacji badania zidentyfikowano 3 spółki non-profit. Dwie z nich powstały w roku 2007, jedna w 2013. Dwie spółki zostały założone przez osoby prawne, jedna z nich przez osoby fizyczne. Spółki funkcjonują zarówno na wsi (1), jak w i miastach od 20-50 tys. mieszkańców (1) oraz w dużych miastach powyżej 200 tys. mieszkańców (1).

W przypadku działalności komercyjnej spółek non-profit dominują takie branże jak: catering/gastronomia, usługi remontowo-budowlane, sprzątanie/pielęgnacja zieleni oraz szkolenia/doradztwo i usługi turystyczne. 2/3 spółek ma stałych odbiorów swoich usług. Tyleż samo spółek non-profit prowadziło w 2012 działania na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Takim działaniem wg przedstawicieli spółek było zatrudnianie osób bezrobotnych. Wszystkie spółki non-profit były w 2012 zaangażowane w realizację działań skierowanych do społeczności lokalnej, w tym szczególnie organizację różnego typu przedsięwzięć kierowanych do przedstawicieli społeczności lokalnych (festynów, pikników, przedstawień).

Spółki non-profit tworzą średnio najwięcej miejsc pracy spośród wszystkich podmiotów - 14 na podstawie umowy o prace w pełnym wymiarze godzin + nieco ponad 7 na podstawie umowy cywilno-prawnej. Na potrzeby zarządzania tego typu podmioty zatrudniają średnio 1,67 os. Spółki non-profit zatrudniają relatywnie dużo osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - 62,5% zatrudnionych to osoby będące wcześniej długotrwale bezrobotne, z czego zdecydowana większość to kobiety.

Spółki non-profit są silnie wspierane przez samorządy lokalne - wsparcie ze strony samorządu lokalnego otrzymały w 2012 r. wszystkie lubelskie spółki. Wsparciem tym były przede wszystkim: współpraca przy realizacji wspólnych przedsięwzięć, dotacja w ramach wsparcia/powierzenia realizacji zadania publicznego oraz wsparcie zatrudnienia z Funduszu Pracy czy środków PFRON.

Wszystkie spółki non-profit deklarują współpracę z samorządem. Ponadto spółki współpracują z osobami fizycznymi i lokalnymi przedsiębiorstwami. Najczęstszymi formami współpracy były: wspólna realizacja przedsięwzięć oraz informowanie o realizowanych projektach. 1/3 spółek non-profit przynależy do organizacji sieciujących, jako bariera uczestnictwa w sieci jest wskazywany przede wszystkim brak funkcjonującej sieci w pobliżu.

Spółki non-profit niezbyt często były beneficjentami wsparcia ze strony OWES – tylko 1/3 korzystała z oferty instytucji wspierających. Ci, którzy skorzystali działania OWES oceniają pozytywnie. Poza wsparciem OWES dostępne było również wsparcie finansowe z innych źródeł - 2/3 spółek non-profit było również beneficjentami wsparcia finansowego od innych instytucji, w tym w szczególności dotacji ze środków UE.

W badaniu samooceny podmiotu, przedstawiciele spółek non-profit najsłabiej ocenili ogólną kondycję podmiotu.

Centra Integracji Społecznej

W województwie lubelskim na dzień realizacji badania zarejestrowanych było 8 centrów integracji społecznej. Połowa z nich została zarejestrowana w 2013 r., 2 w 2012 r. i po jednym z 2006 i 2008 r. Połowa CIS ma siedzibę na obszarach wiejskich (4).

Centra Integracji Społecznej realizują przede wszystkim swoją działalność statutową, czyli usługi reintegracyjne. Ponadto w ramach działalności komercyjnej realizowane są działania w takich branżach jak przede wszystkim: catering/gastronomia oraz usługi remontowo-budowlane. Wszystkie CIS mają stałych odbiorców swoich usług, co wynika z umiejscowienia CIS w systemie pomocy społecznej i polityce rynku pracy, w ramach których zarówno powiatowe urzędy pracy jak i ośrodki pomocy społecznej kierują doń swoich klientów. Wszystkie działające w 2012 r. CIS (4) prowadziły działalność na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym mieszczące się w ramach ich działalności statutowej. ¾ z nich nie prowadziło jednak działań skierowanych do społeczności lokalnej.

CIS zatrudniają średnio 12,88 os./podmiot wliczając w to umowy cywilnoprawne i umowy o pracę. Średnio na 1 tego typu podmiot przypada po 2,5 osoby zarządzającej.

W zajęciach organizowanych przez badane centra integracji społecznej w 2012r. uczestniczyło średnio 45 os./1 KIS, z czego 68% to kobiety. Z oferty usług integracyjnych CIS korzystają zatem przede wszystkim kobiety. W przypadku centrów integracji społecznej liczba osób, które zakończyły udział w zajęciach w 2012r. zbliżona jest do liczby uczestników zajęć.

W przypadku CIS wskaźnik efektywności zatrudnieniowej wypada znacznie słabiej niż w KIS – pracuje tylko 23,5% uczestników CIS, którzy zakończyli udział w zajęciach; dla kobiet wskaźnik ten jest nieco wyższy (30%). Jeśli jednak wyodrębnimy tych, którzy pracują na otwartym rynku pracy to wskaźnik zatrudnienia absolwentów wygląda podobnie do KIS i wynosi 21,1%. 57,1% CIS nie prowadzi list osób oczekujących na przyjęcie do pracy/możliwość uczestnictwa w zajęciach w ramach tych instytucji. W przypadku CIS listy nie są prowadzone w nowoutworzonych (w 2013r.) instytucji lub też listy są prowadzone przez jednostki, które kierują osoby spełniające kryteria określone w ustawie o zatrudnieniu socjalnym do CIS (PUP lub OPS). Średnia liczba oczekujących na przyjęcie w przypadku CIS wynosi niecałe 20 os. Średni czas oczekiwania na przyjęcie do CIS w zdecydowanej większości przypadków nie przekracza 6 miesięcy, w nielicznych przypadkach wynosi od 6 do 12 miesięcy. Średni koszt miesięcznego wsparcia w ramach podmiotu zatrudnienia socjalnego to w przypadku CIS 1222 zł.

Połowa centrów integracji społecznej istniejących w 2012 r. uzyskała wsparcie ze strony samorządu lokalnego, przede wszystkim przez wsparcie zatrudnienia z funduszu pracy, szkolenia i doradztwo wspierające zakładanie przedsiębiorstw społecznych czy też udostępnienie budynku.

Samorząd lokalny, oprócz pełnienia roli głównego wspierającego jest też podmiotem, z którym CIS współpracują najczęściej – współpracę deklaruje ¾ CIS funkcjonujących w 2012 r. Kolejnym w kolei podmiotem współpracującym są lokalne przedsiębiorstwa. Żaden z CIS nie zadeklarował współpracy z lokalną organizacją pozarządową. Najczęstszymi

formami współpracy były: wspólna realizacja przedsięwzięć oraz informowanie o realizowanych projektach.

Połowa przebadanych CIS należy do organizacji sieciujących, można przypuszczać, że chodzi o Konwent KIS-CIS, który stanowi znaczną reprezentację sektora zatrudnienia socjalnego w Polsce.

Centra integracji społecznej relatywnie rzadko są beneficjentami wsparcia OWES – w 2012 r. tylko 1 CIS skorzystał z oferty. Wsparcie przez korzystającego oceniane jest pozytywnie. Oprócz wsparcia świadczonego przez OWES, ¾ CIS było również beneficjentami wsparcia finansowego od innych instytucji, w tym w szczególności dotacji ze środków UE.

W odniesieniu do oczekiwań w zakresie wsparcia ze strony instytucji wspierających – w przypadku CIS dominują wskazania na szkolenia zawodowe oraz szkolenia z zarządzania PES. W badaniu samooceny podmiotu, przedstawiciele CIS najsłabiej ocenili ogólną kondycję podmiotu.

Kluby Integracji Społecznej

W województwie lubelskim na dzień realizacji badania zarejestrowanych było 10 klubów integracji społecznej. 4 z nich powstały w latach 2012-2013, w przypadku pozostałych powstawały systematycznie w latach 2005-2010 z dynamiką ok. 1 KIS/rok. Kluby Integracji Społecznej są zlokalizowane przede wszystkim na obszarach miejskich – tylko 2 z nich mają siedzibę na obszarach wiejskich.

Kluby Integracji Społecznej nie prowadzą działalności komercyjnej za wyjątkiem swojej działalności statutowej, czyli usług reintegracyjnych. Wszystkie działające w 2012 r. KIS prowadziły działalność na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, mieszące się w ramach ich działalności statutowej. Połowa z nich prowadziła zaś działania kierowane do społeczności lokalnych, takie jak m.in. organizacja zajęć dla osób niepełnosprawnych i in. osób zagrożonych wykluczeniem społecznym czy też realizacja Programu Aktywności Lokalnej (PAL) na rzecz społeczności lokalnej.

KIS zatrudniają przede wszystkim na umowy cywilnoprawne (średnio 6,2 miejsca pracy zajmowane na tej podstawie formalnej + 4 na podstawie umowy o pracę, w tym 3 na pełen etat). Średnio na 1 tego typu podmiot przypada po 2,5 osoby zarządzającej.

W zajęciach organizowanych przez badane kluby integracji społecznej w 2012r. uczestniczyło średnio prawie 43 os./1 KIS, z czego 74% to kobiety. W przypadku klubów integracji społecznej liczba osób, które zakończyły udział w zajęciach w 2012r. jest nieco niższa niż liczba uczestników zajęć, co zapewne świadczy o wykruszaniu się uczestników KIS w trakcie trwania cyklu zajęć integracyjnych.

W przypadku KIS pracuje 46% absolwentów zajęć. Jeśli jednak wyodrębnimy grupę zatrudnienia wspieranego to odsetek osób, które znalazły pracę na otwartym rynku pracy wynosi 19,3%. 70% lubelskich KIS nie prowadzi list osób oczekujących na przyjęcie do pracy/możliwość uczestnictwa w zajęciach w ramach tych instytucji. W przypadku większości badanych KIS lista nie jest prowadzona, gdyż chętni do uczestnictwa w zajęciach są przyjmowani na bieżąco. Średnia liczba oczekujących na przyjęcie w przypadku KIS wynosi

16 os. Średni czas oczekiwania na przyjęcie do KIS w zdecydowanej większości przypadków nie przekracza 6 miesięcy, w nielicznych przypadkach wynosi od 6 do 12 miesięcy. Średni miesięczny koszt pobytu 1 osoby wynosi w przypadku KIS 905 zł.

¾ funkcjonujących w 2012 r. KIS otrzymało wsparcie ze strony samorządu lokalnego, w tym przede wszystkim w postaci dotacji w ramach wsparcia/powierzenia realizacji zadania publicznego, wsparcia zatrudnienia z Funduszu Pracy czy też środków na funkcjonowanie. Samorząd lokalny, oprócz pełnienia roli głównego wspierającego jest też podmiotem, z którym KIS współpracują najczęściej (na równi z lokalnymi organizacjami pozarządowymi) – współpracę deklaruje ¾ KIS funkcjonujących w 2012 r. Kolejnym w kolei podmiotem współpracującym są inne podmioty ekonomii społecznej. Najczęstszymi formami współpracy były: wspólna realizacja przedsięwzięć oraz informowanie o realizowanych projektach.

80% KIS należy do organizacji sieciujących, można przypuszczać, że chodzi o Konwent KIS-CIS, który stanowi znaczną reprezentację sektora zatrudnienia socjalnego w Polsce. Większość KIS funkcjonujących w 2012 r. (62,5%) otrzymało wsparcie od Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej i bardzo dobrze je ocenia. Oprócz wsparcia świadczonego przez OWES, ¾ KIS było również beneficjentami wsparcia finansowego od innych instytucji, w tym w szczególności dotacji ze środków UE.

W odniesieniu do oczekiwań w zakresie wsparcia ze strony instytucji wspierających – w przypadku KIS dominują wskazania na bezpośrednie wsparcie finansowe (finansowanie instytucji i jej działań) oraz szkolenia z zakresu pozyskiwania środków UE, a także szkolenia z zakresu pracy z trudnym klientem. W badaniu samooceny podmiotu, przedstawiciele KIS najsłabiej ocenili ogólną kondycję podmiotu.

6. Analiza SWOT

W niniejszy rozdziale przedstawiono najistotniejsze wnioski z badania w formie analizy SWOT zawierającej mocne i słaby strony lubelskich PES oraz szanse i zagrożenia dla rozwoju PES

w najbliższej przyszłości w rozróżnieniu na przedsiębiorstwa społeczne oraz podmioty zatrudnienia socjalnego.

Słabe strony lubelskich przedsiębiorstw społecznych	Mocne strony lubelskich przedsiębiorstw społecznych
- mała liczba funkcjonujących PES w województwie; - słaba kondycja spółdzielni socjalnych (niska żywotność, przewaga spółdzielni socjalnych osób fizycznych, bardzo niskie osiągane dochody, brak stałych klientów); - duże uzależnienie od środków publicznych wszystkich typów PES.	- dobra kondycja spółek non-profit (wysokie zatrudnienie) - zróżnicowana oferta usług/produktów; - zróżnicowana lokalizacja (miasto/wieś) - dobra opinia o OWES wśród PES; - umiejętność aplikowania o środki publiczne (Fundusz Pracy, PFRON, środki UE); - relatywnie wysoki poziom współpracy z otoczeniem zewnętrznym; - (deklaratywnie) przywiązywanie dużej wagi do nawiązanych relacji biznesowych; - wysoki poziom inwestycji; - dbałość o podnoszenie kompetencji objawiająca się w uczestnictwie w szkoleniach.
Szanse dla lubelskich przedsiębiorstw społecznych	**Zagrożenia dla lubelskich przedsiębiorstw społecznych**
- wzrost rozpoznawalności zjawiska ekonomii społecznej przekładający się na wzrost zainteresowania usługami/produktami podmiotów; - wzrost udziału podmiotów zatrudniających osoby zagrożone wykluczeniem społecznym bez obciążania ich odpowiedzialnością za zarządzanie podmiotem (np. spółki non-profit, spółdzielnie socjalne tworzone przez osoby prawne itd.); - wzrost usieciowienia PES, - przyjęcie ustawy o przedsiębiorstwie społecznym.	- utrzymanie trendu tworzenia przede wszystkim spółdzielni socjalnych osób fizycznych bez udziału osób dysponujących kwalifikacjami do prowadzenia przedsiębiorstwa, - utrzymanie się niskiego poziomu współpracy z otoczeniem spółdzielni socjalnych; - zatrzymanie dostępu do środków publicznych, przy jednoczesnym braku umiejętności aplikacji o środki zewnętrzne.

Słabe strony lubelskich podmiotów zatrudnienia socjalnego	Mocne strony lubelskich podmiotów zatrudnienia socjalnego

- niska skuteczność podmiotów zatrudnienia socjalnego przy relatywnie wysokich kosztach jednostkowych; - brak monitoringu działań podmiotów zatrudnienia socjalnego (brak szczegółowych informacji dot. zapotrzebowania na usługi oraz rezultatów realizowanych usług); - średni poziom usieciowienia podmiotów (w przypadku CIS); - duże uzależnienie od środków publicznych;	- zróżnicowana lokalizacja (miasto/wieś) - umiejętność aplikowania o środki publiczne (Fundusz Pracy, PFRON, środki UE); - relatywnie wysoki poziom współpracy z otoczeniem zewnętrznym; - wysoki poziom inwestycji; - dbałość o podnoszenie kompetencji objawiająca się w uczestnictwie w szkoleniach.
Szanse dla lubelskich podmiotów zatrudnienia socjalnego	**Zagrożenia dla lubelskich podmiotów zatrudnienia socjalnego**
- dostępność środków na wsparcie ekonomii społecznej w perspektywie finansowej 2014-2020, również w perspektywie regionalnej; - wyodrębnienie strumienia środków kierowanego na inwestycję dla PES (PI 9.3 Wsparcie przedsiębiorstw społecznych); - dostępność środków na realizację usług zatrudnienia socjalnego w nowej perspektywie finansowej w ramach PI 9.4 Aktywna integracja w celu poprawy zatrudnialności; - orientacja na rezultaty realizowanych działań, a nie tylko wydatkowanie środków (stosowanie narzędzi zwiększających efektywność działań, w tym szczególnie monitoringu prowadzonych działań).	- kontynuacja strategii zorientowanej na świadczenie usług, a nie osiąganie rezultatów zatrudnieniowych; - utrzymanie się trudnej sytuacji na rynku pracy (brak możliwości skutecznej reintegracji zawodowej klientów KIS i CIS), - zatrzymanie dostępu do środków publicznych, przy jednoczesnym braku umiejętności aplikacji o środki zewnętrzne.

7. Rekomendacje

W niniejszym rozdziale przedstawiono rekomendacje z badania tj. propozycje rozwiązania niektórych z zdiagnozowanych w toku badania problemów. Należy pamiętać, że zrealizowane badanie jest tylko jednym z licznych źródeł wiedzy na temat sektora ekonomii społecznej w regionie, ponadto w programowaniu wsparcia sektora ekonomii społecznej w perspektywie finansowej 2014 – 2020 należy uwzględnić zapisy dokumentów strategicznych

(w szczególności KPRES) oraz wyniki i rekomendacje płynące z badań ewaluacyjnych dotyczących wsparcia udzielonego sektorowi ekonomii społecznej w perspektywie finansowej 2007 – 2013 realizowane na poziomie centralnym oraz w innych regionach Polski. W związku z powyższym decyzja o wdrożeniu proponowanych przez nas rekomendacji jest uzależniona od ich spójności z wnioskami i rekomendacjami proponowanymi we wskazanych źródłach.

Rekomendacja nr 1

Należy promować włączenie w działalność spółdzielni socjalnych osób niebędących osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, które dysponują doświadczeniem i kompetencjami niezbędnymi dla prowadzenia przedsiębiorstwa. W perspektywie długofalowej może to przynieść większe korzyści niż nominalna wartość dotacji na założenie spółdzielni socjalnej przyznawana 5 osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.

Wdrożenie powyższej rekomendacji może przyczynić się do wzrostu jakości zarządzania spółdzielniami socjalnymi, a tym samym wzrostu ich trwałości i wpływu na minimalizowanie zjawiska wykluczenia społecznego.

Rekomendacja nr 2

Należy promować i wspierać powstawanie spółdzielni socjalnych osób prawnych oraz spółek non-profit kosztem spółdzielni socjalnych osób fizycznych. Proponowane formy prawne działalności gospodarczej zdejmują ciężar odpowiedzialności biznesowej z osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a tym samym zwiększają szansę na trwałość PES.

Rekomendacja nr 3

W nowym okresie programowania (2014 – 2020), w ramach priorytetu inwestycyjnego 9.3 Wsparcie przedsiębiorstw społecznych należy wsparcie inwestycyjne dla już istniejących podmiotów ekonomii społecznej przeznaczyć przede wszystkim na takie inwestycje jak: zakup maszyn i urządzeń niezbędnych do prowadzenia/rozwoju działalności gospodarczej oraz zakup pojazdów samochodowych. Maksymalna kwota projektu może nie przekraczać 120 tys. zł. Przy projektowaniu alokacji w programie regionalnym należy wziąć pod uwagę, że średnia wartość inwestycji oczekiwanej przez lubelskie PES to 73 tys. zł.

Wdrożenie powyższej rekomendacji pozwoli na dostosowanie programu wsparcia inwestycyjnego dla PES do ich potrzeb (maksymalizacja trafności wsparcia).

Rekomendacja nr 4

Program inwestycyjny dla PES realizowany w ramach priorytetu inwestycyjnego 9.3 w nowym okresie programowania musi w pierwszej połowie tego okresu programowania (lata 2014 – 2017) spełnić następujące warunki: minimalny wkład własny, łatwość aplikacji, skierowanie programu do poszczególnych typów jednostek (oddzielna pula pieniędzy dla poszczególnych typów PES).

Wdrożenie powyższej rekomendacji pozwoli na dostosowanie programu wsparcia inwestycyjnego dla PES do ich potrzeb (maksymalizacja trafności wsparcia oraz maksymalizacja szansy na absorpcję środków przez lubelskie PES).

Rekomendacja nr 5

W perspektywie 2020r., kiedy to prawdopodobnie wyczerpią się środki bezzwrotne na wsparcie PES, konieczne jest przygotowanie PES do aplikowania i korzystania ze zwrotnych instrumentów finansowych poprzez stopniowe ich wprowadzanie i promowanie przy równoczesnym wygaszaniu w latach 2018 – 2020 programu bezzwrotnych dotacji dla PES.

Wdrożenie powyższej rekomendacji pozwoli na przygotowanie lubelskiego sektora ekonomii społecznej do funkcjonowania w warunkach ograniczonego wsparcia ze strony instytucji publicznych.

Rekomendacja nr 6

Oprócz programu wsparcia finansowego dla PES należy w nowej perspektywie finansowej realizować program szkoleń i doradztwa dla PES. W pierwszej kolejności powinny być zaoferowane szkolenia z zakresu zarządzania PES oraz marketingu produktów i usług oferowanych przez PES. W dalszej kolejności należy zwiększyć podaż szkoleń zawodowych dla pracowników/uczestników PES.

Wdrożenie powyższej rekomendacji pozwoli na wzrost trwałości PES oraz wzrost ich samodzielności ekonomicznej.

Rekomendacja nr 7

Należy wspierać zwiększenie skuteczności i efektywności działań podmiotów zatrudnienia socjalnego (CIS/KIS), przede wszystkim poprzez wprowadzanie mechanizmów wymuszających orientację na osiąganie rezultatów zatrudnieniowych. Szczególnie ważne jest wprowadzenie mechanizmów umożliwiających monitoring realizowanych działań – od poziomu realnego zapotrzebowania do skutków interwencji, czyli realnego efektu zatrudnieniowego.

Rekomendacja nr 8

W odniesieniu do PES, w tym szczególnie spółek non-profit oraz spółdzielni socjalnych warto jest stwarzać możliwości włączania się PES w działania sieci współpracy – istniejące w województwie w układzie branżowym lub terytorialnym lub też funkcjonujące na poziomie ogólnopolskim.

Aneks nr 1. Kwestionariusz badania PAPI

Badanie podmiotów ekonomii społecznej

Numer ankiety:……. **Data realizacji:**…….	**Nazwa i adres respondenta:** …… …… …… ……

Dzień dobry,

nazywam się [...] i jestem pracownikiem Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne Sp. z o.o. (CRSG PS), które wraz z Fundacją im. Królowej Polski Św. Jadwigi realizuje badanie na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie. Celem badania jest zebranie rzetelnych i kompleksowych informacji na temat **kondycji podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim**. W związku z tym zwracam się do Państwa z uprzejmą prośbą o udział w anonimowej ankiecie, która nie zajmie więcej niż 20 minut. Dzięki Państwa zaangażowaniu i udzieleniu odpowiedzi na pytania ankiety możliwe będzie formułowanie trafnych wniosków. Bardzo liczymy na Państwa pomoc i współpracę w ramach niniejszego badania.

Informacje podstawowe

P1. Proszę podać typ Państwa instytucji:
1. Centrum Integracji Społecznej (CIS)
2. Klub Integracji Społecznej (KIS)
3. Spółdzielnia socjalna
4. Spółka non-profit
5. Inne, jakie? -> *zakończ ankietę*

P2. Czy w 2012 roku prowadzili Państwo działalność komercyjną?
Uwaga dla ankietera: Działalność komercyjna to sprzedaż wytworzonych przez siebie dóbr lub dostarczanie usług na wolnym rynku (w tym też dla podmiotów publicznych). Jako usługi rozumiemy też usługi w zakresie pomocy i integracji społecznej – np. rehabilitacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób niepełnosprawnych.
1. Tak
2. Nie
3. Nie wiem / trudno powiedzieć

P3. W którym roku została założona Państwa instytucja?
(rok)_____

P4. Kto był założycielem instytucji?
1. Osoby fizyczne
2. Osoby prawne:
   a. Jednostka samorządu terytorialnego
   b. Podmioty gospodarcze
   c. Podmioty kościelne, wyznaniowe
   d. Organizacje pozarządowe
   e. Inne, jakie?

Działalność PES

P5. Jaki charakter ma działalność komercyjna Państwa instytucji? Proszę wskazać wszystkie obszary, które Państwa dotyczą *(możliwość udzielenia więcej, niż 1 odpowiedzi):*
1. Usługowa
2. Produkcyjna

3. Handlowa

P6. **Jakiego rodzaju usługi/produkty Państwo oferują?** *(Pytanie otwarte – dokładny zapis wypowiedzi respondenta):*

P7. Czy P. instytucja współpracuje w sposób ciągły (przynajmniej przez pół roku) z co najmniej jednym odbiorcą Państwa towarów/usług?

1. Tak
2. Nie
3. Nie wiem / trudno powiedzieć *(nie odczytywać)*

P8. Czy w 2012 roku P. instytucja prowadziła działania na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym (tzn. osób z trudnościami życiowymi np. bezrobotnych, uzależnionych, ubogich)?

1. Tak
2. Nie –> *przejdź do P10.*
3. Nie wiem / trudno powiedzieć –> *przejdź do P10.*

P9. Jakie to były działania? *(Proszę wskazać wszystkie pasujące odpowiedzi)*

1. Doradztwo zawodowe
2. Porady psychologiczne
3. Zajęcia aktywizujące
4. Porady prawne / socjalne
5. Szkolenia zawodowe
6. Pośrednictwo pracy
7. Zatrudnienie wspierane
8. Rehabilitacja osób niepełnosprawnych
9. Inne, jakie?

10. Nie wiem / trudno powiedzieć

P10. Czy w 2012 roku P. instytucja prowadziła działania na rzecz społeczności lokalnej?

Uwaga dla ankietera: Wyjaśnić, że pod pojęciem „działań na rzecz społeczności lokalnej" ankieter ma na myśli takie działania, które wykraczają poza bieżąca działalność PES i realizowane są na rzecz najbliższego otoczenia – np. pomoc osobom potrzebującym, organizacja wydarzeń (festynów, imprez itd.) skierowanych do społeczności lokalnej.

1. Tak
2. Nie –> *przejdź do P12.*
3. Nie wiem / trudno powiedzieć –> *przejdź do P12.*

P11. **Jakie to były działania?** *(pytanie otwarte)*

P12. Ile osób i na jakich zasadach pracuje w Państwa instytucji?

	Liczba osób	Nie wiem
Praca na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze godzin		

Praca na podstawie umowy o pracę w niepełnym wymiarze godzin		
Praca na podstawie umowy o dzieło lub zlecenie		
Praca na podstawie innej formy umowy		

P13. Ile osób zatrudniają Państwo na potrzeby zarządzania/ administracji instytucją? (*liczba)*

P14. Proszę wskazać ile osób z poniższych grup pracuje w Państwa podmiocie *(jeżeli nie zatrudniają takich osób, to proszę wpisać 0):*

	Liczba osób	W tym liczba kobiet	Nie wiem (nie czytać!)
Osoby będące wcześniej długotrwale bezrobotne (bezrobotne powyżej roku)			
Osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności			
Osoby będące wcześniej klientami pomocy społecznej			

Jeśli podmiot jest CIS/KIS– przejść do P.15
Jeśli podmiot nie należy do ww. grup – przejść do P.24

BLOK PYTAŃ DO CIS oraz KIS

P15. Kolejne pytanie dotyczy liczby osób uczestniczących w zajęciach organizowanych w ramach prowadzonej działalności w 2012 roku i jest skierowane do KIS i CIS. Ile osób w ciągu 2012 roku:

	Liczba osób	W tym liczba kobiet	Nie wiem (nie czytać!)
Uczestniczyło w prowadzonych przez podmiot zajęciach			
Rozpoczęło udział w prowadzonych zajęciach			
Zakończyło udział w prowadzonych zajęciach			

P16. Proszę ocenić, jaka jest obecna sytuacja zawodowa osób, które w 2012 roku zakończyły udział w prowadzonych zajęciach:

	Liczba osób	W tym liczba kobiet	Nie wiem (nie czytać!)
Podjęło pracę na „otwartym rynku pracy”			
Podjęło zatrudnienie wspierane			
Podjęło zatrudnienie subsydiowane			
Uczy się lub studiuje			
Jest nieaktywnych zawodowo			
Pozostaje klientami pomocy społecznej			

P17. Proszę wskazać ile osób z poniższych kategorii zakończyło udział w zajęciach organizowanych w ramach prowadzonej działalności:

	Liczba osób	W tym liczba kobiet	Nie wiem (nie czytać!)
Osoby będące wcześniej długotrwale bezrobotne (bezrobotne powyżej roku)			
Osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności			
Osoby będące wcześniej klientami pomocy społecznej			

P18. Czy prowadzą Państwo listę osób oczekujących na przyjęcie do pracy/możliwość uczestnictwa w zajęciach w ramach instytucji?

1. Tak

2. Nie –> *przejdź do pyt. 26*

P19. Ile osób w chwili obecnej oczekuje na przyjęcie do instytucji:

Liczba osób oczekujących	W tym kobiet	Nie wiem (nie czytać!)

P20. Jaki jest średni czas oczekiwania na przyjęcie do instytucji?

1. do 6 m-cy;
2. od 6 m-cy do 12 m-cy;
3. od 1 roku do 2 lat;
4. od 2 do 3 lat;
5. od 3 do 5 lat;
6. powyżej 5 lat.

P21. **Dlaczego nie prowadzą Państwo listy osób oczekujących?** *(otwarte – dokładny zapis wypowiedzi respondenta)*

P22. Jaki jest średni czas pobytu (pracy/uczestnictwa) osoby w Państwa instytucji?

1. do 6 m-cy;
2. od 6 m-cy do 12 m-cy;
3. od 1 roku do 2 lat;
4. od 2 do 3 lat;
5. od 3 do 5 lat;
6. powyżej 5 lat.

P23. Jaki jest średni miesięczny koszt pobytu (pracy/uczestnictwa) osoby w Państwa instytucji? (otwarte – dokładny zapis wypowiedzi respondenta)

Uwaga dla ankietera. Jako średni miesięczny koszt pobytu rozumiemy ogół wydatków związanych z funkcjonowaniem danej osoby w ramach instytucji (koszty wynagrodzenia, koszty personelu, koszty energii, koszty materiałów itd.).

BLOK PYTAŃ DO SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH

P24. Ile osób odeszło z Państwa spółdzielni socjalnej w 2012r. (niezależnie od przyczyny np. zwolnienie, zmiana pracy, emerytura etc.)

P25. Proszę ocenić, jaka jest obecna sytuacja zawodowa osób, które w 2012 roku odeszły z Państwa spółdzielni socjalnej.

	Liczba osób	W tym liczba kobiet	Nie wiem (nie czytać)
Podjęło pracę na „otwartym rynku pracy”			
Podjęło zatrudnienie wspierane			
Podjęło zatrudnienie subsydiowane			
Uczy się lub studiuje			
Jest nieaktywnych zawodowo			
Pozostaje klientami pomocy społecznej			

Informacje podstawowe cd.

Udział w rynku

P26. Jaki był szacowany przychód (ogółem) Państwa podmiotu w 2012 r.? (*wartość w zł)*

zł

P27. Jaki był przychód Państwa podmiotu w zeszłym roku z tytułu sprzedaży dóbr i usług? *(wartość w zł)*

zł

1. Nie osiągnęliśmy żadnego przychodu (0 zł)
2. Nie wiem/trudno powiedzieć

P28. Czy w 2012 roku Państwa podmiot dokonał jakiś inwestycji (np. zakup sprzętu, rozbudowa infrastruktury)?

1. Tak
2. Nie -> *przejdź do P31.*

P29. Z jakich źródeł inwestycje były finansowane? *(możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi)*

1. Darowizna
2. Bezzwrotna dotacja ze środków publicznych
3. Kredyt bankowy
4. Własne środki pochodzące z działalności komercyjnej
5. Środki przydzielone przez jednostkę nadzorującą
6. Inne, jakie?

P30. Jaką kwotę wydał Państwa podmiot na inwestycje w zeszłym roku? *(wartość w zł)*

Wartość inwestycji w zł	W tym kwota pochodząca ze środków publicznych w zł

P31. Jakiego typu inwestycje są Państwu najbardziej potrzebne dla prawidłowego funkcjonowania instytucji (np. maszyny, remont, budowa budynku)? *(otwarte – dokładny zapis wypowiedzi respondenta)*

P32. Ile środków potrzebowalibyście Państwo na te inwestycję *(w zł)?*

zł

Współpraca z otoczeniem

P33. Czy otrzymali Państwo w 2012 roku wsparcie od administracji samorządowej (gminy, powiatu lub ich jednostki organizacyjnej, np. ośrodka pomocy społecznej, urzędu pracy)?

1. Tak
2. Nie -> *przejdź do P35.*

***P34.* Jakiego rodzaju było to wsparcie?** *Proszę zaznaczyć wszystkie prawdziwe odpowiedzi.*

1. Bezzwrotna dotacja na rozpoczęcie działalności w spółdzielni socjalnej
2. Wsparcie zatrudnienia z Funduszu Pracy
3. Wsparcie zatrudnienia osób niepełnosprawnych z PFRON
4. Dotacja w ramach wsparcia lub powierzenia realizacji zadania publicznego z obszaru pożytku publicznego
5. Pożyczka, gwarancja lub poręcznie na realizację zadań w sferze pożytku publicznego
6. Udostępnienie przez samorząd lokalu, budynku lub działki pod działalność
7. Bezprzetargowe przekazanie nieruchomości
8. Usługi lub doradztwo dla spółdzielni socjalnych
9. Szkolenia i doradztwo wspierające zakładanie przedsiębiorstw społecznych
10. Współpraca przy realizacji wspólnych przedsięwzięć
11. Wsparcie rzeczowe (np. udostępnienie sali, telefonu, faksu itp.)
12. Środki finansowe na funkcjonowanie
13. Inne, jakie?

P35. Czy w 2012 roku współpracowali Państwo (np. przy wspólnej realizacji projektu czy wspólnej organizacji przedsięwzięcia) z następującymi typami podmiotów? Jak ocenia P. znaczenie tej współpracy dla funkcjonowania Państwa podmiotu?

Uwaga dla ankietera; Pytanie dotyczy realizacji działań na zasadach partnerskich czyli wspólnego planowania, zarządzania i rozliczania efektów działania projektu. Kategoria ta nie obejmuje pomocy rzeczowej, finansowej ani doradztwa dla PES w ramach projektów realizowanych przez różne podmioty.

	Współpraca		Jakie jest znaczenie tej współpracy dla funkcjonowania Państwa podmiotu (pytać tylko gdy zaznaczono Tak w kol. 1)				
	Tak	Nie	Bardzo ważne	Ważne	Ani ważne ani nieważne	Nieważne	Zdecydowanie nieważne
samorząd terytorialny							
lokalna organizacja pozarządowa							
lokalne przedsiębiorstwo							
osoby fizyczne							
podmiot ekonomii społecznej							

Zadać pytanie P36. jeśli w pytaniu P35. przynajmniej raz zaznaczono tak.

P36. W jakiej formie Państwa instytucja współpracowała z tymi podmiotami?

Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe odpowiedzi.

1. Informowanie się o realizowanych projektach
2. Koordynacja działań różnych podmiotów na poziome lokalnym
3. Wspólna realizacja przedsięwzięć
4. Działanie w formie partnerstwa lokalnego
5. Działanie w formie spółdzielni socjalnej osób prawnych

6. Inaczej, jak? *(otwarte)*

P37. Czy państwa podmiot należy do sieci współpracy, izby lub stowarzyszenia zrzeszających podobne podmioty?

1. Tak – *proszę podać nazwy:*

2. Nie -> *przejdź do P39.*
3. Nie wiem/ trudno powiedzieć –> *przejdź do P39.*

P38. A czy w 2012 przedstawiciel P. podmiotu brał udział w spotkaniu takiej sieci, izby lub stowarzyszenia? –> *przejdź do P40.*

1. Tak
2. Nie
3. Nie wiem

P39. Dlaczego Państwa podmiot nie należy do sieci współpracy, izby lub stowarzyszenia?

1. Brak funkcjonującej sieci w naszej okolicy;
2. Brak środków na wejście do sieci;
3. Brak potrzeby uczestnictwa w sieci;
4. Inne – jakie?

Wsparcie dla PES

W województwie lubelskim działa kilka instytucji wyspecjalizowanych we wspieraniu podmiotów ekonomii społecznej takich jak Państwa podmiot. Są to m.in. Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny, Fundacja OIC Poland, Centrum Ekonomii Społecznej i inne. Instytucje takie nazywamy Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej.

P40. Czy otrzymali Państwo w zeszłym roku wsparcie od takiej instytucji?

1. Tak – *proszę podać jej nazwę.*

2. Nie –> *przejdź do pytania P45.*
3. Nie wiem/trudno powiedzieć –> *przejdź do pytania P45.*

P41. Jakiego rodzaju było to wsparcie? *(możliwość udzielenia więcej niż jednej odpowiedzi)*

1. Dotacja na rozpoczęcie działalności
2. Szkolenie
3. Doradztwo
4. Świadczenie usług (np. księgowych, finansowych)
5. Inne, jakie?

P42. Jak oceniają Państwo jakość otrzymanego wsparcia w następujących wymiarach?
Proszę dokonać oceny na skali:

	Bardzo dobrze	Dobrze	Ani dobrze ani źle	Źle	Bardzo źle	Trudno powiedzieć
Życzliwość i kultura osobista pracowników OWES						
Sprawność obsługi						

Nastawienie na rozwiązanie problemu						
Dostosowanie usługi do potrzeb P. lub P. organizacji						
Profesjonalizm pracowników						
Ogólna wartość merytoryczna usługi						

P43. Proszę sobie wyobrazić, że nie korzystali Państwo z tych usług. Czy w takiej sytuacji Państwa obecna sytuacja byłaby?

1. Zdecydowanie gorsza
2. Gorsza
3. Taka sama
4. Lepsza
5. Zdecydowanie lepsza
6. Nie wiem / trudno powiedzieć *(nie odczytywać)*

P44. Czy mieli Państwo jakiekolwiek trudności w skorzystaniu z usług OWES?

1. Zdecydowanie nie
2. Raczej nie
3. Ani tak, ani nie
4. Raczej tak
5. Zdecydowanie tak
6. Nie wiem / trudno powiedzieć *(nie odczytywać)*

P45. Czy planują Państwo korzystanie ze wsparcia instytucji wyspecjalizowanej we wspieraniu podmiotów ekonomii społecznej w przyszłości?

1. Tak -> *przejdź do pytania P47.*
2. Nie
3. Nie wiem / trudno powiedzieć *(nie odczytywać) -> przejdź do pytania P47.*

P46. Dlaczego nie planują Państwo korzystania z usług takiego podmiotu?

1. Nie ma już takiej potrzeby
2. Wsparcie nie spełnia naszych oczekiwań
3. Taka instytucja została zamknięta
4. Taka instytucja jest za daleko
5. Usługi tej instytucji są zbyt drogie
6. Inne, jakie? *(otwarte)*

_____

_____

_____

7. Nie wiem / trudno powiedzieć *(nie odczytywać)*

P47. Czy otrzymali Państwo w zeszłym roku wsparcie finansowe od innych instytucji (w formie dotacji, preferencyjnego kredytu, poręczenia lub gwarancji)?

1. Tak
2. Nie -> *przejdź do pytania P49.*

P48. Z jakich źródeł otrzymali Państwo wsparcie?

Proszę zaznaczyć wszystkie odpowiedzi, które Państwa dotyczą.

1. Fundusze UE

2. Dotacja administracji samorządowej
3. Kredyt/pożyczka
4. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO)
5. PFRON (Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych)
6. Fundusz Pracy
7. Inne, jakie?

P49. Proszę ocenić dostępność poszczególnych źródeł finansowania dla Państwa instytucji?

	Bardzo łatwo dostępne	Dostępne	Średnio dostępne	Mało dostępne	Niedostępne	Nie wiem /trudno powiedzieć	Nie dotyczy
Dotacja ze środków samorządowych							
Dotacja z Funduszy UE							
Dotacja FIO							
Dotacja z Funduszu Pracy							
Dotacja PFRON							
Dotacja ze środków rządowych							
Poręczenie							
Kredyt							
Gwarancja bankowa							

P50. Jakiego typu wsparcia (np. doradztwa, szkoleń) potrzebowałaby Państwa instytucja ze strony instytucji wspierających aby móc lepiej rozwijać swój główny kierunek działalności? *(otwarte – dokładny zapis wypowiedzi respondenta)*

P51. Czy Państwa instytucja byłaby zainteresowana aplikowaniem o dotacje na rozwój działalności?

1. Tak
2. Nie

P52. Jakie warunki musiałby spełniać program dotacyjny by był dostępny dla Państwa instytucji? *(otwarte – dokładny zapis wypowiedzi respondenta)*

P53. Proszę ocenić, na skali od 1 do 5 (gdzie 1 oznacza zdecydowanie się nie zgadzam, a 5 oznacza zdecydowanie się zgadzam), na ile poniższe stwierdzenia pasują do Państwa podmiotu:

	1	2	3	4	5	Nie wiem
Aktualna kondycja mojego podmiotu jest bardzo dobra						
W moim podmiocie występują poważne problemy w relacjach pomiędzy pracownikami						
Mój podmiot ma trudności we współpracy z organizacjami zewnętrznymi						
arzają się opóźnienia w dostarczaniu naszych produktów lub usług dla klientów						

P54. Czy w zeszłym roku któryś z Państwa pracowników uczestniczył w jakiejkolwiek formie podnoszenia kompetencji zawodowych (szkoleniach, kursach, warsztatach)?
Uwaga: zaznaczyć, że chodzi o różne formy podnoszenia kompetencji związanych z pracą.

1. Tak
2. Nie -> *przejdź do pytania P56.*
3. Nie wiem-> *przejdź do pytania P56.*

P55. Ilu było takich pracowników? ☐

P56. Jakiego typu wsparcia w zakresie zarządzania oraz podnoszenia kompetencji pracowników (np. szkolenia, kursy) potrzebowałaby Państwa instytucja, aby lepiej realizować swoje zadania? (otwarte – dokładny zapis wypowiedzi respondenta).

Pytania metryczkowe

P57. Nazwa gminy, na terenie której ma siedzibę Państwa podmiot

P58. Nazwa powiatu, na terenie której ma siedzibę Państwa podmiot

P59. Wielkość miejscowości

1. wieś
2. miasto do 20 tys. mieszkańców
3. miasto pow. 20 tys. do 50 tys. mieszkańców
4. miasto pow. 50 tys. do 100 tys. mieszkańców
5. miasto pow. 100 tys. do 200 tys. mieszkańców
6. miasto pow. 200 tys. mieszkańców

P60. Płeć respondenta

1. kobieta
2. mężczyzna

P61. Wiek (w latach) respondenta: ☐

P62. Poziom wykształcenia respondenta

1. Wyższe
2. Policealne
3. Średnie
4. Gimnazjalne
5. Podstawowe lub niepełne podstawowe

P63. Funkcja pełniona w PES

1. Osoba zarządzająca PES
2. Stanowisko kierownicze w PES
3. Pracownik PES

Imię i nazwisko ankietera:

Aneks nr 2 Lista podmiotów ekonomii społecznej poddanych badaniu

Centra Integracji Społecznej

L.p.	Nazwa	Siedziba	Uwagi
1	Centrum Integracji Społecznej w Chełmie	ul. Połaniecka 10 22-100 Chełm	ankieta
2	Centrum Integracji Społecznej w Ulhówku	ul. Tomaszowska 131 22-678 Ulhówek	ankieta

3	Centrum Integracji Społecznej „Nadzieja”	ul. Abramowicka 2F 20-442 Lublin	ankieta
4	Centrum Integracji Społecznej „Modrzew”	ul. Racławicka 38-44 21-040 Świdnik	ankieta
5	Centrum Integracji Społecznej POSTIS	ul. Warsztatowa 4 21-040 Świdnik	ankieta
6	Centrum Integracji Społecznej	Jacnia 68 a 22-442 Adamów	ankieta
7	Centrum Integracji Społecznej	Janówka Zachodnia 22-435 Komarów Osada	ankieta
8	Centrum Integracji Społecznej	Mieniany 91/9 22-500 Hrubieszów	ankieta

Kluby Integracji Społecznej

L.p.	Nazwa	Siedziba	Uwagi
1	Klub Integracji Społecznej przy Stowarzyszeniu Nowa Szansa w Zamościu	ul. Św. Piątka , 22-400 Zamość	ankieta
2	Klub Integracji Społecznej w Janowie Lubelskim	ul.Boh.Porytowego Wzgórza23 23-300 Janów Lubelski	ankieta
4	Klub Integracji Społecznej	ul. Zawalna 21 22-145 Dubienka	ankieta
5	Klub Integracji Społecznej „Moja szansa”	ul.Obłońska 20 22-100 Chełm	ankieta
5	Klub Integracji Społecznej „Szansa”	ul. Zielona 3 20-082 Lublin	ankieta
6	Klub Integracji Społecznej	ul. Kościelna 11 22-600 Tomaszów Lubelski	ankieta
7	„PO-MOC do KIS”	ul. Szaniawskiego 64 21-100 Lubartów	ankieta
8	Klub Integracji Społecznej	ul. Leśna 17 24-100 Puławy	ankieta
9	Klub Integracji Społecznej	ul. Chełmska 5 22-107 Sawin	ankieta
10	Klub Integracji Społecznej	ul. Lubelska 80 21-050 Piaski	ankieta

Spółdzielnie socjalne

L.p.	Nazwa	Siedziba	UWAGI
1	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA „DĘBOWY LAS”	22-114 Wołkowiany, Wołkowiany 29A	ankieta
2	INSTYTUT KULINARNY SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA	21-077 Kijany, Kijany 19 F/2	ankieta
3	GASTRONOMICZNE CENTRUM KSZTAŁCENIA PRAKTYCZNEGO SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA	21-077 Kijany, Kijany 19F/1	ankieta
4	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA „WIESŁAW”	20-258 Biskupie Kolonia, Biskupie Kolonia 58	ankieta
5	BIALSKA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA PROGRES	Biała Podlaska, ul. Warszawska 6	ankieta
6	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA „AMBROZJA”	22-100 Chełm, ul. I Pułku Szwoleżerów 16	ankieta
7	ZAMOJSKA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA	22-400 Zamość, ul. Odrodzenia 9	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
8	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA „IKAR”	21-040 Świdnik, ul. Kolejowa 4	ankieta
9	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA „VITA SOLIS”	22-107 Sawin, ul. Chełmska /5	ankieta
10	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA P.W. „EMAUS”	20-515 Krężnica Jara, Krężnica Jara 498	ankieta
11	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA „OGRODNIK”	22-600 Tomaszów Lubelski, ul. Folwarczna 6A	ankieta
12	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA „ŹRÓDŁO”	24-300 Opole Lubelskie, ul. Kluczkowice Osiedle 2	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
13	„EXODUS” SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA	23-200 Kraśnik, ul. Lubelska 94	ankieta
14	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „FENIKS”	20-442 Lublin, ul. Abramowicka 2F	ankieta
15	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „SPEC DACH”	23-210 Kraśnik, ul. Gałczyńskiego 13	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
16	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „AS”	20-060 Lublin, ul. B. Głowackiego 35	zamknięta
17	5VISIONS Spółdzielnia Socjalna	24-100 Puławy, ul. Polna 31/3	pod wskazanym adresem nie ma

L.p.	Nazwa	Siedziba	UWAGI
			spółdzielni
18	Platforma Aktywności Spółdzielnia Socjalna	20-214 Lublin, ul. Montażowa 18/23	ankieta
19	FACHOWCY Spółdzielnia Socjalna	24-100 Puławy, ul. Wróblewskiego 19/2	w trakcie zamknięcia, nie wzięli udziału w ankiecie
20	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna RAZEM	24-100 Puławy, ul. Leśna 8/33	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
21	Centrum Aktywizacji Zawodowej Spółdzielnia Socjalna	21-230 Sosnowica, Stary Orzechów 19	ankieta
22	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „ŹRÓDEŁKO”	24-313 Wilków, Rogów 138A	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
23	Spółdzielnia Socjalna „ŁASUCH”	24-340 Józefów nad Wisłą, ul. Parkowa 13	zamknięta
24	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „NADWIŚLANKA”	24-340 Józefów nad Wisłą, ul. Parkowa 13	ankieta
25	Spółdzielnia Socjalna „REJOWIANKA”	22-170 Rejowiec Fabryczny, ul. Wspólna 14	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
26	Spółdzielnia Socjalna „PARTNER”	22-400 Zamość, ul. Majdan 82	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
27	„INICJATYWA” Spółdzielnia Socjalna	21-050 Piaski, Bystrzejowice III 21	ankieta
28	„Spółdzielnia Umiejętności i Rozwoju” Spółdzielnia Socjalna	21-042 Trawniki, Kolonia Struża 1	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
29	Spółdzielnia Socjalna „TĘCZA”	22-100 Chełm, ul. Szpitalna 5	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
30	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna CZTERY PORY ROKU	20□-007 Lublin, ul. Peowiaków 11	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
31	Fundusz Aktywizacji Niepełnosprawnych „SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA”	23-460 Józefów, pl. Wyzwolenia 2/12	ankieta

L.p.	Nazwa	Siedziba	UWAGI
32	Spółdzielnia Socjalna „CASUS”	22-400 Zamość, ul. Podchorążych 2	ankieta
33	Spółdzielnia Socjalna „SOCPROJEKT”	22-100 Chełm, ul. Lwowska 17/2	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
34	Spółdzielnia Socjalna Józefowskie Centrum Rehabilitacji Zawodowej i Społecznej	23-460 Józefów, ul. Kościuszki 54A	ankieta
35	Spółdzielnia Socjalna BŁYSK	21-400 Łuków, ul. Staropijarska 3	ankieta
36	Spółdzielnia Socjalna PERON 3	21-030 Motycz, Motycz Leśny 51	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
37	Spółdzielnia Socjalna STOCZEK	21-450 Stoczek Łukowski, pl. Kościuszki 1	nie rozpoczęła działalności
38	Lubelska Spółdzielnia Socjalna „KOZIOŁEK”	20-319 Lublin, ul. Droga Męczenników Majdanka 26	ankieta
39	Spółdzielnia Socjalna „DRAGON”	22-400 Zamość, ul. Kilińskiego 86	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni
40	EIDOS Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna	21-040 Świdnik, ul. Cisowa 27/13	pod wskazanym adresem nie ma spółdzielni

Spółki non-profit

L.p.	Nazwa	Siedziba	Uwagi
1	Nasutowskie Przedsiębiorstwo Społeczne Sp. z o.o.	Nasutów 98 a, 21-025 Niemce	ankieta
2	Biłgorajskie Przedsiębiorstwo Społeczne Sp. z o.o.	Ul. B. Prusa 45,23-400 Biłgoraj	ankieta
3	Przedsiębiorstwo Społeczne ProBono Sp. z o.o.	Ul. Zielona 3, 20-082 Lublin	ankieta

Aneks nr 3 Spis tabel i wykresów

Spis tabel

L.p.	Tytuł tabeli	Strona w raporcie
1.	Proszę ocenić dostępność poszczególnych źródeł finansowania dla Państwa instytucji? (N=42)	55

Spis wykresów

L.p.	Tytuł wykresu	Strona w raporcie
1.	Płeć respondenta (N=42)	9
2.	Poziom wykształcenia respondenta (N=42)	10

L.p.	Tytuł wykresu	Strona w raporcie
3.	Funkcja respondenta pełniona w PES (N=42)	10
4.	Typ instytucji (N=42)	14
5.	W którym roku została założona Państwa instytucja? (N=42)	15
6.	W którym roku została założona Państwa instytucja? (w podziale na typ PES, N=42)	16
7.	Kto był założycielem instytucji? (N=42)	17
8.	Kto był założycielem instytucji? (w podziale na typ PES, N=42)	18
9.	Typ osób prawnych, które założyły PES (N=42)	18
10.	Wielkość miejscowości, w której ulokowany jest PES (N=42)	19
11.	Wielkość miejscowości, w której ulokowany jest PES (w podziale na typ PES, N=42)	20
12.	Typ działalności gospodarczej prowadzonej przez PES (N=42)	21
13.	Typ działalności gospodarczej prowadzonej przez PES (w podziale na typ PES, N=42)	22
14.	Czy Państwa instytucja współpracuje w sposób ciągły (przynajmniej przez pół roku) z co najmniej jednym odbiorcą Państwa towarów/usług? (N=42)	23
15.	Czy Państwa instytucja współpracuje w sposób ciągły (przynajmniej przez pół roku) z co najmniej jednym odbiorcą Państwa towarów/usług? (w podziale na typ PES, N=42)	23
16.	Czy w 2012 roku Państwa instytucja prowadziła działania na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym (tzn. osób z trudnościami życiowymi np. bezrobotnych, uzależnionych, ubogich)? – pytanie zadane PES powstałym w 2012r. i wcześniej. (N=31)	24
17.	Czy w 2012 roku Państwa instytucja prowadziła działania na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym (tzn. osób z trudnościami życiowymi np. bezrobotnych, uzależnionych, ubogich)? – pytanie zadane PES powstałym w 2012r. i wcześniej. (w podziale na typ PES, N=31)	25
18.	Charakter działań na rzecz osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym (N=31)	25
19.	Charakter działań na rzecz osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym. (N=31)	26
20.	Czy w 2012 roku Państwa instytucja prowadziła działania na rzecz społeczności lokalnej? (N=31)	27
21.	Czy w 2012 roku Państwa instytucja prowadziła działania na rzecz społeczności lokalnej? (w podziale na typ PES) (N=31)	28
22.	Ile osób i na jakich zasadach pracuje w Państwa instytucji? (N=42)	29
23.	Ile osób i na jakich zasadach pracuje w Państwa instytucji? – średnia (w podziale na typ PES, N=42)	30
24.	Ile osób zatrudniają Państwo na potrzeby zarządzania/ administracji instytucją? – średnia (w podziale na typ PES, N=42)	31
25.	Proszę wskazać ile osób z poniższych grup pracuje w Państwa podmiocie? (N=42)	31
26.	Proszę wskazać, ile osób z poniższych grup pracuje w Państwa podmiocie? - średnia (w podziale na typ PES, N=42)	32
27.	Ile osób w ciągu 2012r. …- średnia (N= 11, w tym 3 CIS i 8 KIS)	33
28.	Proszę ocenić, jaka jest obecna sytuacja zawodowa osób, które w 2012r. zakończyły udział w prowadzonych zajęciach – średnia (N= 7, w tym 2 CIS i 5 KIS)	35
29.	Czy prowadzą Państwo listę osób oczekujących na przyjęcie do pracy/możliwość uczestnictwa w zajęciach w ramach instytucji? (N= 18)	36
30.	Ile osób w chwili obecnej oczekuje na przyjęcie do instytucji? – średnia (N= 6)	37
31.	Szacowany średni przychód spółdzielni socjalnej w 2012r. (w zł, N=7)	38
32.	Szacowany średni przychód spółdzielni socjalnej w 2012r. w zł (spółdzielnie powstałe w 2011r. i wcześniej, N= 4)	38

L.p.	Tytuł wykresu	Strona w raporcie
33.	Czy w 2012 roku Państwa podmiot dokonał jakiejś inwestycji (np. zakup sprzętu, rozbudowa infrastruktury, N=16)?	39
34.	Źródła finansowania inwestycji dokonanych w spółdzielniach socjalnych (N=11)	39
35.	Jaką kwotę wydał Państwa podmiot na inwestycje w zeszłym roku? (średnia wartość w zł, N=11)	40
36.	Jakiego typu inwestycje są Państwu najbardziej potrzebne dla prawidłowego funkcjonowania instytucji (N=21)?	40
37.	Czy otrzymali Państwo w 2012 roku wsparcie od administracji samorządowej (gminy, powiatu lub ich jednostki organizacyjnej, np. ośrodka pomocy społecznej, urzędu pracy, N=31)?	41
38.	Czy otrzymali Państwo w 2012 roku wsparcie od administracji samorządowej (gminy, powiatu lub ich jednostki organizacyjnej, np. ośrodka pomocy społecznej, urzędu pracy)? (w podziale na typ PES, N=31)	42
39.	Typ uzyskanego wsparcia ze strony samorządu lokalnego (N=31)	42
40.	Typ uzyskanego wsparcia ze strony samorządu lokalnego (N=31)	44
41.	Czy w 2012r. współpracowali Państwo (np. przy wspólnej realizacji projektu czy wspólnej organizacji przedsięwzięcia) z następującymi typami podmiotów (N=31)?	45
42.	Czy w 2012r. współpracowali Państwo (np. przy wspólnej realizacji projektu czy wspólnej organizacji przedsięwzięcia) z następującymi typami podmiotów? (w podziale na typ podmiotu, N=42)	46
43.	W jakiej formie Państwa instytucja współpracowała z tymi podmiotami (N=31)?	47
44.	Czy Państwa podmiot należy do sieci współpracy, izby lub stowarzyszenia zrzeszających podobne podmioty? (N=42)	48
45.	Czy Państwa podmiot należy do sieci współpracy, izby lub stowarzyszenia zrzeszających podobne podmioty? (w podziale na tym PES, N=42)	48
46.	Czy w 2012r. przedstawiciel Państwa podmiotu brał udział w spotkaniu takiej sieci, izby lub stowarzyszenia (N=14)?	49
47.	Dlaczego Państwa podmiot nie należy do sieci współpracy, izby lub stowarzyszenia (N=25)?	49
48.	Czy otrzymali Państwo w zeszłym roku wsparcie od takiej instytucji (OWES) (N=42)?	50
49.	Czy otrzymali Państwo w zeszłym roku wsparcie od takiej instytucji (OWES)? (w podziale na typ PES)	50
50.	Nazwa OWES/instytucji wspomagającej PES	51
51.	Jakiego rodzaju było to wsparcie?	51
52.	Proszę sobie wyobrazić, że nie korzystali Państwo z tych usług. Czy w takiej sytuacji Państwa obecna sytuacja byłaby...(N=42)	52
53.	Czy mieli Państwo jakiekolwiek trudności w skorzystaniu z usług OWES (N=42)?	52
54.	Czy planują Państwo korzystanie ze wsparcia instytucji wyspecjalizowanej we wspieraniu podmiotów ekonomii społecznej w przyszłości (N=42)?	53
55.	Czy otrzymali Państwo w zeszłym roku wsparcie finansowe od innych instytucji (w formie dotacji, preferencyjnego kredytu, poręczenia lub gwarancji, N=42)?	53
56.	Czy otrzymali Państwo w zeszłym roku wsparcie finansowe od innych instytucji (w formie dotacji, preferencyjnego kredytu, poręczenia lub gwarancji, N=42)?	54
57.	Z jakich źródeł otrzymali Państwo wsparcie (N=32)?	54
58.	Proszę ocenić, na ile poniższe stwierdzenia pasują do Państwa podmiotu: (skala 1 do 5, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie się nie zgadzam", natomiast 5 „zdecydowanie się zgadzam", N=42)	56
59.	Proszę ocenić, na ile poniższe stwierdzenia pasują do Państwa podmiotu: (skala 1 do 5, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie się nie zgadzam", natomiast 5 „zdecydowanie się zgadzam") (w podziale na typ PES)	57
60.	Czy w zeszłym roku któryś z Państwa pracowników uczestniczył w jakiejkolwiek formie podnoszenia kompetencji zawodowych (szkoleniach, kursach, warsztatach)?	58